

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

**Výtvarná kultura vesnických domů v okolí Hradce Králové
od závěru 19. století do počátku 20. století.**

Lada Pohlová

Diplomová práce
2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lada Pohlová**
Osobní číslo: **H16385**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Péče o kulturní dědictví**
Název tématu: **Výtvarná kultura vesnických domů v okolí Hradce Králové od závěru 19. století do počátku 20. století.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Období přelomu 19. a 20. století je v Čechách v oblasti vesnické stavební tvorby velmi zajímavé, protože představuje na jedné straně závěrečné období opravdu tradičních způsobů této stavební tvorby a současně se vyznačuje bohatým a různorodým výtvarným ztvárněním průčelí těchto objektů od tvarosloví historizujícího přes secesní dekor až k motivům moderny (často v charakteristických směsicích). Průčelí z této doby přitom v současné době velmi rychle mizí vlivem modernizačních adaptací. Práce bude mít proto za úkol tato průčelí v uvedeném regionu zaznamenat, zpracovat jejich charakteristiku a vyhodnotit jejich znaky ve vztahu k možným vzorům či svébytnému zpracování.

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOMEČKA, Ludvík - SÁL, František L. Královéhradecko. Hradec Králové: Vydal Sbor pro zpracování a vydání monografie Královéhradecka, 1929-1935.
HORYNA, Václav. Vlastivěda Královehradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu. Havlíčkův Brod, 1968. Materiály k regionálním dějinám Pardubického okresu 1917-1921. Pardubice, 1961.
ROSLEK, František Karel. Pardubicko, Holicko, Pelousko: djinný a místopisný obraz. Pardubice, 1905.
BAŠE, M. Sídla a stavby na venkově. Skriptum ČVUT. Praha, 2006.
CECHNER, Antonín. Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století. Praha, 1904.
Ebel, M. - ŠKABRADA, J. Projekty vesnických staveb v 19. století a jejich realizace in Průzkumy Památek II, ročník VII.č.2. Praha, 2000.
HAAS, Felix. Vývoj architektury a umění v 19. - 20. století. Praha 1980.
KOLEKTIV. Dějiny českého výtvarného umění IV/ 1, 2. Praha, 2007. Sborník ze semináře Vesnická architektura 1. poloviny 20. století: výzkum, dokumentace, ochrana: Kokory u Olomouce, 19.-21. září 2007. Praha, 2008.
ŠKABRADA, Jiří. Lidové stavby: architektura českého venkova. Praha, 1999.
ŠKABRADA, Jiří a Martin EBEL. Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech. Praha, 2016.

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc.**

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 26. března 2019

Lada Pohlová

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, profesoru Jiřímu Škabradovi, který mi poskytl cenné rady a připomínky. Za nemalou podporu a trpělivost děkuji své rodině a přátelům.

NÁZEV:

Výtvarná kultura vesnických domů v okolí Hradce Králové od závěru 19. století do počátku 20. století.

ANOTACE

Záměrem práce je představit umělecký výraz vesnické architektury v okruhu Hradce Králové od závěru 19. století do počátku 20. století. Vymezena je na vesnice zhruba do 15 kilometrů od tohoto krajského města. V závěrečném úseku je vytvořen Katalog staveb, který charakterizuje vybrané objekty. Každou stavbu doprovází mapové vyobrazení, fotodokumentace a detailní popis.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vesnická architektura, Hradec Králové, 19. a 20. století

TITLE

Art culture of village houses surroundings around Hradec Králové from the late 19th century until the early 20th century.

SUMMARY

The aim of the thesis is to introduce the artistic expression of rural architecture around Hradec Králové. The work is defined villages about 15 kilometers from the regional town.

In the final section is created The Catalog of Buildings, which characterises selected objects. Each building is backed up with a map illustration, photo documentation and detailed description.

KEY WORDS

Rural architecture, Hradec Králové, the 19th and 20th century

Obsah

1. Úvod	1
2. Charakteristika oblasti	4
3. Proměny typologie vesnických staveb od 2. poloviny 19. století do meziválečného období.....	8
4. Výtvarná kultura vesnické architektury v okolí Hradce Králové od konce 19. století do poloviny 20. století.....	13
4.1. Shrnutí poznatků	25
5. Katalog vesnických staveb	28
5.1. Historizmy	28
5.2. Secese	72
5.3. Moderna – kubismus, rondokubismus, moderna	91
6. Závěr	111
7. Resumé	114
8. Přílohy.....	117
8.1. Obrazová příloha.....	117
8.1.1. Historizmy	117
8.1.2. Secese	139
8.1.3. Moderna – kubismus, rondokubismus, moderna.....	151
8.2. Tabulka s informacemi o obcích	160
9. Seznam obrazové dokumentace a obrazové přílohy	162
9.1. Obrazová dokumentace.....	162
9.2. Obrazová dokumentace – Katalog staveb	163
9.3. Obrazová příloha.....	165
10. Seznam literatury a pramenů	168

1. ÚVOD

Lidová neboli vesnická architektura se do širšího povědomí dostala na konci 19. století, přesto dodnes přetrvává pozornost veřejnosti především na dřevěné zástavbě. Kromě několika prací z devadesátých let minulého století a počátku dnešní doby¹, nelze postřehnout větší zájem o zděné vesnické stavby z konce 19. a počátku 20. století. Prezentované období zapadalo do tzv. „dlouhého 19. století“ a „krátkého 20. století“. Prošlo počátkem nového milénia a první světovou válkou. Tato doba byla z politického, hospodářského a sociálního hlediska výrazným činitelem proměny vesnického prostředí, které si dozajista zaslouží pozornost.

Hlavním účelem této diplomové práce by mělo být představení výtvarné kultury na vesnicích v okolí Hradce Králové. K tomuto cíli chci dojít prostřednictvím jednotlivých sond královéhradeckých a případně pardubických obcí, ve kterých se zaměřím na dekorativně zpracované fasády staveb. Kvůli vymezení takovéto rozsáhlé problematiky jsem si zvolila umělecké slohy a styly z konce 19. století až zhruba do poloviny 20. století.

Téma jsem zvolila v návaznosti na svou předcházející bakalářskou práci, na kterou bych ráda navázala v širším rozsahu. Její poněkud dlouhý název, *Reflexe výtvarné kultury ve vesnickém prostředí v okolí Hradce Králové od konce 19. st. do poloviny 20. st.*, naznačuje podobnost námětu, ačkoli v ní se jednalo o průzkum pouze jedné vesnice. Zaměřovala se na obec Praskačku (Královehradecký kraj). Časové období bylo obdobné, avšak zde jsem zkoumala mimo lidovou architekturu i sepulkrální památky, z čehož vzešel překvapivý průřez všech slohů a stylů napříč vymezenou dobou. Nejvíce byly v architektuře zastoupeny historizující slohy, které se vyskytovaly na starších a movitějších statcích vesnice. V drobnějším měřítku se od počátku 20. století rozšiřovala secese, kubismus a moderna, které se většinou pouze přidružily k historizujícím fasádám.

Během terénní prohlídky okolních obcí se objevilo nemálo zajímavého materiálu, ve kterém může být potenciál pro rozsáhlejší ukázkou výtvarného zpracování architektury v okolí Hradce Králové. Předpokládám větší rozsah historizmů, které se v našich vsích využívaly od poloviny 19. století a nevymizely ani s následným stoletím. Přesto doufám, že bude zajímavý náhled také na podoby stylů z 20. století, které mohly vytvořit pozoruhodnou lidovou formu.

Záměrem je se zaměřit na širší oblast kolem města. Předběžně vybrané obce pro průzkum jsem proto volila z oblasti zhruba patnácti kilometrů od Hradce Králové, tedy z bezprostředního okolí. Nebudu se však omezovat jen na Královehradecký kraj a vzhledem

¹ Pro území východních Čech mohu připomenout souhrnnou práci *Chlumecko a Novobydžovsko* od K. Kuči.

k blízkosti Pardubického kraje budu ověřovat i některé zdejší obce. Důvodem prostorového vymezení je četnost vesnic, a tudíž potřeba vyhranění se na menší území, se kterým se bude lépe pracovat. Primárním záměrem práce bude vyhledávání a zdokumentování doposud existujících fasád vesnických staveb. Dále doprovodné zjišťování, zdali si je tato architektura nějakým prvkem (nebo prvky) výtvarně podobná či na sebe umělecky navazuje, ať formou zpracování nebo autorem stavby. Podle toho by se mohla projevit lokální specifika. Dále mě bude zajímat počet těchto staveb a eventuálně jejich umístění ve vesnickém urbanizmu, které fyzicky dokládají chronologický vývoj typologie staveb a potencionálně i finanční schopnost obcí a jednotlivců vytvořit postupně až městsky vypadající domy. Neméně zajímavá bude otázka míry zachování fasád objektů, čímž bych chtěla poukázat na upozadění těchto objektů v rámci památkové ochrany nebo naopak na uvědomění vlastníků.

De facto se jedná o tematický průzkum středně velkého celku s cílem vytvořit základní přehled výskytu určitých jevů vesnických staveb a jejich dokumentaci. K získání komplexního obrazu vesnické architektury jsem zvolila metodu komparace, která poskytne jak v rámci mé práce prostor pro srovnávání výtvarné stránky vybraných obcí, tak jakousi analogii k širšímu okruhu vesnického prostředí kolem Hradce Králové.

Pramennou základnou mi budou dodnes stojící budovy v obcích či v příměstských oblastech. Pro jejich obeznámení se zaměřím na terénní průzkum jednotlivých lokalit. Současně s tím budu vytvářet fotografickou dokumentaci objektů. Díky tomu zhotovím katalog staveb, který bude veden chronologicky (dle souslednosti výtvarných slohů nebo stylů), aby prezentoval ucelenou výtvarnou linii. Důvodem je pravděpodobná nerovnoměrnost rozmístění staveb v oblasti jak podle data výstavby, tak podle její formy. Jednotlivá hesla domů budou obsahovat fotografickou a mapovou dokumentaci, umístění v obci, popis vnějšího vzhledu domů i budov a jejich stylové zařazení.

Zároveň chci získat informace o obcích v literatuře a jiných pramenech (regionální dějiny, kroniky, historické a současné mapy, archivní záznamy,...), abych zajistila jejich rozbořením zasazení výtvarných článků do kontextu vývoje života na vesnici. Pro tuto práci se budu opírat o základní místopisnou literaturu: *Královehradecko* od L. Domečka a Fr. Sála², *Vlastivěda Královehradecka* od V. Horyny³ a *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko* od F. K. Rosůlka⁴; dále pak o publikace přibližující architekturu ve východních Čechách od K. Kučí⁵

² DOMEČKA, Ludvík a František Ladislav SÁL. *Královehradecko*. Hradec Králové, 1929-1935.

³ HORYNA, Václav. *Vlastivěda Královehradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu*. Hradec Králové, 1968.

⁴ ROSŮLEK, František Karel. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz*. Pardubice, 1909.

nebo L. Štěpána⁶. Odborné termíny k popisu objektů používám z publikací: *Staletí kolem nás* od J. Herouta⁷ a z *Přehledu vývoje historických stavebních konstrukcí* od J. Škabradý⁸.

Problematika výtvarné kultury ve vesnickém prostředí v okolí Hradce Králové je rozsáhlá a reprezentuje dosud málo prozkoumanou tematiku. Bakalářskou prací jsem se snažila představit alespoň část z tohoto jinak bohatého regionu, a proto chci pokračovat v rozsáhlejším měřítku a zachytit tuto vesnickou architekturu, dokud jsou zachované její rysy.

⁵ KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko: Historie a architektonické památky Pocidliní. Kniha 2*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-901906-1-8.

⁶ ŠTĚPÁN, Luděk. *Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archívů*. Pardubice, 1990. ISBN 80-900006-0-6.

⁷ HEROUT, J. *Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů*. Praha-Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-389-5.

⁸ ŠKABRADA, Jiří. *Přehled vývoje historických stavebních konstrukcí*. Pardubice, 2016. ISBN 978-80-7395-992-0.

2. CHARAKTERISTIKA OBLASTI

Z důvodu ukotvení vybraných obcí do krajinného a historického kontextu, bych v následujícím přehledu chtěla přiblížit charakter regionu. Vymezená oblast obcí se nachází ve východní části Čech, převážně v Královéhradeckém kraji a částečně v Pardubickém kraji. Z hlediska zemského povrchu leží na pomezí geomorfologických celků Východolabské a Orlické tabule.⁹ Zeměpisná výška je ve své střední hranici přibližně 270 m. n. m., proto se řadí do skupiny zvlněných území, tzv. pahorkatin. Nejdůležitějším tokem, který zde protéká, je řeka Labe. Polabí bylo a je doposud známo kvalitní a hlavně úrodnou hnědozemní půdou, díky níž bylo zdejší území osidlováno už od raného středověku. Místy jsou však rozsáhlé písčité nánosy. Pro stavební materiály je kromě hojně rozšířeného štěrkopísku důležitá sprašová hlína, která propůjčila oblasti předpoklad pro výrobu cihelného materiálu (nejvíce v okolí Hradce Králové a Nového Bydžova).¹⁰

Klíčovým bodem oblasti je krajské město, Hradec Králové, které leží na soutoku řek Labe a Orlice. Jeho počátek se klade již před darovací listinu krále Přemysla Otakara I. z roku 1225, a to na konec 9. století. Vrcholným obdobím se pro město stalo 14. století, kdy zde přebývaly české královny. Tehdy se začal používat název „*Hradec Králové*“. Po ztrátě privilegií roku 1547, morové epidemii na poč. 17. století a po třicetileté válce bylo v roce 1664 v Hradci zřízeno královéhradecké biskupství. Strategickým místem vojenských operací se město mělo stát v 18. století, a proto získalo své pozoruhodné barokní opevnění. Úpadek přišel po polovině 19. století, kdy jediným úspěchem pevnosti byla ochrana rakouského vojska v roce 1866, který ovšem nijak nepoznamenal výsledek války. Odstranění hradeb, a tudíž zrušení stavebního zákazu bezprostředně za hradbami, vytvořilo nové stavební plochy, které přinesly na konci 19. a počátku 20. století razantní proměnu městské architektury. Díky novému charakteru výstavby se mu za první republiky přezdívalo „Salón republiky“. Po roce 1945 se Hradec stal významným hospodářským a kulturním střediskem. Socialistická architektura se naštěstí projevila jen na předměstích a celkový charakter historického jádra zůstal uchován.¹¹ Dnes je Hradec Králové prosperující krajské město s historickým centrem (zapsaným jako městská památková rezervace od roku 1962 a 1987)¹²

⁹ Konkrétně poté spadají do podcelků: Královéhradecká kotlina, Nechanická tabule, Libčanská kotlina, Urbanická brána, Dobřeničská plošina a Černilovská tabule. ... Mapa dohledatelná online: <http://geoportal.cuzk.cz/Geoprohlizec/default.aspx?wmcid=9590>.

¹⁰ HORYNA, 1968, s. 15-24.

¹¹ JAKL, 2005, s. 5-32.

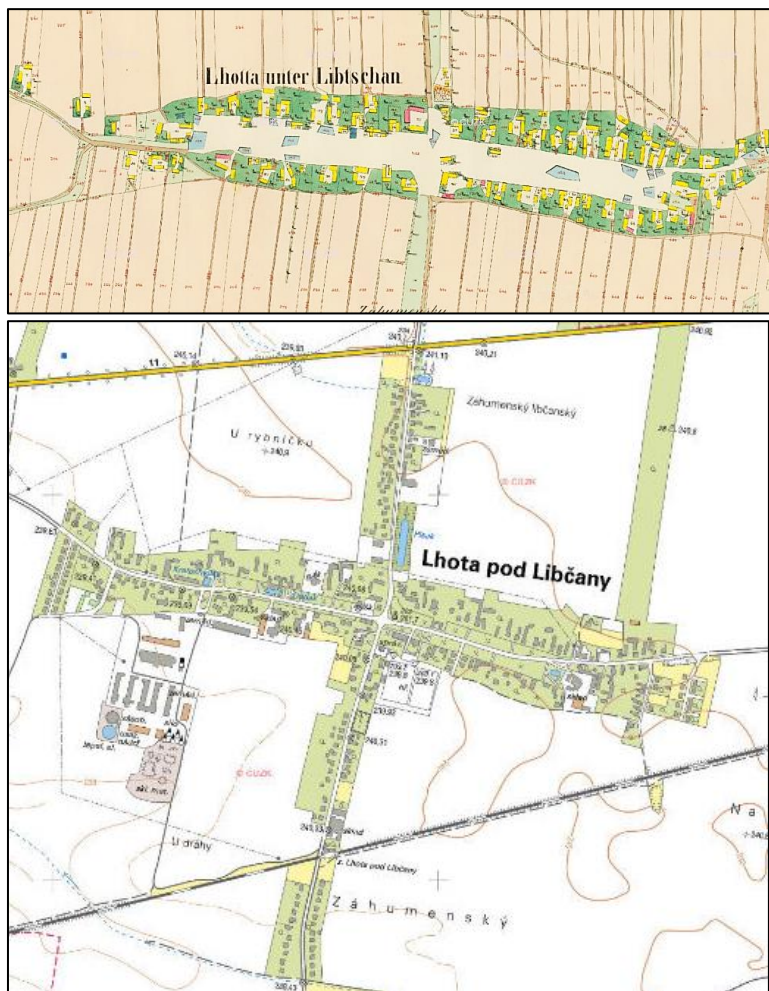
¹² Dle Památkového katalogu NPÚ. Dohledatelné online: <https://pamatkovykatalog.cz/>.

a s řadou předměstí uskupených do kruhu. Významnou památkou je zde areál a objekt muzea východních Čech od Jana Kotěry, který je zapsán jako Národní kulturní památkou.

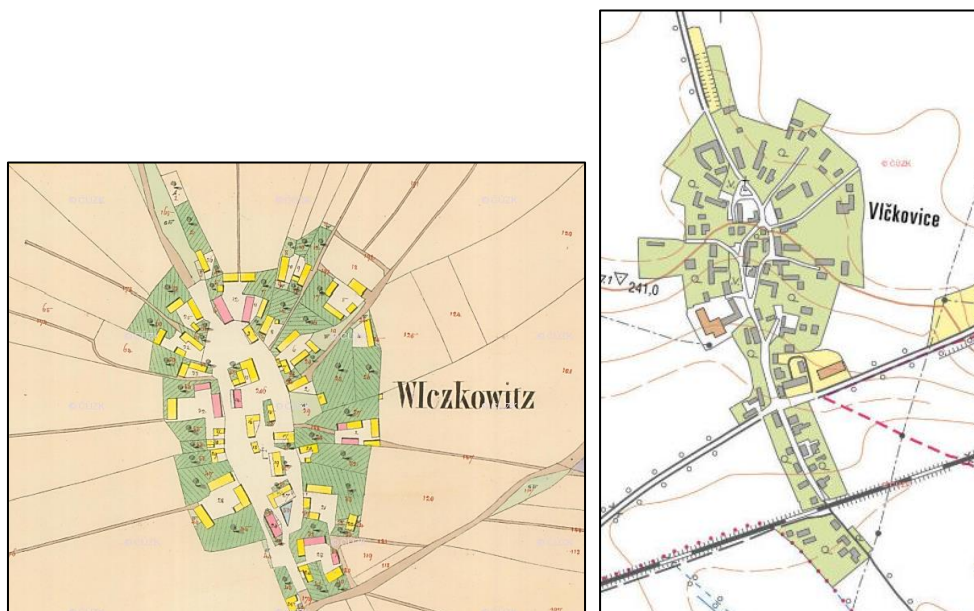
Kolem čtyřiceti vesnic, které jsem vytipovala pro tuto práci, se nachází v různých vzdálenostech od Hradce Králové. Krom předměstských částí, které byly dříve samostatnými obcemi, jsem se vydávala na všechny světové strany zhruba do 15 kilometrů. Tyto vesnice mají rozličné množství staveb se zachovanými vnějšími znaky fasád z konce 19. století a 1. poloviny 20. století, kvůli čemuž je katalog řazen chronologicky a ne dle lokalit. V následujícím přehledu je přesto krátce popsán charakter obcí dle jejich historického stavu až do současné podoby.

Všeobecně jsou zdejší vesnice v prvních písemných zmínkách zapsány v rozmezí od 2. poloviny 11. století do 30. let 19. století. Podle tohoto se jedná jak o velmi staré struktury, tak i relativně mladé obce. Díky rozsáhlosti mapování v průběhu 19. století (viz. Stabilní katastr) lze říci, že větší část vesnic vznikla z tzv. ulicového nebo návesního typu rozložení zástavby. Menšinový je poté typ radiální a pouze občas se vyskytuje smíšený typ. Do dnešní doby se vesnice proměnily díky rozšiřování převážně během 19. a 20. století, avšak ani dnešní období nezahálí. Přesto vzhledem k parcelaci můžeme dodnes jasně rozpoznat historická jádra obcí. Dokreslujícími příklady jsou výřezy indikačních skic ze Stabilního katastru v protikladu k současnému mapovému záznamu.

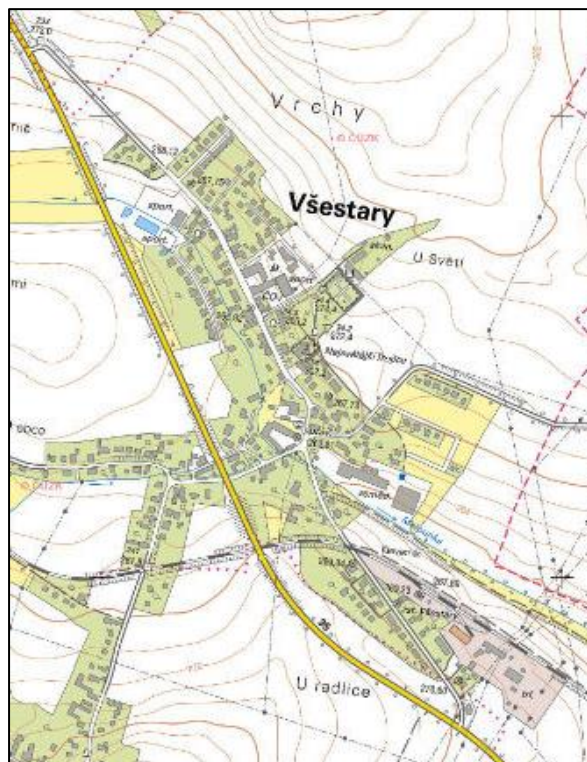
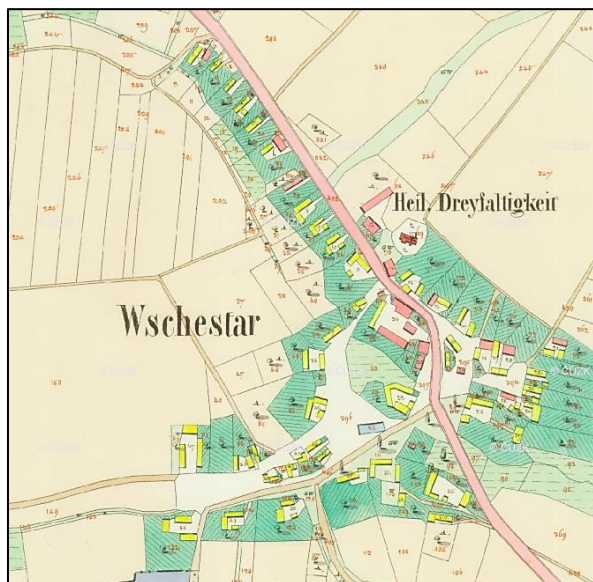
Obr. 1 – Ulicový-návesní typ vesnice (Lhota pod Libčany; Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)

Obr. 2 – Radiální typ vesnice (Vičkovice, Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)

Obr. 3 – Radiální typ vesnice s ulicovým protažením (Všestary, Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)

3. PROMĚNY TYPOLOGIE VESNICKÝCH STAVEB OD 2. POLOVINY 19. STOLETÍ DO MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ

Lidová nebo též vesnická architektura má proměnlivou typologii stejně jako stavby v panském a městském prostředí. Záměrem této práce je popsat podobu vesnických domů a jiných budov v době, ve které se pomalu přibližovaly městské architektuře. Typologickým rozčleněním zdejší supiny lze získat nástin pro pochopení změny, která se v nížinných oblastech východních Čech za poslední dvě století udála. Proto nejprve shrnu průběh vývoje vesnické architektury a zvláště té s obytnou funkcí, která v této práci převažuje.

Prapůvod vesnického obydlí bychom mohli vysledovat v pravěkých osadách, kde byly archeologicky doložené tzv. dlouhé domy či polozemnice. Obdobné kúlové stavby nalezneme rovněž v raném středověku, kde dále přibyly „primitivní“ srubové domy. Avšak nejdůležitější dobou je vrcholný středověk a raný novověk, kdy bylo zakládáno mnoho nových vsí. Tato doba byla počátkem několika set leté tradice podélných několikadílných domů, jež jsou doposud připomínány v současné vesnici.

Kořeny tohoto typu stavby můžeme hledat u dělení domů podle počtu a funkčnosti prostor, což se paralelně slučuje i s chronologickým vývojem obytných staveb. Polyfunkční jednodílný dům se stavěl již od pravěku (viz. polozemnice). Další prostor přibyl primárně kvůli izolaci vstupu, z čehož vznikl dvoudílný dům. Přesto následující forma s trojdílným nebo čtyřdílným uspořádáním se stala na našich vesnicích typickou ukázkou lidového obydlí, které přetrvalo až do konce 19. století. Charakteristickým rysem pro ně bylo následující rozložení místností: *síně* neboli vstupní středový díl byl průchozí částí, ze které se procházelo jak do polyfunkční *světnice* situované při čelní štítové straně, tak do *komory* nebo *chléva* s dobyt看em. Zejména během 14. a 15. století, kdy docházelo k ochlazení klimatu, se toto uspořádání stávalo pro hospodáře výhodnějším. Vytápění a místo přípravy jídel, které bylo zajištěno tzv. černou kuchyní, bylo umístěno v ústřední síni, ze které vystupoval komín.¹³

Když se zaměříme na 19. století, lze na vesnicích vidět – zejména díky popisnosti Stablního katastru – převahu podélného domu.¹⁴ Rovněž jde určit materiální zpracování staveb podle barevnosti objektů (žlutá pro dřevo, červená pro nehořlavý materiál – respektive cihly). Díky tomu můžeme zpozorovat, že se postupně do převládající dřevěné zástavby „vkrádají“ zděné objekty, a to již před polovinou 19. století. Stablní katastr může také

¹³ VONDRUŠKOVÁ – VONDRUŠKA, 2014, s. 72-73.

¹⁴ Z logického úsudku se lze domnívat, že se jedná právě o trojdílné či vícedílné objekty, typické pro toto prostředí.

poskytnout přehled změn jednotlivých staveb, které zjistíme komparací císařského otisku, indikační skici a originální mapy stabilního katastru. Krom prvního druhu záznamu, který souhrnně spadá do doby kolem roku 1840, byly indikační skici dokreslovány a originální mapy pořizovány po polovině 19. století.¹⁵

Jakýmsi návratem je pro 19. století výstavba dvoudílného domu. Zaujímalý místa bez přilehlých polností, což lze vysvětlit povahou stavebníků, kteří byli méně majetní nebo pracovali v dělnických profesích. Krom absence přilehlého pozemku pro ně byla příznačná orientace delší stranou k ulici nebo návsi. Ta se také využívala u novostaveb na přelomu 19. a 20. století, které mohly mít klasický trojdílný charakter. Avšak obměnou tradičního stavení byla jiná funkčnost místností a modernější typ vytápění dvou bočních prostor, které se projevovaly dvojicí komínů nad středovým dílem. V poslední řadě můžeme stavbu trojdílného domu se štítovou orientací objevit i v meziválečné době, kde vystupuje snad jako folklorní vzpomínka. Celkově se však pořád stavěly v historické zástavbě než na nových parcelách.

Nový typ přinesly na vesnice budovy far a následně škol, které jsou specifické pro 2. polovinu 19. století. Zpravidla se jednalo o víceprostorové patrové objekty se středovým dílem (vstupní síň se schodištěm), na něž navazovaly boční prostory. Obdobnou dispozici využili bohatí hospodáři pro výstavbu svých nových domů. Jedním z nejmladších typů vesnických staveb byly poté „vesnické vily“. Tyto rodinné domy se často přejímaly z městského prostředí a začaly se stavět od počátku 20. století. Převážně různorodé půdorysy a dělení prostor spojuje patrový charakter s dominantním prvkem v průčelí (např. rizalit, zděný vikýř, balkon).

Rozdíly v typologii vesnických domů můžeme v daném období pozorovat ve vztahu k parcelaci obcí. Pro pozemky vzniklé před rokem 1850, které jsou dohledatelné ve Stabilním katastru a mají nejblíže k rozmístění při vzniku obcí, použijí výraz *staré parcely*. Opakem jsou *nové parcely*, které vznikly až po roce 1850 a nejdříve je nalezneme na Katastrálních mapách evidenčních z přelomu 19. a 20. století.¹⁶ Ležely převážně mimo historické jádro v nově zakládaných ulicích. Výjimkou byla první chalupnická stavení bez návazných pozemků, které sloužily méně majetným nebo zemědělsky nečinným obyvatelům. Stavěla se například v nezastavěných částech návsi.

Přestavby vesnických obydlí započaly patrně u bohatších stavebníků, ať už kvůli zákonům snažícím se předcházet požárům nebo spíše kvůli lepší situaci samotných

¹⁵ Díky tomu se dá přestavba některých domů datovat do pozdějšího období, než je kolem roku 1840.

¹⁶ Popřípadě v originální mapě stabilního katastru.

hospodářů. Tito lidé byli převážně starousedlíky s většími polnostmi a s obydlím na starých parcelách, které se nacházely v blízkosti středu obce (dále též *Dům staré dispozice na staré parcele*). Ještě ve 2. pol. 19. století byli druhými objednateli ti, kteří si stavěli své domy na nových parcelách v tradičním rázu (dále též *Dům staré dispozice na nové parcele*). V rámci zvyšování populace na vesnicích a díky kumulaci jiných profesí se pomalu rozrůstala obec do všech možných stran. Ať živelně bez shodných rozměrů pozemků nebo v řadové formě s typizovaným rozmístěním samotných budov, které se začaly podrobovat novým trendům (dále též *Dům nové dispozice na nové parcele*). Mezi novostavby veřejných objektů, které v této práci doplňují repertoár vesnických obydlí, spadají budovy far a škol. Ty svou dispozicí a zejména patrovostí výrazně přetvářejí ráz vesnic. Přesto se u těchto staveb setkáváme s tím, že pro ně obec vyhledávala prostory při středu nebo takové, které přiléhaly k hlavní komunikaci obce. Neveřejnými novostavbami od počátku 20. století byly „vesnické vily“, které se stavěly ve volném prostranství nových parcel (dále též *Dům nové dispozice na nové parcele*). Názornou ukázkou těchto proměn bude následující přehled staveb vybraných z katalogu.

Příkladem *Domu staré dispozice na staré parcele* je dům čp. 28 v Černilově. Historické jádro obce má ulicový typ půdorysu, přičemž objekt čp. 28 se nachází na prostoru staré parcely, která leží v jihovýchodní části hlavní ulice. Obytná a hospodářská stavení stála v čele pozemku, který pokračoval do zadní části lánem pole. V minulosti dnešnímu domu předcházelo podobně situované červeně značené stavení, vedle něhož stála menší žlutě vyznačená stavba.¹⁷ Následující mapový záznam (Katastrální mapa evidenční z roku 1935) zachycuje změnu v podobě nových zděných objektů, jejichž rozmístění se přibližuje dnešnímu stavu. Výsledkem je zachování tradičního podélného typu domu se štítovou orientací k ulici. Zděný materiál zde byl použit již v polovině 19. století (viz. červené označení na císařském otisku stabilního katastru), avšak ve větším měřítku se na Královéhradecku setkáme spíše s původním dřevěným stavením. Obvykle by zde stál přízemní dům maximálně s mezipatrem, avšak ve druhé části 19. století často docházelo k vyvýšení stavby do tzv. polopatra, které lze vidět právě na čp. 28 v Černilově. Polopatro umožňovalo větší podstřešní prostor, ať pro uskladňované věci nebo na nové obývací prostory. Konstrukční změnu černilovského objektu spatříme v partiích štítu, kde se projevil vaznicovým typem krovu. Ten po polovině 19. století velice rychle nahradil dřívější hambalkový krov. Na podobných domech je možno vidět charakteristický rys vaznicového

¹⁷ Barva značená na jednotlivých obdélnících, resp. objektech statku, charakterizuje stavební materiál – žluté značení pro dřevo a červené značení pro nehořlavou surovinu, cihlu.

krovu, a to protáhlé („plandavé“) přesahy spodních konců krokví.¹⁸ Oproti minulému objektu je na stavení čp. 28 drobná půdorysná odchylka v podobě propojení hlavní budovy se stavbou stodoly, které tak vytvářejí půdorys do písmene „L“. V rámci katalogu staveb se s tímto uspořádáním setkáme na starých parcelách vícekrát, ať už objekty tvoří tvar písmene „L“ nebo „U“. Díky zachování štítové orientace se výzdoba fasády soustředovala stále do tohoto prostoru.

Tradice trojdílného či vícedílného domu se předávala staletí, a tudíž není překvapivé, že se tento vzor umisťoval i na nové parcely. *Dům staré dispozice na nové parcele* se podobá předcházející charakteristice, nicméně se nejedná o početnou výstavbu hlavně kvůli postupnému potlačování zemědělských funkcí vesnic. Příkladem může být rodinný dům čp. 115 v Dobřenicích. Tato stavba leží v jižní části obce na pozemku, který byl původně využíván pro zemědělské účely. Dobřenice vznikly z ulicového typu, který se později rozšiřoval aditivním způsobem.¹⁹ Stavení bylo v čele protáhlé parcely, jejíž zadní díl sloužil nejspíše k drobným zahradnickým činnostem. Dnes se jedná o přízemní zděný dům s obdélným půdorysem a trojdílnou dispozicí. Postaven je delší stranou k ulici, což do českého prostředí pronikalo až s chalupnickými domy v 19. století. Díky tomu již nedominovala hlavní světnice otočená do ulice, ale zde dle dvou komínů můžeme usuzovat o novějším typu vytápění dvou obytných prostor v bočních dílech domu. Nejedná se proto přímo o tradiční dispozici, ale v rámci komfortnějšího bydlení se vytváří novodobější variace bez prostor pro komoru či chlévy. Umělecké zpracování se přeneslo z kratší štítové strany na horizontálu, kde často vévodí středová část.

Opakem předešlého typu je *Dům nové dispozice na staré parcele*, který často fungoval pro veřejné účely. Proto se preferovalo umístění v jádru vesnice. Nové objekty sloužily jako školy, fary nebo v pozdější době jako obecní domy či obecní úřady. Nejstarší ukázkou takto umístěné budovy z katalogu staveb uvidíme u čp. 10 v Bělči nad Orlicí. Ten leží delší stranou na jihovýchod k ulici v zadní části protáhlé parcely, která se nachází mezi starší zástavbou při návsi. Jedná se o bývalou evangelickou školu, která dnes slouží jako obecní úřad. Charakteristickým vzezřením spadá do „farového typu“. U těchto objektů byla potlačena štítová strana a dekorace fasády se soustředovaly na delší pohledovou stranu. Toto uspořádání se nacházelo i u větších budov, které převážně fungovaly jako školy. Ačkoli se pro ně v dané

¹⁸ ŠKABRADA, 2000, s. 106.

¹⁹ Dle stabilního katastru toto prodlužování započalo patrně před polovinou 19. století (vč. jihozápadní cesty, na níž leží dům čp. 115).

oblasti nacházely pozemky při hlavních ulicích, spíše se posouvaly dále od jádra a kolem přelomu 19. a 20. století až na nové ulice.

Ale i v tomto typu se lze setkat s ukázkou městsky pojatého rodinného stavení („vesnická vilka“). Například dům čp. 45 ve Lhotě pod Libčany stojí na pozemku, který se nachází při hlavní ulici v původním jádru obce. Tento čelní díl domu byl viditelně přistavěn k původnímu podélnému stavení, které stálo štítovou stranou k ulici. Dnes zde vidíme zděnou částečně patrovou stavbu delší stranou na jih k ulici. Dvoudílné průčelí domu je vytaženo do patra a pravý díl zdobí v přízemí půlkruhový rizalit, který pokračuje v patře zděným balkonem. Takto netypický charakter vesnického domu ve staré zástavbě zřetelně vyčnívá a lze předpokládat, že ke stavbě došlo až na počátku 20. století nebo za 1. republiky.

Posledním typem, který bych tu chtěla vyčlenit, je *Dům nové dispozice na nové parcele*. Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a hlavně poč. 20. stol. byl oproti předcházejícímu „farovému typu“ mohutnější stavbou. Ukázkou je Základní škola ve Stěžerách, čp. 56, která leží na nové parcele při hlavní cestě obce směrem na jihovýchod od historického jádra. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu stojí podélnou stranou na severovýchod k ulici. Monumentalitu ji propůjčuje horizontálně členěná fasáda s lichým počtem os, avšak stále s trojdílným členěním. Na nových parcelách se stavěly také výše popsané „vesnické vilky“ a nově typizované domy z počátku 20. století. Příkladem může být rodinný dům čp. 371 v Černilově, který leží v nejzápadnějším cípu protáhlé hlavní ulice obce (viz. ulicový typ). Polopatrová zděná stavba na obdélném půdorysu stojí delší stranou na jihozápad k cestě. Dvoudílné členění přízemí v průčelí doplňuje zděný vikýř ve středu, jež předjímá obytné podkroví. Pozemek tohoto domu lze nalézt zakreslený až na Katastrální mapě evidenční z roku 1935, což by odpovídalo rovněž charakteru fasády s geometrickými tvary a s datací „1928“ z fasády objektu.

Přirozeně s rozdělením dle parcel a starých a nových typů staveb se váže využití uměleckých slohů a stylů na fasádách. Kromě pár výjimek se tento vývoj promítl na jejich časovou posloupnost, což je představeno v následné kapitole.

4. VÝTVARNÁ KULTURA VESNICKÉ ARCHITEKTURY V OKOLÍ HRADCE KRÁLOVÉ OD KONCE 19. STOLETÍ DO POLOVINY 20. STOLETÍ.

Charakter vesnic před polovinou 19. století byl silně ovlivněn materiálním zpracováním staveb, které se konstruovaly zejména ze dřeva.²⁰ Řemeslníci pracující na výstavbě domů byli tesaři, truhláři a šindeláři z blízkého okolí. Východočeskou situaci popisuje Jan Pešta: „Širší region nížinného povodí Labe, především jeho severního břehu (Hradecko, Pardubicko, Kolínsko, Poděbradsko, Nymbursko) a navazujícího povodí Cidliny a Mrliny, je charakterizován především poměrně skromnou přízemní roubenou zástavbou (dlouhé vícedílné domy, ...). Mezi výrazné výtvarné prvky patří skládané lomenice.“²¹ A právě tyto lomenice byly nejčastějším prvkem výzdoby obydlí vesničanů. Ty viděli lidé jako první, když vstoupili na náves. Dřevo se však od 18. století stalo spíše problémem. Časté požáry donutily nejvyšší státní orgán k legislativnímu řešení, který vyvrcholil požárním řádem Josefa II. z roku 1785. Ten mimo jiné zakazuje dřevěné komíny a půdní světlice, které způsobovaly vysoké riziko požárů. Tento zákon nebyl stoprocentně plněn, a proto bylo později zakázáno budování celých obytných staveb ze dřeva. Pro české prostředí se tak stalo guberniálním nařízením z roku 1816.²² Domy se tedy začaly stavět z nehořlavých a času odolávajících cihel.

Dalším významnějším datem byl rok 1848, kdy se natrvalo zrušilo feudální zřízení. Proto mohla postupně růst ekonomická síla venkova, která se projevovala vyšší emancipací zemědělců jako hrdé společenské třídy. Rovněž pěstování nových surovin a příchod technologických inovací přispělo k bohatnutí a tím pádem k urbanistickému rozrůstání vesnic. Veřejný prostor začaly zaplňovat budovy společenského využití, které si vesničané ve většině museli financovat sami. Například to byly zděné vodní mlýny, cihelny, sušárny čekanky, sokolovny, kina, drobné sakrální stavby (př. návesní kaple), nádražní budovy a budovy škol.

Dle J. Langer a J. Vařeky z monografie *Naše lidové stavby*: „... se však sídelní obraz naší krajiny stejně jako půdorys vesnice v podstatě nezměnil, takže se v něm stále zrcadlí tisíciletý vývoj.“²³ Přesto umělecká kultura dané doby musela projít řadou změn. Nově nastoupili na stavby domů zedničtí mistři, kteří zděné objekty nechali pokrýt různě ztvárněnými fasádami. Dle svých zkušeností a možností přetvářeli sloh renesanční, barokní a klasicistní.²⁴ Samotní stavebníci, hospodáři, se jistě zamýšleli nad reprezentativním

²⁰ Převažující žlutě značené objekty (neboli dřevěné) na mapové dokumentaci Stablního katastru.

²¹ PEŠTA, 2014, s. 45.

²² ŠKABRADA – EBEL, 2014, s. 16-18.

²³ LANGER – VAŘEKA, 1983, s. 40.

²⁴ LANGER – VAŘEKA, 1983, s. 125.

vzhledem svých příbytků, které podtrhovaly jejich pozici a postavení celé rodiny ve vsi. Celkově se tak v této době změnila tvářnost venkova i smýšlení jejich obyvatel.

Většina obytných budov měla v tomto období ještě klasickou trojdílnou či čtyřdílnou dispozici, která se držela na vesnicích již od středověku.²⁵ Nacházeli se převážně na starých parcelách statků, kde byla stále využívána štítová orientace čelních domů. Ale, jak jsem výše uvedla, změna proběhla v materiálním zpracování, které si vyžádalo jiný přístup zpracování. Řemeslníci logicky hledali inspiraci u stejně vystavěných objektů, a proto se zaměřili na panská sídla a města, která byla se zděnou architekturou o staletí napřed. Avšak idea reprezentativního vzhledu děděného majetku dozajista vzešla od stavebníka, který měl rozhodující slovo. Přestože to byly zřejmě praktické pohnutky (jako je nahrazení hořlavého materiálu nebo chátrání a potřeba zajištění statiky budov), přestavba budov statku se stala také kultivací obývaného prostoru. Nemuselo být hlavním cílem ani zachování pro další generace či kvalitnější zázemí, ale se mohlo jednat o viditelné znázornění bohatství rodiny a statkáře (vzhledem k umístění v čele parcel při návsi). Mohla to být jakási „vizitka“ rodu (popř. jedince), který se demonstruje peněžní bohatství, kulturní uvědomění a třeba i svou roli v místním společenství. Proto se snažili vyvolat tento dojem skrz vnější plášť svých příbytků, čili na fasádě, kterou má možnost každý vidět.

V závěru 19. století se na území vesnic začleňovaly domy orientované delší stranou k ulici, které místo štítu prezentovaly podélnou část fasády. Většinou se jednalo o chalupnická stavení bez zemědělského pozemku. Potlačení hospodářské funkčnosti obydlí a modernějším vytápění bočních obytných prostor přeneslo toto vesnické obydlí mimo zemědělskou sféru. Mezi další nové složky obytné výstavby patří „vesnické vily“, které se zde stavěly zhruba od počátku 20. století a zejména v období 1. republiky.²⁶ Můžeme je nalézt na starých parcelách v historickém jádru vesnic, ale ve většině případů se vyskytují na nově vytvořených pozemcích. Prvotní forma těchto vilových budov byla „farového“ typu²⁷, který objevíme ještě ve 2. pol. 19. století. Druhá podoba vilek s nepravidelným půdorysem a s delší stranou k ulici stála ve volném prostoru parce. Svým vzhledem se přiblížila k městským domům.

Ke společensky využívaným stavbám se na konci 19. století zařadily nové budovy škol, které se typologicky podobaly farám. Větší patrová budova s několika osami²⁸ stála delší

²⁵ Tyto podélné stavby se štítovou orientací obsahovaly směrem od ulice světnici, síň, komoru a případně návazné chlévy či stáje.

²⁶ PEŠTA, 2014, s. 38.

²⁷ Větší patrová stavba se středovou osou, ze které se vstupuje do bočních prostor.

²⁸ Počítáno podle počtu okenních či dveřních otvorů. Většinou se jednalo o liché číslo.

stranou k ulici, v níž byl ve středové ose hlavní vstup. Jak bylo uvedeno v předešlé kapitole, obec se pro školy snažila vyhledávat pozemky při středu vesnice, ale občas se musely spokojit s novými parcelami v blízkosti historického jádra. Dále se začínaly stavět nádražní budovy, nové továrny a další průmyslové objekty, ale vzhledem k mizivému výskytu a horšímu stavu zachování je zde nebudu blíže popisovat.

Kromě materiálních a typologických změn obytných domů a veřejných budov obcí byl zájem o výtvarnou stránku směřován k fasádám. Ve vymezené době byly tvořeny eklektickými historizujícími slohy, ke kterým se postupně připojila secese a kubismus. Za první republiky byla využívána strožejší moderna. Může se zdát, že jejich časová souslednost byla úměrná s využitím ve větších sídlech, přesto nesmíme zapomínat na přirozenou opožděnost a větší stálost uměleckých výrazů na vesnicích. S tím souvisí regionální tvarosloví vesnické architektury, které postupně vymizelo ve 20. a 30. letech a krátce po 2. světové válce (přibližně do r. 1950). Důvodem mohlo být stále se přibližující městské formy, které nahradily doznívající spíše už folklorní historizmus, a kde se vytrácely i lidové prvky.²⁹ Používáním nových uměleckých stylů, které kopírovaly městské prostředí, lze považovat za jeden z prvků vyjadřující sblížení s městem. Nová tvář venkova tak byla na konci meziválečného období „uzavřeným procesem“.³⁰

Jelikož většinu staveb na vesnicích projektovali místní či regionální stavitelé, můžeme zde najít různorodé respektování minulých slohových zákonitostí a leckdy vkládání osobní inspirace mistra.³¹ Není proto ani jednoduché říci, že řemeslník okopíroval fasádu z jedné budovy na druhou, ale spíše se jednalo o „šablonování“ z několika objektů. Vesnické prostředí se projevuje zejména lidovými motivy na fasádách.

Pro historizující slohy je příznačný eklektizmus, který v prvotním významu čerpá z cizí tvorby nebo výtvarného díla a spojuje různé styly na jedné ploše.³² Ve zde vybraných obcích lze nalézt na jedné fasádě romantizující gotiku s neorenesančními prvky. Příkladem je *dům čp. 82 ve Stěžerách*, u kterého doposud zůstal novogotický stupňovaný vlys štítu s dvojicí segmentově zakončených okenních otvorů a neorenesanční orámování průčelí nárožními pilastry. Obdobnou formu zdobení štítu stupňovitým vlysem nalezneme na *domě čp. 85 v Dobřenicích*, kde je dominantnější neorenesanční výzdoba na delší pohledové straně; a na *domě čp. 7 ve Vlčkovcích*, který je poznamenán novodobou opravou. Tyto stavby jsou

²⁹ PEŠTA, 2014, s. 38.

³⁰ KUČA, 1995, s. 475–479.

³¹ KUČA, 1995, s. 416–419. ŠTĚPÁN, s. 56.

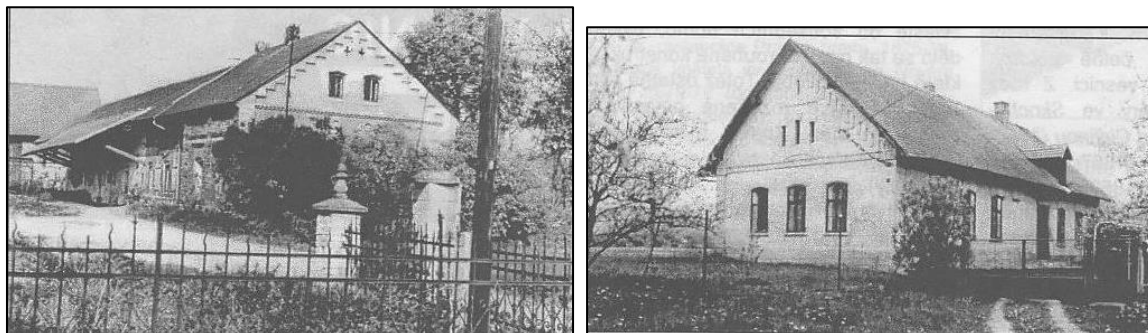
³² Leckdy doposud pejorativní nádech tohoto izmu, označuje často období neoslohů. ... HEROUT, 2002, s. 241.

příznačné pro 2. polovinu 19. století, avšak orámování štítu tímto motivem nalezneme rovněž na domě čp. 34 ve Všeštarech z r. 1932 (průčelí doplňuje neorenesanční bosované nároží). Neogotický styl lze postřehnout na kapličky sv. Panny Marie v Těchlovicích, která má hlavní vstup a okna zakončena typickým lomeným obloukem. Profilovaný lomený záklenek vstupu se zakončením polofigurami andělíčků na iónských volutách je jasnou známkou historizmu.

Obr. 4 – Všešтары čp. 34; Obr. 5 – Dobřenice čp. 85

Obr. 6 – Pro srovnání fasády z 2.pol. 19.st.³³

Originální směs historizmů nalezneme na bývalé evangelické škole čp. 10 v Bělči nad Orlicí z r. 1863, která je od roku 2003 zapsána jako kulturní památka.³⁴ Jedná se o „farový“ typ stavby, která se orientuje delší stranou k návsi. Po celé ploše fasády je použito neorenesanční bosování (mělké). Středová osa se vstupem je vytažena do kvazi rizalitu ukončeného trojúhelným štítem. Štít a pilíře ve středové části zdobí cimbuřím, přičemž romantizující gotický styl podporuje též drobná rozetka ve vrcholu. Další osobité zpracování fasády uvidíme na kostele Nejsvětější Trojice ve Lhotě pod Libčany. Jednolodní zděný kostel s pětistranným závěrem a sakristií doplňuje věž se zvonící při vstupu. V prvním patře při

³³ První fotografie z Bydžovské Lhotky (pořízeno 1986) a druhé ze Skochovic (pořízeno 1990). ... KUČA, 1995, s. 417.

³⁴ Dle památkového katalogu NPÚ. Dohledatelné online: <https://pamatkovykatalog.cz>.

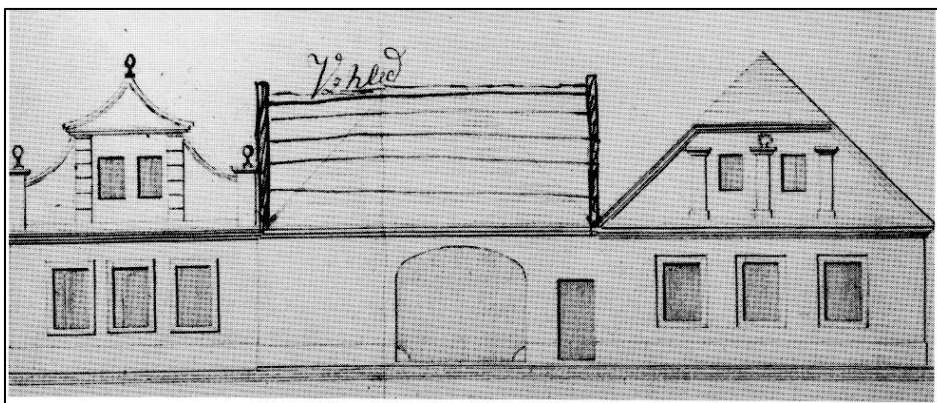
vchodu a na presbytáři je použit neorománský obloučkový vlys. Neorenesance se odráží v průběžné bosáži přízemí lodi, v architrávové dekoraci oken se středovými kvazi klenáky a v korintských hlavicích pilastrů. Barokní vliv postřehneme ve volutovém spojení štítu lodi s věží a spirálovitým dekoru ve vrcholu věže. Stejně jako škola v Bělči ani tento kostel nemá v okolí obdobu.

V této lokalitě se setkáme s dochovanými klasicistními fasádami s charakteristickými vloženými okny do nik a dekorem štítu. Ten obsahuje dva okenní otvory, které vertikálně rámuje zpravidla trojice lizén nebo pilastrů. Dochované jsou na domech postavených kolem poloviny a v závěru 19. století.³⁵ Nejstarší takovýto štít je zde charakterizován na *domě čp. 25 v Rozběřicích* z r. 1847. Dále na *faře čp. 139 v Černilově* z 60. let 19. století, kde jsou kanelované pilastry s palmetovými hlavicemi spojeny segmentovými oblouky. Střídmější dekor nalezneme na *domě čp. 129 v Plotišti nad Labem*, kde palma leží na středovém pilíři; a na *domu čp. 16 v Bělči nad Orlicí*, který zdobí vryté květy ve vrcholech štítu. Bez dekoru je klasicistní štít na *domu čp. 19 v Bělči nad Orlicí*.

Obr. 7 – Rozběřice čp. 25 (z r. 1847); Obr. 8 – Běleč nad Orlicí čp. 19

Obr. 9 – Pro srovnání klasicistní fasády z Třebechovic z r. 1853³⁶

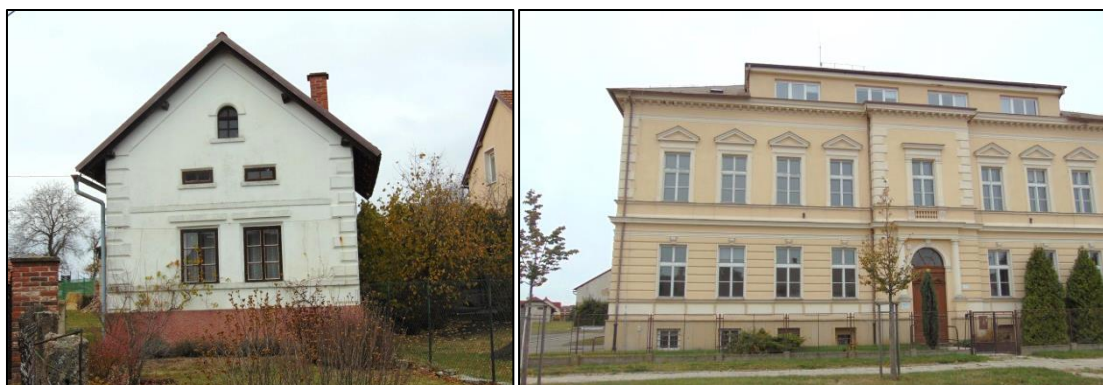
³⁵ Dohledatelné v obrazové dokumentaci monografie *Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů*. ... ŠTĚPÁN, 1990, s. 61 a 63.

³⁶ Dohledatelné v obrazové dokumentaci z monografie *Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů*. ... ŠTĚPÁN, 1990, s. 61.

Nicméně v závěru 19. a počátkem 20. století sílí inspirace neorenesancí, která se projevuje používáním pilastrů, lizén, bosování a rustiky, profilovanými šambránami, různorodých suprafenester, apod. Ke konci historizmů se váže aplikování tzv. „palladiánského motivu“ trojice štítových oken, kde je středový prvek viditelně vyšší a širší.³⁷

Bosovaného nároží má *dům čp. 28* z r. 1901 a *čp. 105* v *Černilově*, *domy čp. 2 a 3* v *Hřibsku*, které mají podstřeší navíc zdobené vlysem s rozvilinami, a *dům čp. 24* v *Opatovicích nad Labem*. Bosované nárožní lizény jsou na *domu čp. 11* v *Sedlicích*. Tektonický výraz zdůrazňující přízemí budov – charakteristický pro pozdní renesanci – nalezneme v pásové bosáži *objektu školy čp. 62/11* v *Plačicích* z r. 1899 a na výše zmíněném kostele ve Lhotě pod Libčany. Moderněji podané nárožní boky jsou na *patrové vilce čp. 59* ve *Všestarech* a na *rodinných domech čp. 85* v *Dobřenicích* a *čp. 152* v *Roudnici*, kde připomínají jednostranný žebřík. Využití rustiky na ploše fasády uvidíme u *bývalé školy čp. 215* v *Černilově* z r. 1887; rustikové lizény např. u *domu čp. 39/84* v *Plačicích*, *domu čp. 11* v *Divci* z r. 1902, *domu čp. 115* v *Dobřenicích* a *domu čp. 11* v *Krásnicích*. Nezřídka se může vyskytnout na stejné fasádě propojení rustiky a bosování, což je časté na větších budovách škol (např. *Škola ve Stěžerách* z r. 1898, *bývalá škola čp. 123* v *Předměřicích nad Labem* z r. 1913). Ale objevuje se také na „vesnických vilách“ (např.: *dům čp. 55* v *Opatovicích nad Labem* z r. 1899, *domu čp. 40* v *Plačicích* a *dům čp. 59* ve *Všestarech*).

Obr. 10 – Černilov čp. 105; Obr. 11 – Stěžery čp. 56 – Škola (z r. 1898)

„Palladiánský motiv“ štítových oken nalezneme u řady zde katalogizovaných domů, přičemž tyto fasády lze datovat od r. 1883 až do r. 1934. Objevují se u neorenesančně zpracovaných fasád *domů čp. 269* (z r. 1883)³⁸ a *čp. 28* (z r. 1901) v *Černilově*. Jakási enkláva

³⁷ KUČA, 1995, s. 417-418.

³⁸ Shodně dekorovaný letopočet „1883“ a „palladiánský motiv“ štítových oken je využit na *domu čp. 27* v *Bukovině*.

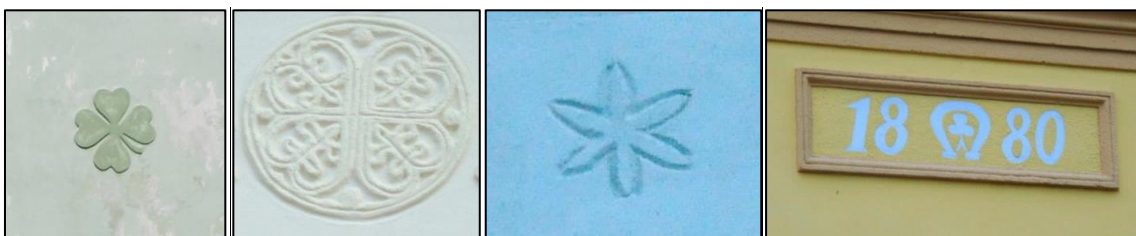
tohoto motivu je v obcích na západ od Hradce Králové, v Libranticích a Divci, které pochází z počátku 20. století. V obci Librantice je to *dům čp. 57* a *dům čp. 31* z r. 1932, které mají historizující fasádu a *dům čp. 23* z r. 1919 se secesní číslicí a *dům čp. 30* z r. 1934, který má modernistické pásové zdobení. V Divci jsou na *domech čp. 11* z r. 1902, čp. 29 a čp. 19 z r. 1923. Jinou lokalitou je *dům čp. 12* v *Plotišti nad Labem*, kde je fasáda potažena cementovou omítkou naznačující opět dekor pozdější datace.

Obr. 12 – Librantice čp. 31 (z r. 1932); Obr. 13 – Divec čp. 11 (z r. 1902)

Lidové prvky výzdoby fasád jsou zprostředkovány využitím symboliky, jako jsou čtyřlístky (př. *dům čp. 269* v *Černilově*, *dům čp. 24* v *Plchu*, *dům čp. 11* v *Krásnicích*), květy (př. *dům čp. 16* v *Bělči nad Labem*) nebo podkovy (př. *dům čp. 12* v *Bělči nad Orlicí*).

Obr. 14 – Dekory fasád z Krásnic (čp. 11), z Černilova (čp. 269) a z Bělče nad Orlicí (čp. 16 a 12)

U historizujících fasád je problematické určení doby výstavby, kvůli jejich dlouhodobému využívání. V okolí Hradce se s nimi můžeme setkat v polovině 19. století, ale také ve 30. letech následujícího století. Pokud se přímo na fasádě nenachází letopočet nebo výstavbu nelze zjistit ze stavební dokumentace ani z písemného pramene, jedním z pomocných prvků datace historizmů je pronikání jiných stylů. Zhruba na počátku 20. století můžeme na historizujících fasádách objevit secesní prvky (např. maskarony, kruhové tvary

s návaznými liniemi, vegetabilní a geometrické dekory nebo různotvaré linky vryté do omítky).

Drobné maskarony nalezneme ve frontonech oken na *domě čp. 3 v Osicích*; ve větší formě poté na *domě čp. 42 ve Vlčkovicích*. Vegetabilní motivy se objevují na *domě čp. 55 ve Lhotě pod Libčany*, kde tvoří řadu stylizovaných slunečnic v nadokenních frontonech; a na *bývalé škole čp. 46 v Hřibsku*, které podtrhují kruhový tvar se svislými pásy. Jednoduché linky vytažené do omítky můžeme vidět na *domě čp. 19 v Předměřicích nad Labem*, kde pološitá rizalitu dekoruje zdobný pás a trojúhelné prvky. Klasický secesní motiv kruhu se svislými pásy lze spatřit na fasádách *budov škol ve Lhotě pod Libčany a v Hřibsku, budově hospody čp. 2 v Bělči nad Orlicí* a na *rodinných domech čp. 1 v Sedlicích, čp. 2 v Hubenicích a čp. 39 v Urbanicích*. Lidová stránka výzdoby fasád je znázorněna v prvcích jako jsou čtyřlístky (př. *domy čp. 28 a čp. 13 v Hřibsku*), květy (př. *dům čp. 91 v Libranticích*), apod. Ale více méně se postupně jedná až o přemrštěnou dekorativnost celé fasády.³⁹

Obr. 15 – Detail maskaronů, Vlčkovice čp. 42; Obr. 16 – Detail průčelí, Škola čp. 99 ve Lhotě p. L.

Obr. 17 – Detail frontonu, Lhota p. L. čp. 55; Obr. 18 – Dekory fasády, Hřibsko čp. 28

³⁹ KUČA, 1995, s. 469–474.

K datovaným objektům secesního slohu patří štítově orientovaný *dům čp. 91 v Libranticích* z r. 1900 se suprafenestrami zdobenými květy; dále obytný *dům čp. 2 v Hubenicích* z r. 1913; a na *čp. 55 ve Lhotě pod Libčany* z r. 1907, který spadá pod farový typ „vesnické vilky“. Všechny svým vyzněním mají historizující fasádu, ale přezdobenost dekorů v Libranticích a ve Lhotě a naddimenzovaná „palladiánská“ soustava pěti oken ve štítu v Hubenicích napovídá o pronikání jiného směru. Farní dispozici má rovněž *dům čp. 1 v Sedlicích*, který si dochoval propracovaný dekor nárožních pilastrů (vegetabilně zdobená kartuš se svislými pásky, festony v suprafenestrách a kruhový motiv na vodorovných pásech).

Obr. 19 – Lhota pod Libčany čp. 55 (r. 1907); Obr. 20 – Hubenice čp. 2 (r. 1913)

Obr. 21 – Detail dekorů v patře, Sedlice čp. 1

K secesní dekorativnosti patří také nesouměrné orámování dveřních a okenních otvorů (př. na *domě čp. 39 v Urbanicích* a na *domě čp. 9 v Rosnici*). Naopak lidovější ráz má obytný *dům čp. 28 v Hřibsku*, který delší pohledovou stranu s množstvím secesních prvků doplňuje na kratší straně štítem s polokruhovým obloukem a s dvojicí čtyřlístků. Obdobně dekorovaný štít nalezneme ve stejné vsi na *domě čp. 13*, který je posunut do secesního vyznění dochovaným kvazi termálním oknem.

Obr. 22 – Detail průčelí, Urbanice čp. 39; Obr. 23 – Detail průčelí, Rosnice čp. 9

Mohutnější budovy se secesními motivy jsou např. *budova školy ve Lhotě pod Libčany* (čp. 99) z r. 1906 a u *bývalé školy v Hřibsku* (čp. 46) z r. 1907 a u *školy v Libranticích* (čp. 119) z r. 1913. Ani zde není potlačena historizující minulost, ale použité prvky jsou již čistě secesní (př. kruhové tvary se spuštěnými pásy, fond písma nebo geometrické ornamenty). Rovněž na dalších společenských objektech v této oblasti nalezneme postupně až geometrickou formu zpracování (např. *budova hospody čp. 2 v Bělči nad Orlicí* a *Obecní dům čp. 55 v Bukovině* se čtvercovými prvky v řadách), která se dostává i na obytná stavení (např. *dům čp. 27 v Opatovicích nad Labem* s kruhovými prvky v řadách a *dům čp. 12 v Plačicích* s kruhovým prvkem se zahrocenými boky). Postupná stylizace a pravoúhlost tvarů navazuje na další směr výtvarné kultury, který inklinuje k holejší formě fasád.

Po stagnující době první světové války se 20. a 30. léta zapsala strohostí a střídáním dekorováním modernistických stylů. Je využívána hrubší cementová omítka, jednoduché orámování oken, štítů i stěn budov. Na vesnicích se rozvíjí typizované městské formy dělené pouze rozmístěním oken či říms, popřípadě pásovým rastrem. Dožívající vlivy secese a historizmů na jedné straně tyto fasády narušovaly, ale na druhé se propojily s modernizujícími formami a přejímaly jejich ostřejší vyznění. Geometrické prvky ve spojení se spirálovitou křivkou nalezneme na *domě čp. 44 v Plchu* a na *domě čp. 5 v Bukovině* z r. 1920, který má výraznější pásový rastr obepínající štítová okna. Historizující fasádu v modernistickém pojetí nalezneme na *budově školy čp. 2 ve Všeštarech* z r. 1928, která má až kubistický výraz hrotitých říms; a na domech v Libranticích a Divci s „palladiánskými motivy“, které jsou datovány do 20. a 30. let.

Novostavby orientované delší stranou kulici, které se staví častěji po přelomu 19. a 20. století, se snaží prezentovat tuto dříve upozaděnou plochu domu. Rondokubistické

polokruhy spojené s pásovými prvky objevíme na domech z 20. let: např. na *domě čp. 133 v Dobřenicích* z r. 1927, kde jsou lizénové rámy doplněné polokruhy s naddimenzovanými klenáky nad okny; na *domě čp. 371 v Černilově* z r. 1928 a na *bytovém domě čp. 18 v Plotišti nad Labem*. Hrotité tvary, snad evokující kubistický styl, jsou použity nad okny *domu čp. 4 v Podůlšanech* z r. 1931 a *domu čp. 44 v Plchu*.

Obr. 24 – Detail dekorů, Dobřenice čp. 133 (z r. 1927); Obr. 25 – Plch čp. 44

Střídmé dekorování pásových rastrů funguje na stavbách „vesnických vilek“ městského typu, kde se vyskytuje použití balkonu, rizalitu nebo jejich spojení. Mezi ně se řadí stavby na starých parcelách s klasičtějším trojdílným průčelím (např. na *domě čp. 28 v Libranticích* z r. 1932, kterému dominuje středový rizalit a balkon; na *domech čp. 33 a čp. 39 v Chaloupkách*). Novodobý půdorys s pásovým rastrem mají *domy čp. 20 a čp. 185 ve Stěžerách*, *dům čp. 45 ve Lhotě pod Libčany* a ve stejné obci *dům čp. 62* s kružnicovými motivy na fasádě⁴⁰. Další netypický prvek najdeme na „vesnické vilce“ *čp. 136 v Dobřenicích*, která má polokruhovou atiku se slunečním motivem; a *dům čp. 86 v Roudnici*, který má nezvykle zaoblené pravé nároží průčelí. Ve větší hmotě stavby se typ s dominujícím rizalitem projevuje na *Obecním domě čp. 21 v Osicích* z r. 1928 („Škroupův dům“), kde je použit rizalit s balkónem u hlavního vstupu, přičemž fasáda je skoro bez dekoru.

⁴⁰ Ve stejné obci je výše zmíněný kostel Nejsvětější Trojice, který má některé obdobné zdobení. Jedná se zřejmě o inspiraci blízkým společensky významným objektem.

Obr. 26 – Librantice čp. 28 (z r. 1932); Obr 27 – Dobřenice čp. 136

Obr. 28 – Roudnice čp. 86; Obr. 29 – Osice čp. 21 (Škroupův dům)

Na přelomu 20. a 30. let se začaly častěji objevovat zvalbené štíty („pološťítý“)⁴¹, které mají většinou jednoduchý pásový dekor. Například na štítově orientovaných *domech* čp. 8 ve *Střezeticích*, čp. 4 v *Podůlšanech* z r. 1931 a čp. 26 v *Radostově* z r. 1933, a další. Průčelí je zde obvykle dekorováno pásovým rastroem s doplňkovými geometrickými prvky. Na podélně orientovaných domech, kde se nachází zděné vikýře nebo rizality s pološťítý, můžeme obdobnou formu pásového dekoru najít u *hostince* čp. 29 ve *Stěžerách*.

Obr. 30 – Radostov čp. 26 (z r. 1933); Obr. 31 – Budova hostince čp 29. ve Stěžerách

⁴¹ Lichoběžníkový štít, který je na rozdíl od plného (trojúhelného) snížen polovalbovou stříškou.

4.1. Shrnutí poznatků

Přechodem ke Katalogu staveb se dostanete k podrobné charakteristice jednotlivých staveb, avšak pro uzavření této kapitoly bych chtěla shrnout získané poznatky. Nebudu se opět vracet ke změnám v typologii bydlení, která je uvedena v předchozím oddílu, ale spíše k vylíčení uměleckého výrazu zdejší architektury.

Po polovině 19. století vstupujeme již do průběhu doby přestaveb dřevěné zástavby vsí, kterou nahrazovali zděné domy. Obdobně s dřevěnými domy bylo důležité prezentovat průčelí domu, které mělo na první pohled vytvořit vizitku hospodáře a jeho rodiny. Stavitelé, zedničí mistři, pocházeli obvykle z blízkého okolí. Výtvarné zpracování fasád přejímali z měst a panských sídel, z čehož vznikla parafráze uměleckých stylů pro vesnické prostředí.

Zprvu dostávají prostor historizující slohy, které jsou zde zastoupeny ve velkém počtu – od doznívajícího klasicismu s typickým štítovým dekorem, přes méně využívané gotizující prvky až k dlouhotrvajícímu neorenesančnímu stylu. Několik doposud dobře zachovaných exemplářů s klasicistní fasádou jsou typické zapuštěnými okny do nik a štítovým dekorem ze soustavy pilastrů. V menším měřítku a často ve spojitosti s dalším stylem lze vidět neogotiku, a to v orámování hrotu štítu gotizujícím vlysem. Také ojedinělá stavba bývalé evangelické školy v Bělči nad Orlicí má prvky cimbuří a drobnou rozetku v rizalitu. Početné a nejvíce zastoupené jsou fasády v neorenesančním duchu, které se zachovaly napříč okolím Hradce Králové. Není to ani takové překvapení, jelikož se často využíval na veřejných budovách (školy, obecní úřady, apod.), jež mnohým stavitelům zajisté poskytly inspiraci. Můžeme ho často vidět v nárožích (pilastry a bosování), v orámování oken a dveří (edikuly) nebo v samotném tektonickém dělení fasády (v přízemí bosování a v patře rustika).

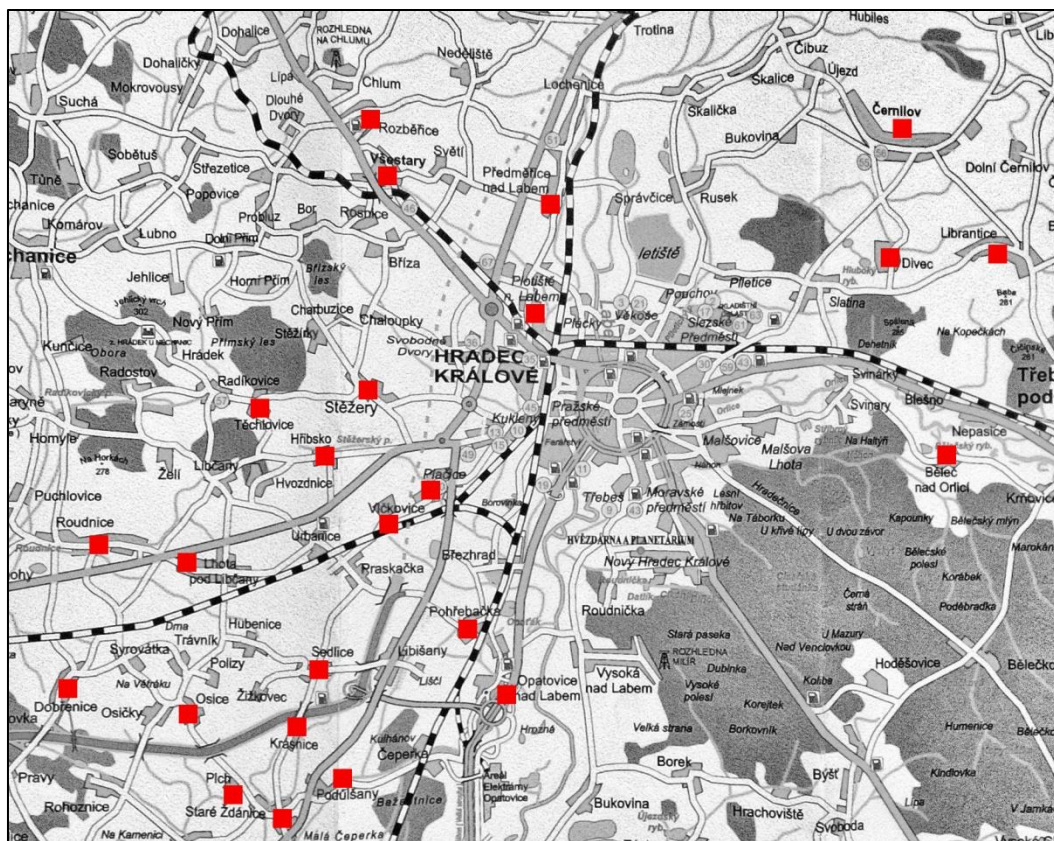
Kolem přelomu 19. a 20. století nastupuje secese, která se dostává celkem rychle i do prostředí vesnic. Častěji lze vidět spojení s předchozími historizmy, kdy secesní prvky pouze doplňují zaběhlé formy. Setkat se můžeme s využitím drobných maskaronů ve frontonech oken, v kruhových prvcích se svislými liniemi nebo celkově výraznější dekorativností fasády. Čistá forma secese nebo spíše výraznější projev se vyskytne výjimečně (zejména na budovách škol a starších typech „vesnických vilek“). Na počátky 20. století nastupuje doba nových typů staveb na venkově, které se přibližují městské formě (viz. „vesnické vilky“). Rovněž mnohdy bujaré fasády s různorodou plasticitou postupně nahradily ploché stěny s nevýrazným nebo jednoduchým geometrickým členěním. V prostoru kolem Hradce je dohledatelná celkem početná škála těchto „vilek“. Objednavatelům zřejmě vyhovovaly, přestože v tradiční

zástavbě výrazně vyčnívaly. Na druhou stranu měly stále jistý estetický prvek, oproti následující socialistické výstavbě.

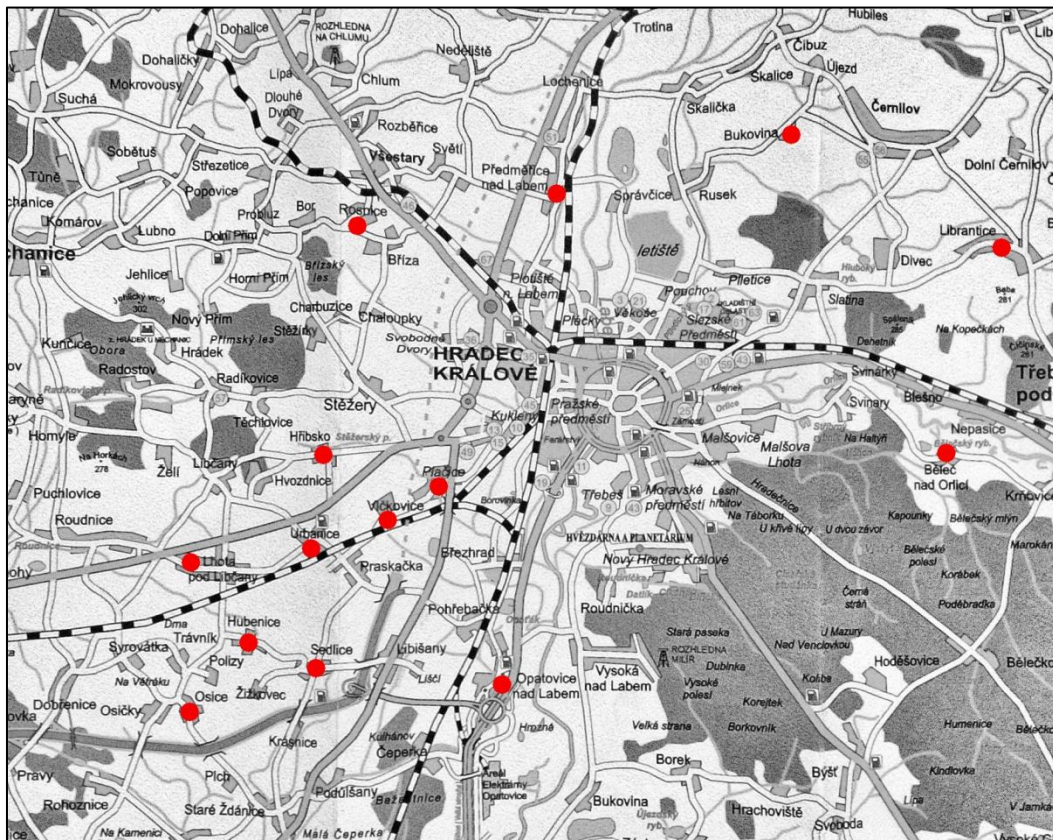
Shodné prvky napříč krajem lze postřehnout zprvu v klasicistní fasádě, která se objevuje na východ a jich od Hradce Králové. Dále v obvyklém orámování štítových stran napříč historizujícími fasádami, které propojuje přízemí se štítem. Také dvoudílné průčelí „vesnických vilek“ s dominujícím rizalitem a balkonem objevíme ve více částech této oblasti.

Překvapivě se na tomto území zachovala daná architektura poměrně ve velkém množství, které ani nebylo možné všechen zahrnout do Katalogu staveb. Přestože se na některých fasádách projevil „zub času“, nelze opomenout citlivé novodobé opravy fasád, které dokládají jisté uvědomění majitelů objektů. Pouze pár staveb z výběru doposud získalo status kulturních památek. Výhradně se tak stalo v nedávné době, která snad naznačuje příznivější postup ochrany pro tyto často opomíjené stavby. Umístění charakterizovaných staveb v oblasti zaznamenávají následující mapy, které jsou rozděleny dle jejich stylového zařazení.

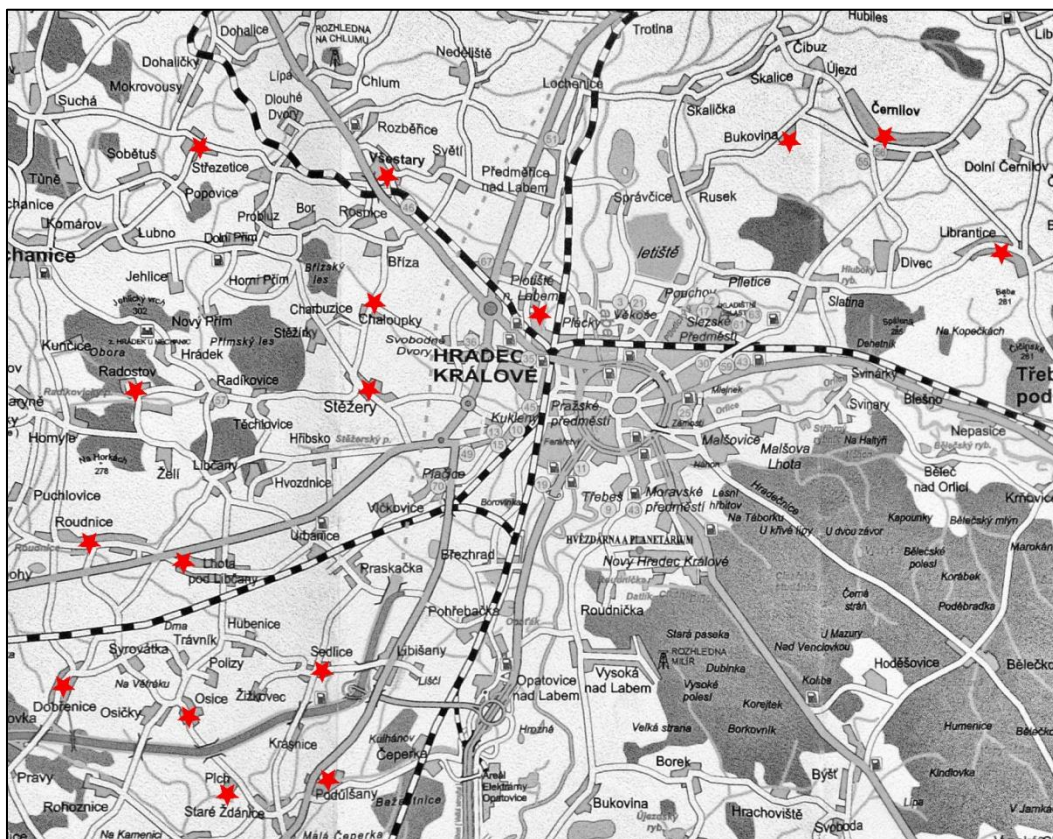
Obr. 32 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami s historizujícími fasádami

Obr. 33 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami se secesními fasádami

Obr. 34 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami s modernistickými fasádami

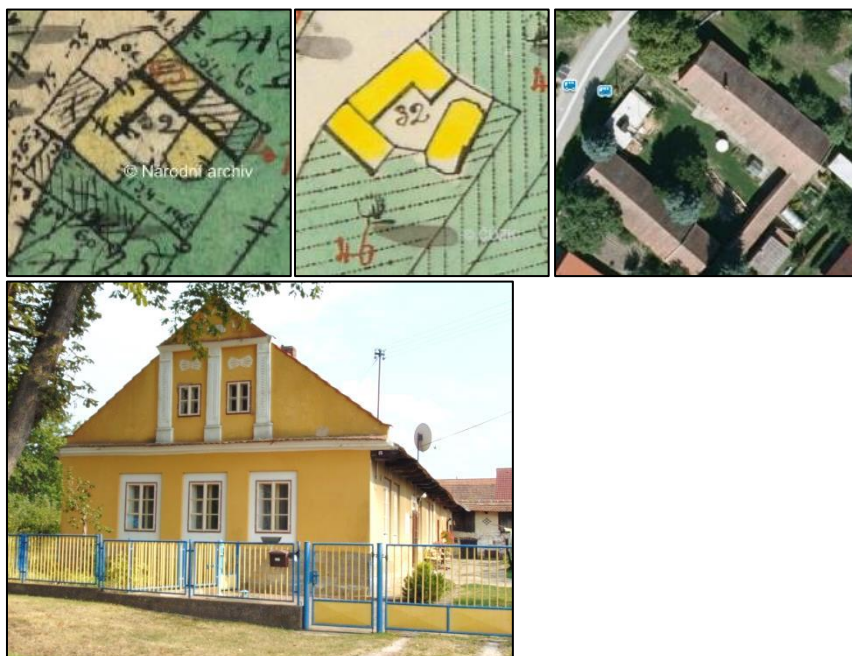

5. KATALOG VESNICKÝCH STAVEB

Jednotlivá hesla katalogu (neboli vesnické stavby) jsou vzhledem k tématu diplomové práce řazeny zprvu chronologicky do sekcí historizujících, secesních a modernizujících fasád, dle podoby jejich vnější výzdoby. V jednotlivých sekcích jsou poté rozděleny na ty s doložitelným letopočtem výstavby a bez specifické datace, které jsou seřazeny abecedně dle obcí. Hesla zahrnují vždy lokalitu a číslo popisné, mapové záznamy⁴², základní fotodokumentaci stávajícího stavu, číslo parcely, podrobnou charakteristiku a eventuálně datum výstavby. V případě shodné podoby zástavby parcely na císařském otisku a indikační skice stabilního katastru jsem volila pouze vyobrazení zřetelnějšího záznamu. Podrobnější fotodokumentace s detaily staveb je umístěna v *Obrazových přílohách*.

5.1. Historizmy

Rozběrice čp. 25

Parcelní číslo: 32/1

Letopočet: 1847

Mapy: Na mapách stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, je zřejmý předchozí statek se třemi dřevěnými stavbami (žlutě značenými), které byly přestavovány již kolem poloviny 19. století (dle indikační skici). Ze současného mapového záznamu vidíme dvě

⁴² Indikační skicu, císařský povinný otisk a originální mapu stabilního katastru; Katastrální mapu evidenční; Současný satelitní snímek.

podélná stavení spojená v zadní části užším objektem (půdorys tvoří písmeno „U“), přičemž charakterizovaná stavba stojí v severní části parcely. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou stranou na severozápad k ulici. Střecha je sedlová se zápražovým přesahem. Vícedílná dispozice stavby měla levou orientaci. Fasáda je v dobrém stavu; dekorovaná zejména v průčelí. Podél objektu probíhá sokl. V průčelí jsou tři okenní otvory v přízemí, které ohraničuje jednoduchý vpadlý pás. Mezipatro má profilovanou římsu z vrchu krytou bobrovkami. Dvojice menších okenních otvorů ve štítu jsou z boku a mezi sebou ohraničeny dekorovanými pilastry (patka, hlavice s květem a dřík s pásem z pletenců), na kterých leží opět profilovaná římsa s bobrovkami. Ve vrcholu štítu je zhotoven rámeček s letopočtem „1847“, nad nímž je dekor kvazi závěsu. Dům se řadí mezi klasicistní fasády.

Běleč nad Orlicí čp. 10 – Obecní úřad

Parcelní číslo: 6

Letopočet: 1863

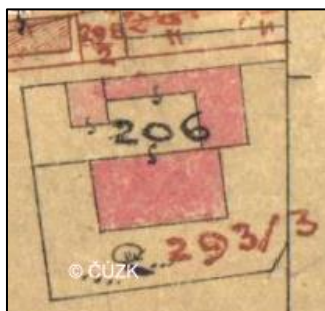
Mapy: Na mapách císařského otisku stabilního katastru je na parcele č. 6 zřejmá původní dřevěná stavba, která se však ani pozicí neshoduje s dnešní budovou Obecního úřadu. Současný mapový záznam zachycuje typ farní stavby v severní části pozemku. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Budova má klasickou typologii fary. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu s delší stranou na jihovýchod k ulici. Střecha je valbová a protíná ji trojúhelný štít nad středovým dílem pohledové strany. Dvě podlaží čelní strany budovy mají pět os v přízemí a šest os v patře. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava v letech 2006 až 2009. Podél objektu probíhá vyšší plasticky vytažený sokl. Přízemí a patro čelní strany je zdobeno mělkou bosáží, která je rovněž použita na kvazi rizalitu a trojúhelné atice. Horizontální členění fasády

tvoří průběžná mezipatrová a korunní římsa. Pět os v přízemí vytváří dvojice okenních otvorů se segmentovým zakončením v bočních dílech, které mají profilovanou šambránu a parapet. Ve středové ose (rizalit) je jeden dveřní otvor s přímou špaletou se segmentovým zakončením a profilovaným orámováním. V patře jsou dvojice okenních otvorů ve třech dílech se shodným dekorem s okny v přízemí. Rizalit je v patře zdoben kvazi edikulou s hlavicemi pilířů s cimbuřím, mezi kterými leží motiv slepé trpasličí galerie. Trojúhelnou atiku zdobí rozeta s plastickým orámováním. Nad ní leží kalich vložený do segmentově zakončené niky, která je vytvarována do obdélného vrcholu atiky s cimbuřím. Na bočních koncích trojúhelníku leží obelisky s jehlancovou stříškou. Letopočet výstavby školy se nalézá v záklenku dveří („L. P. 1863.“). Dále je pod okny v rizalitu štukaturou vytvarován obdélný štít s volutovým dekorem a nápisem „OBECNÍ ÚŘAD BĚLEČ NAD ORLICÍ“, který byl patrně nově doplněn. Kratší boky domu mají ve dvou podlažích po dvou okenních otvorech (na levém boku je pravý otvor v přízemí slepý). Dekor je shodný s průčelím stavby, kromě bosování plochy omítky. Objekt bývalé evangelické školy je zapsán jako kulturní památka od 13. 1. 2003⁴³ a řadí se mezi historizující fasády s neogotickými prvky.

Černilov čp. 215

Parcelní číslo: 206

Letopočet: 1864

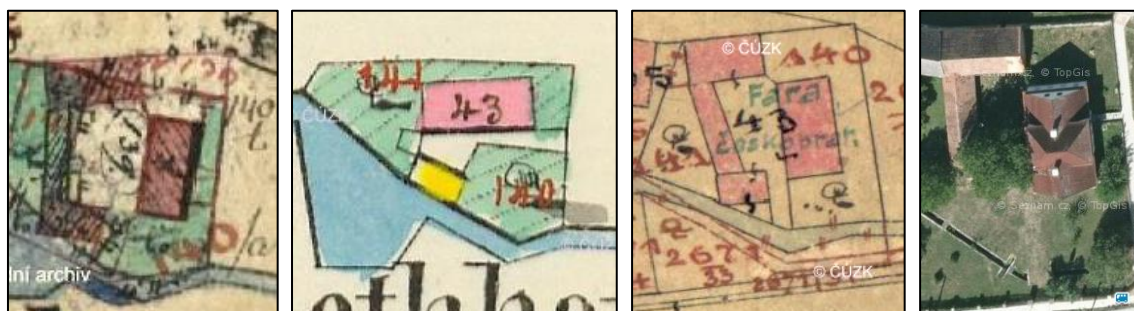
Mapy: Na záznamech stabilního katastru není patrná stejně situovaná předchozí stavba. Dohledatelná je budova bývalé školy na mapovém záznamu Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde se čelní stavba školy půdorysně shoduje s dnešním stavem. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve nezastavěná plocha návsi).

Charakteristika:

⁴³ Dle záznamu z Památkového katalogu NPÚ. Dostupné online: <https://pamatkovykatalog.cz/>.

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu s delší stranou na jih k ulici. Střecha je valbová. Dvou podlažní budova má sedm os na pohledové delší straně a tři osy na kratších stranách. Podél objektu probíhá sokl. Průčelí má v přízemí vždy tři okenní otvory po bocích středového dveřního otvoru; veškeré tyto prvky mají segmentové zakončení. Otvory mají profilovanou šambránu se středovým klenákem ve vrcholu (diamantový) a parapet s jednoduchou parapetní výplní. Orámovány jsou hladce omítnutou obdélnou plochou s rustikou. Dveřní otvor má kamenné ostění a profilovanou šambránu, která je z vrchu zdobena diamantovým středovým klenákem a po bocích lichoběžníkovými výstupky. Plochu fasády středového dílu tvoří edikula z bosovaných pilastrů a kladí, kde jsou vyhotoveny tři štítky s nápisy: „Leta Páně“, „MDCCCLXIV,“ a „Podtež dítky, poslouchajte mne, bázni Hospodinově vyučovati vás budu. Žalm 34, 12.“. Zbylá plocha fasády přízemí je zdobena rustikou. Podél objektu probíhá výrazná mezipatrová římsa. V patře jsou ve všech sedmi osách okenní otvory s přímým zakončením. Ohraničené jsou edikulou (pilastry bez patek) a s obdélnou parapetní a nadokenní výplní. Jednotlivé osy jsou ohraničeny pilastry, které navazují na profilovanou nadokenní římsu. Ta je mezi pilastry dekorovaná zubořezem. Středový díl je završen trojúhelným štítem s výrazně profilovanými římsami u všech stran. Na pravé kratší straně jsou v přízemí dva okenní otvory a jeden slepý při pravém boku a v patře tři okenní otvory. Na levé kratší straně jsou v přízemí i v patře dva boční okenní otvory a středová slepá okna. Dekor je u obou boků shodný s průčelím. Bývalá budova evangelické školy je zapsána jako kulturní památka od 21. 1. 2003⁴⁴ a díky zájmu obce bylo přikročeno k výrazné opravě budovy a její fasády v obdobích 2007/2008 a 2008/2009.⁴⁵ Dům se řadí mezi historizující fasády.

Černilov čp. 139

⁴⁴ Dle Památkového katalogu NPÚ. Dohledatelné online: <https://pamatkovykatalog.cz/>.

⁴⁵ Dle oficiálních stránek obce Černilov. Dohledatelné online: <http://www.cernilov.eu/index.php/2015-05-10-21-45-10/postupna-rekonstrukce>.

Parcelní číslo: 43

Letopočet: 60. léta 19. století⁴⁶

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je zřejmá změna oproti císařskému otisku, kde se na parcele č. 43 kompletně přebudovaly stavení na zděná (jiná je i pozice objektů). Dnešní dům může navazovat na červeně značené stavení, které leží při pravém kraji pozemku. Dohledatelný je objekt na mapovém záznamu Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde se půdorys shoduje s dnešní situací. Dům leží na staré parcele.

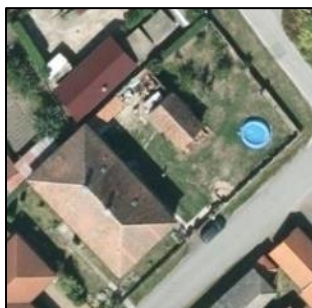
Charakteristika:

Přízemní zděná budova se štítovou stranou na jih k ulici. Původně trojdílná dispozice domu měla vstup ve středovém díle delší pohledové strany, která je protažena do zděného vikýře (vytvoří rizalit). Dle dvojice komínů zde byl využit mladší typ vytápění bočních prostor. Snad již původně se jednalo o stavbu fary, což lze zjistit dle nápisu na mapě z r. 1935 („*Fara českobrat.*“) a umístěním oproti evangelickému kostelu. Střecha objektu je sedlová s protnutím valbového zastřešení vikýřů. Fasáda domu je v dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby probíká částečně plasticky vytažený sokl s částečně přiznaným kamenným materiálem. Štítová strana do ulice má v přízemí čtyři niky s přímým závěrem, které obsahují tři okenní otvory a jeden slepý (druhý zleva) bez zdobení. Niky jsou přimknuté k mezipatrové profilované římsě, která pokračuje podél objektu (jako korunní římsa na delších stranách). Štít je ze všech stran orámován profilovanou římsou. Je zde klasicistní dekor dvojice oken, které ohraničují a dělí pilastry. Ty mají kanelovaný dřík, palmety v hlavicích a průběžný kvazi překlád se segmentovým záklenkem nad okny. V bočních rozích je dekor plaménkovitého květu. Ve vrcholu štítu je trojice kruhových škvír s jednoduchým orámováním. Opozitní štítová strana má rovněž čtyři osy v přízemí (dva krajní plné okenní otvory a dvě středová slepá okna), avšak zde jsou dva okenní otvory ve štítu pouze jednoduše orámovány bez zbylých dekorů. Na podélné pohledové straně jsou po dvou okenních otvorech v bočních

⁴⁶ Dle Památkového katalogu NPÚ, který odkazuje na blízkou budovu bývalé evangelické školy čp. 215 rovněž ze 60. let. Dohledatelné online: <https://pamatkovykatalog.cz/>.

dílech, které jsou rovněž vloženy do protáhlých nik. V přízemí rizalitu jsou dvě niky s plným a splepým okenním otvorem a jeden dveřní otvor (zleva). V patře jsou tři okenní otvory s jednoduchým orámováním a se spodní a korunní profilovanou římsou. Dům se řadí mezi klasicistní fasády.

Černilov čp. 250

Parcelní číslo: 258

Letopočet: 1878

Mapy: Na záznamech stabilního katastru není patrná předcházející stavba. Dohledatelný je stav objektu na mapovém záznamu Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde zaujímá místo v levém dolním rohu pozemku. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve nezastavěná plocha návsi).

Charakteristika:

Přízemní zděná budova s kratší stranou na jihovýchod k ulici. Trojdílné delší strany domu se středovými osami vstupů předznamenávají mladší typ vytápění bočních prostor (viz. dvojice komínů). Střecha objektu je valbová. Fasáda domu je částečně poničená, ale se zřejmými prvky dřívější výzdoby. Podél objektu probíhá sokl. Kratší pohledová strana je orámována pilastry s dekorovaným dřikem (hladký rám a hrubá vnitřní plocha omítky), s hlavicemi se zdobenou profilovanou římsou a se zubořezem. Pilastry pokračují do korunní římsy, která probíhá podél celého objektu. Jsou zde tři okenní otvory s parapety, na které navazuje profilovaná špaleta. Ve vrchu mají nadokenní římsy, které zdobí v rozích geometrické konzolky. Na delších stranách jsou vždy po třech okenních otvorech v prvním a třetím dílu, které mají shodný dekor s průčelím. Avšak na levé straně je přímé a na pravé segmentové zakončení špalet oken. Středové díly mají dveřní otvory se segmentovým zakončením profilované šambrány, která má římsu kopírující segmentový záklenek. Tyto centrální díly mají edikulové orámování s dekorováním pilastrů, které je shodné s nárožními prvky. Na

pravé delší straně je nad vstupem plasticky zhotoven rám s nápisem „BUH S NAMI“. Dle písemného pramene se jedná o bývalou budovu soukromé školy augsburské, která měla být vystavěna roku 1878.⁴⁷ Také poměrně nejasný obrazový záznam zanechal malíř Alois Beer z 80. let 19. století, který zaznamenával zdejší objekty a mimo jiné i čp. 250.⁴⁸ Dům se řadí mezi historizující fasády.

Běleč nad Orlicí čp. 12

Parcelní číslo: 9

Letopočet: 1880

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru jsou v rámci většího statku tři žlutě značené stavby, přičemž charakterizovaný dům může zaujímat pozici dřevěného domu v pravém dolním rohu parcely. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem se orientuje delší stranou na jihovýchod k ulici. Dům má obdélný půdorys s trojdílným průčelím. Předchozí dřevěná zástavba statku nenaznačuje jednoznačně funkci jednotlivých budov, proto ani u této stavby nelze říci, zdali její předchůdkyně měla štítové průčelí a klasický trojdílný charakter. Střecha objektu je valbová. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Plasticky vytažený sokl domu je obložen kamenem. Trojdílné průčelí má jednotlivé části a nároží vertikálně děleny pilastry s patkami vytaženými z hmoty soklu a s hlavicemi z profilované římsy, které navazují na průběžnou profilovanou mezipatrovou římsu. Pilastry pokračují do mezipatra, kde se napojují na korunní římsu. V přízemí jsou v bočních dílech vždy dva okenní otvory se segmentovým zakončením, které mají parapet a profilovanou šambránu s kvazi hlavním klenákem. Středový díl má rovněž dva okenní otvory ve stejné podobě, avšak s větším prostorem mezi sebou. Zde se

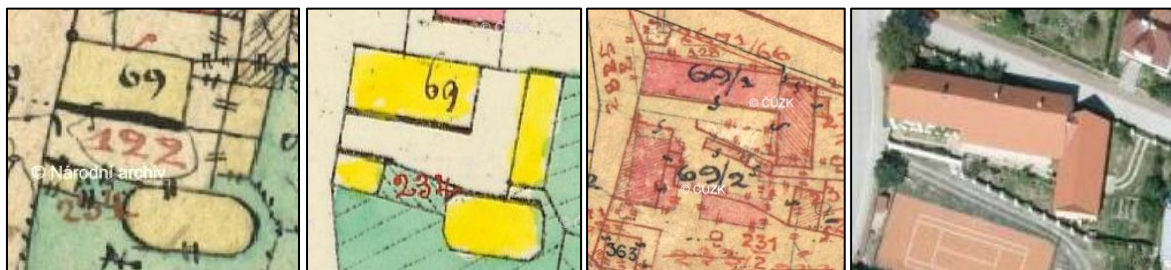
⁴⁷ Dle písemného záznamu: „R. 1878 zřízena byla jednotřídní evangelická soukromá škola augsburská ve vlastním domě (č. p. 250), jež nabyta následujícího roku práva veřejnosti.“ (DOMEČKA, 1928, s. 24)

⁴⁸ Z obrázků Aloise Beera r. 1888 dostupné online: <http://www.smirice.eu/usedlosti/cernilov.html>.

mohlo jednat o místo pro hlavní vstup do domu, který je dnes patrně zazděný. Ve vrcholu je dále plasticky vyhotoven obdélník s letopočtem „1880“ a motivem trojlístku uvnitř podkovy. Mezipatrová část má v bočních dílech po jednom oválném okenním otvoru s profilovanou šambránou. Ve středovém díle jsou dvě dvojice sružených okenních otvorů se segmentovým záklenkem, které jsou dekorovány obdobně s přízemím (krom spojené podokenní římsy). Na pohledové kratší straně jsou ve dvou dílech po dvou osách okenních otvorů v přízemí a mezipatře, které mají shodný dekor se středovým dílem v průčelí. Tento vesnický rodinný dům je neobvyklý svými většími rozměry, které odkazují na bohatšího statkáře, a svými dvěma komíny naznačuje novodobé vytápění. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Obdobnou podobu rozložení a zpracování prvků domu a fasády můžeme zalézt v nedaleké budově hospody (dům čp. 2), kterou však doplňuje secesní dekor a jedná se o poměrně rozložitější hmotu (dále v oddílu: Katalog staveb – Secese).

Černilov čp. 269

Parcelní číslo: 69

Letopočet: 1883

Mapy: Na záznamech stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, jsou zobrazeny čtyři žlutě značené stavby statku (hlavní obytný dům v čele a tři hospodářské objekty). Charakterizovaný dům čp. 269 mohl navázat na podélnou stavbu při levém horním rohu parcely, přičemž byla protažená až k hospodářskému objektu (vytvořily půdorys písmene

„L“). Dohledatelný je na mapovém záznamu Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde se již může jednat o současný stav domu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na západ k ulici. Vícedílná dispozice podélného domu měla levou orientaci. Dnes na ni navazuje budova stodoly a tvoří společně půdorys písmene „L“. Střecha objektu je sedlová, na kterou navazuje zápražové zastřešení zadní části budovy. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby prochází sokl s kamenným obložením, jehož výška končí v úrovni parapetů spodních oken. Průčelí rámuje nárožní pilastry protažené do mezipatra, kde jsou římsové hlavice. Horizontálně zdobí fasádu mezipatrová římsa, která přerušuje pilastry a pokračuje podél obvodu domu. V přízemí jsou tři okenní otvory se segmentovým zakončením a kamenným parapetem, na který navazuje mělká šikmá špaleta. V mezipatře jsou ve shodných osách tři kratší okenní otvory rovněž se segmentovým zakončením. Šikmá špaleta zde navazuje na parapet. Z vrchu jsou okna zdobena nadokenní římsou, která kopíruje tvar okna a je zalomena ve třetině výšky otvoru. Ve vrcholu štítu je „palladiánský motiv“ tří okenních otvorů se segmentovým zakončením (středový širší i vyšší). Dekorovány jsou profilovou šambránou přiléhající k průběžné podokenní římsě. Krom profilovaného orámování štítu jsou vrcholy trojúhelníku zdobeny rozvilinami, které tvoří číslice „18“, „83“ a tvar čtyřlístku. Číslice mohou být považovány za dataci výstavby. Na delší straně do dvora jsou jednotlivé díly ohraničeny pilastry shodnými s průčelím (obdobně navazují na korunní římsu a jsou přerušeny mezipatrovou římsou). V prvních dvou dílech jsou čtyři okenní otvory, ve třetím je dveřní a okenní otvor stejně jako ve čtvrtém a v pátém díle, kde jsou dva dveřní a středový okenní otvor. Okenní otvory zde mají šikmou špaletu s přímým závěrem (krom segmentově zakončeného otvoru ve čtvrtém dílu) a kamenným parapetem. Dveřní otvory mají segmentové zakončení přímé špalety, přičemž ve třetím a čtvrtém díle mají profilované kamenné ostění. Zdobená mezipatrová okénka jsou po dvou v prvním a druhém díle a jeden je ve třetím díle. Mají segmentově zakončenou přímou špaletu. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Totožný dekor rozvilin, které vytvářejí číslice „18“ a „83“ lze vidět na domu čp. 27 v Bukovině, která leží rovněž na staré parcele. Příbuznost stavebníka či stavitele podporuje i lokalita obce nedaleko Černilova. Obdobně situované zdobení ve vrcholech štítu zde doplňuje „palladiánský motiv“ štítových oken. Ačkoli se fasáda zachovala v horším stavu, známky historizujícího a zejména neorenesančního stylu se nezaprou. Přestože se nemůže zdaleka rovnat dekoru na domě v Černilově.

Bukovina čp. 27

Stěžery čp. 56 – Škola

Parcelní číslo: 78

Letopočet: 1898

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je na stejné parcele viditelná původní dřevěná zástavba menšího statku, která později ustoupila dnešní zděné budově školy. Objekt je zachycen na Katastrální mapě evidenční z roku 1925, kde již přibližně zachycuje půdorys dnešní stavby. Budova leží na staré parcele.

Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná budova s delší stranou na severovýchod k ulici. Trojdílné průčelí má hlavní vstup ve středovém dílu. Hmota kvádrů čelní části budovy je zde doplněna dvěma zadními křídly, která dotvářejí půdorys

písmene „U“. Valbovou střechu školy protínají pultové střechy zděných vikýřů. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá plasticky vytažený vyšší sokl. Dvoupodlažní budova má devět os na pohledové delší straně. Průčelí v přízemí má vždy po čtyřech okenních otvorech v bočních dílech a dveřní otvor ve středovém. Okna mají jednoduché orámování s kvazi hlavním klenákem v podobě konzole, kterou zdobí palmeta. Tyto otvory leží na průběžné podokenní římsce, pod kterou jsou vyhotoveny obdélné parapetní výplně. Zbylou plochu omítky v přízemí dekoruje pásová bosáž, která je završena profilovanou mezipatrovou římsou. Dveřní otvor v rizalitu má polokruhové zakončení, které zdobí archivolta rovněž se středovým klenákem s palmetovým dekorem; ohraničen je edikulou (polosloupky s přímou hlavicí, vytažené kladí z mezipatrové římsy). Patro budovy a rizalit má bosované nároží a průběžnou podokenní římsu. Na tu přiléhá devět okenních otvorů s profilovanou šambránou, parapetní výplně a s trojúhelným frontonem. Středové okno v rizalitu se liší jiným dekorem, který je složený z edikulového orámování s přímou nadokenní římsou a balustrádové podokenní výplně. Patro zakončuje profilovaný pás a korunní římsa s pravidelně rozmístěnými konzolami, které mají vegetabilní dekorování. Zděný vikýř má čtyři širší okenní otvory bez zdobení. Boční strany školy s dvoudílným členěním mají shodně zdobenou fasádu s průčelím. Nad pravým bokem je rovněž zděný vikýř se čtyřmi širšími okenními otvory. Dnešní Základní škola Stěžery byla v minulosti vystavěna pro účely „Hospodyňské školy“, která byla otevřena roku 1898.⁴⁹ Budova se řadí mezi historizující fasády s neorenesančními prvky.

Opatovice nad Labem, Pardubická čp. 55

Parcelní číslo: 19

Letopočet: 1899

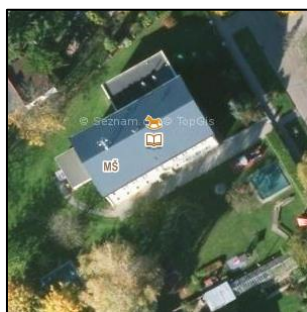
⁴⁹ Dle písemného záznamu: „Vl. 1897-1898 vystaveny byly nové budovy pro hospodyňskou školu a byly 17. července r. 1898 slavnostně otevřeny.“ ... DOMEČKA, 1928, s. 268.

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru jsou patrné dvě dřevěné stavby, avšak dle současného mapového záznamu se neshoduje s dnešní situací. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Patrový zděný dům se suterénem a půdním polopatrem na obdélném půdorysu leží delší stranou na severozápad k ulici. Střecha je nepravidelně řešená – sedlová s valbami a částečně plochá. Trojdílný charakter průčelí má středový díl vytažený do rizalitu. Fasáda stavby je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Objekt má sokl obložený kvazi kamennými valouny. Trojpodlažní průčelí obsahuje čtyři osy v suterénu a přízemí a tři v polopatře. Stavba je v přízemí horizontálně členěna pásovou rustikou a nároží zdobí bosování (v rizalitu pouze rustika). Čtyři okenní otvory v suterénu mají jednoduchou šambránu s kvazi hlavním klenákem. Okenní otvory v přízemí mají profilovanou šambránu a edikulové orámování s balustrádovou parapetní výplní. Dvojice oken v bočních dílech má navíc trojúhelný fronton s konzolami (dekor palmet). V rizalitu jsou sdružená okna spojena „architrávem“ edikuly (zde dekor zubořezu). V půdním polopatře rizalitu jsou dva okenní otvory rovněž spojené a z boků orámované pilastry se žlábkováním. Ve středu těchto otvorů je obdélníková plocha se štukaturou (hlava dítěte s křídélky, mašle nad barokizovaným erbem s vyrytým symbolem hole a dvojice obtočených hadů), která obsahuje štítek na překřížených šípech s letopočtem „1899“. Přízemí budovy má výrazně profilovanou korunní římsu se zubořezem; jednodušeji je vyhotovena římsa pod střechou rizalitu a pravého podstřeší. Na pravé kratší straně budovy jsou tři okenní otvory ve všech podlažích ve stejných osách. Pouze v přízemí je pravé okno slepé (nika). Zdobení fasády je ve shodě s průčelím, kromě jednoduchých parapetních výplní v přízemí a trojúhelných frontonů bez konzol. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Plačice, ul. Ořechová čp. 62/11 – Škola

Parcelní číslo: 186

Letopočet: 1899

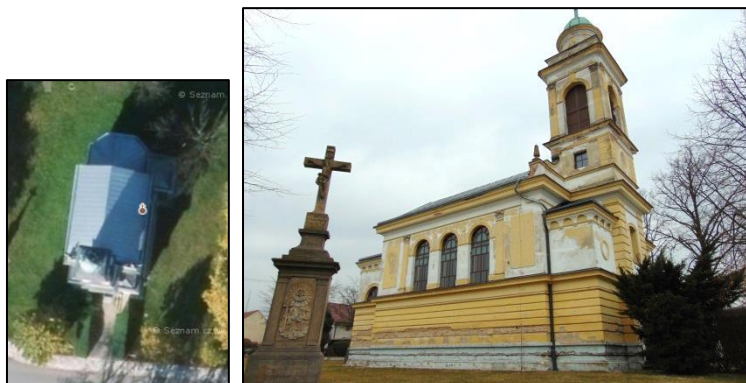
Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná stejně situovaná předcházející stavba. Dle současného mapového záznamu se na parcele č. 186 nachází budova školy na obdélném půdorysu s kratší stranou k ulici. Budova leží na nové parcele při historickém jádru.

Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu se štítovou stranou na severovýchod k ulici. Střecha je sedlová, přičemž nad přístavky je pultové zastřešení. Dvoupodlažní budova s devíti osami na pohledové podélné straně. Fasáda objektu je částečně porušená (zejména v dolních partiích), ale jinak ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby probíhá plasticky vystouplý sokl, který má na pohledové delší straně čtyři sklepní okenní otvory (v osách pravého dílu). Delší strana má polokruhově zakončený dveřní otvor ve středovém díle, který rámuje archivolta s kvazi hlavním klenákem. Vstup je zvýrazněn edikulou s třičtvrtěsloupy (vysoká patka, iónské hlavice), na kterých leží profilované „kladí“ a trojúhelný štít s přerušením pro bustu (nejpravděpodobněji J. Á. Komenský). Na obou bočních dílech jsou vždy čtyři okenní otvory s parapety, jednoduchým orámováním a kvazi hlavními klenáky, které navazují na mezipatrovou římsu. Zbylou plochu fasády přízemí vyplňuje pásová bosáž. Patro má rovněž čtyři okenní otvory v bočních dílech ve stejných osách. Ty jsou dekorovány jednoduchým orámováním, nadokenní profilovanou římsou a parapetem s jednoduchou parapetní výplní, která navazuje na mezipatrovou římsu. Prostor nad vstupem zaujímají dva sdružené okenní otvory s jednoduchým orámováním, s průběžnou nadokenní profilovanou římsou a s parapetem, který navazuje na přeřatý štít vstupní edikuly. Kratší pohledová strana má tři osy ve dvou podlažích a jedné osy ve štítu. V přízemí je zleva: slepé okno, okenní otvor a menší okenní otvor. V patře jsou všechna okna slepá. Dekor fasády obou poschodí je shodný s průčelím. Výjimku je plošný lizénový rastr mezi osami, který zároveň rámuje celou štítovou stranu školy. Štítový okenní otvor je bez zdobení, pouze zapadá do lizénového rámu středové osy. Budova Mateřské školky byla vystavěna v roce 1899 pro účely základního vzdělání dle plánů inž. Staňka z Pražského Předměstí.⁵⁰ Dům se řadí mezi historizující fasády.

⁵⁰ Dle písemného záznamu: „R. 1896 obec koupila statek č.p. 15. pro stavbu nové školy. ... Dokončena byla r. 1899. ... Nová školní budova byla vystavěna dle plánů inž. Staňka z Pražského Předměstí na místě č.p. 15.“ ... DOMEČKA, 1928, s. 165.

Lhota pod Libčany – Filiální kostel Nejsvětější Trojice

Parcelní číslo: 1

Letopočet: 1900

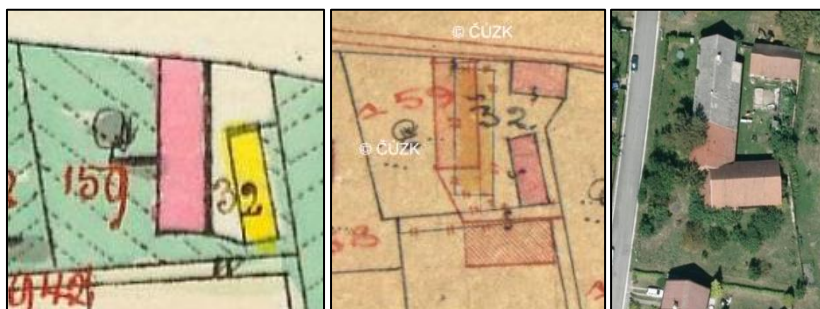
Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předcházející stavba. Kostel se nachází na křižení ulic ve volném zatravněném prostranství. Stavba leží na nové parcele v centru historického jádra (dříve nezastavěná plocha návsi).

Charakteristika:

Jednolodní zděný kostel má pětistranný závěr, který je orientovaný přibližně na sever. K presbytáři se z východní strany připojuje sakristie na čtvercovém půdorysu. Při vstupu do kostela se na jižní straně zvedá věž se zvonicí. Nad lodí je střecha sedlová, nad presbytářem je přizpůsobena polygonálnímu tvaru a věž zastřešuje zvoncová střecha kvazi lucerny. Fasáda kostela je v dobrém stavu, přestože se na několika místech omítka odlupuje. Po obvodu přízemí vystupuje pásová bosáž (nad nedochovaným soklem), kterou zakončuje výrazná mezipatrová římsa. Průčelí jižní strany má tři díly, přičemž středová osa vystupuje do věže se třemi podlažími (vchod, patro a zvoncové patro). Tento díl má do patra bosované nároží vytvářející dojem rizalitu, přičemž jednotlivá podlaží jsou dělena římsami. Vstupní prostor má jeden dveřní otvor se segmentovým zakončením, který je orámován edikulou. Nad vstupem je v patře jeden okenní otvor rovněž se segmentovým ukončením, jež zdobí profilovaná šambrána s uchy ve vrchních rozích. Věž kostela má dva čtvercové okenní otvory při bočních stranách a zvoncové patro se čtveřicí polokruhovitě zakončených okenních otvorů. Zvoncové patro má ze všech stran edikulové orámování otvorů (pilastry mají dekorativní hlavice), které dále zdobí archivolta s hlavním klenákem. Na věži leží dekorativní kvazi lucerna. Boční osy jižní strany kostela mají v patře kruhový dekor a v podstřeší korunní římsu s dekorativním obloučkovým vlysem. Věž je spojena se štítem lodi volutovými prvky, které zdobí obelisky v nároží. Podélná strana kostela je sestavena ze vstupního dílu, lodi a presbytáře. Loď kostela má po třech polokruhově zakončených okenních otvorech v úrovni

patra. Ohraničují je jednoduché pilastry, na nichž spočívají „archivolty“ s kvazi hlavním klenákem. Trojice oken je ohraničena pilastry s dekorativními hlavicemi (stejně jako na věži). Presbytář má v patře dva polokruhové okenní otvory na západní a severní straně. Otvory mají pouze profilovaný pás orámování. Presbytář zdobí dekorativní obloučkový vlys. Přízemní sakristie má ze severní strany čtvercový okenní otvor, který doplňuje dekorativní mříž. Na jižní straně má dveřní otvor. Kostel se řadí svým eklectickým vyzněním mezi historizující fasády (neorománské, neorenesanční a neobarokní prvky).

Černilov čp. 28

Parcelní číslo: 32

Letopočet: 1901

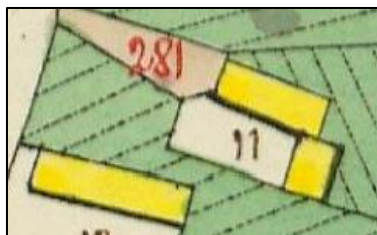
Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je viditelný statek se dvěma stavbami (větší červeně a menší žlutě značená). Červeně značený podélný objekt může svou pozicí předcházet dnešnímu domu. Dohledatelný je stav čp. 28 na mapovém záznamu Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde se půdorysně shoduje s částí dnešního objektu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s polopatrem a se štítovou stranou na sever k ulici. Původně trojdílná dispozice domu měla pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s „nádražním“ přesahem a přetažením střechy na delších stranách. Fasáda domu je částečně poničená, ale s dobrou

viditelností dřívější výzdoby. Objekt má v přízemí nárožní bosování, které navazuje na jednoduché orámování hrotu štítu. V přízemí jsou dva širší okenní otvory bez výzdoby (vyditelně později osazené). Ve štítu je zachován „palladiánský motiv“ ze tří okenních otvorů (středové vyšší) se šikmými špaletami, profilovanými šambránami a s kvazi hlavními klenáky. V dolních partiích je spojuje podokenní profilovaná římsa. V úrovni mezipatra se pod štítovými okny nachází obdélný profilovaný rám s nápisem „L.P.1901“, z čehož lze usoudit letopočet výstavby. Na delších stranách se výzdoba fasády nezachovala. Dům se řadí mezi historizující fasády s neorenesančními prvky.

Dívec čp. 11

Parcelní číslo: 11

Letopočet: 1902

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru jsou na parcele č. 11 viditelné dvě žlutě značené stavby. Dle současného mapového záznamu zde leží charakterizovaná podélná stavba, která může svou pozicí navazovat na dřevěné stavení v severní části pozemku. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na severozápad k ulici. Charakterizovaný díl podélné stavby měl trojdílnou dispozici. Střecha objektu je sedlová s vytaženými čely vaznic a s přetažením střechy na delších stranách. Fasáda domu je částečně poničená, avšak se zachovaným dekorem. Podél budovy probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí ohraničují nárožní lizény s rustikou, které jsou přerušeny profilovanou mezipatrovou římsou. Lizény dále pokračují do mezipatra a rámují vrchol štítu. V přízemí jsou tři štíhlé okenní otvory s parapetem a profilovanou šambránou. Ve stejných osách jsou v mezipatře tři mezipatrové otvory rovněž s profilovaným orámováním. Ve štítu leží trojice okenních otvorů v „palladiánském motivu“ (středové okno širší a vyšší), který spojuje profilovaná podokenní

řimsa. Ve vrcholu štítu je profilovaný obdélný rám s letopočtem „1902“, který datuje vznik či přestavbu této části domu. Na delší straně do dvora jsou dva okenní otvory s jednoduchým orámováním a ve stejných osách mezipatrová okénka v podstřeší bez dekoru. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Plch čp. 24

Parcelní číslo: 25

Letopočet: 1915

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je na parcele č. 25 viditelný statek, který zahrnoval dvě na sebe návazné žlutě značené stavby. Charakterizovaná budova leží přibližně ve stejných místech předcházejícího podélného objektu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům je štítově orientovaný na jihovýchod k ulici. Má sedlovou střechu s „nádražním přesahem“ a přesahy na delších stranách. Fasáda objektu je částečně poničená; zejména v dolních partiích. Průčelí má nárožní lizény, které pokračují do orámování hrotu štítu. V průčelí jsou dva štíhlé okenní otvory v přízemí a dva drobné okenní otvory ve štítu. Veškeré otvory jsou jednoduše orámovány, přičemž ve štítě jsou okna spojena podokenní jednoduchou římsou. Pod touto římsou je na fasádě vymodelován erb, který obsahuje čtyřlístek přetáý kosou, cepem a hráběmi. Ve vrcholu štítu se nachází ozdobný obdélný rám s letopočtem „1915“. Horizontálně je průčelí děleno mezipatrovou dvojitou římsou. Na podélné straně jsou otvory pro dveře a dvě okna a jedno okno falešné, které mají jednoduché orámování. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Pohřebačka čp. 5

Parcelní číslo: 15

Letopočet: 1921

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je patrná stejně situovaná podélná stavba (červeně značená), která leží v rámci statku na západní straně parcely. Zde charakterizovaný dům může mít přímou návaznost na toto minulé stavení. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou zhruba na sever k ulici. Vícedílná dispozice objektu měla pravou orientaci. Střecha je sedlová s „nádražním“ přesahem a přesahy střechy na delších stranách. Dále je zde využito pultové zastřešení přístavku před vchodem. Fasáda domu je částečně poničená; zejména v dolních partiích. Podél domu probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí je ohraničeno nárožními lizénami, které jsou přerušeny žebrovanou mezipatrovou římsou a spodní římsou štítu. Lizény pokračují do orámování hrotu štítu, který je dále zdoben vlnovkovým motivem (vyhlazen v hrubé omítce). Na štítové straně jsou dva okenní otvory v přízemí s jednoduchou šambránou a dva menší okenní otvory ve štítu se shodným dekorem. Ve vrcholu štítu je obdélný štítek s nápisem „L. P. 1921.“, který datuje výstavbu či přestavbu objektu. Na delší straně do dvora je nárožní lizéna a žebrovaná mezipatrová římsa. Pouze jeden širší okenní otvor má jednoduché orámování. Další znaky jsou patrně zakryty nebo zničeny přístavkem vchodu, který je bez zdobení. Plocha fasády bez dekoru je zřetelně hrubá – patrně cementová. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Divec čp. 19

Parcelní číslo: 19

Letopočet: 1923

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je viditelný menší statek o dvou objektech, které jsou již v 1. pol. 19. století vybudovány z nehořlavého materiálu (červeně značené). Zde charakterizovaná budova leží v horní části parcely, což koresponduje s dřívější podélnou stavbou. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem má štítovou stranu na východ k ulici. Vícedílná dispozice domu měla pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s mělkým „nádražním“ přesahem a přesahy střechy na obou delších stranách. Zdobená fasáda čelní části domu je částečně poničená, zejména v dolních partiích. Podél objektu probíhal plasticky vytažený sokl. Průčelí ohraničovaly lizény, které pokračují do mezipatra a do orámování vrcholu štítu. V přízemí jsou čtyři osy tří okenních otvorů a jednoho slepého okna (druhý z prava), které měly jednoduché orámování. V mezipatře jsou ve stejných osách čtyři obdélná mezipatrová okénka s jednoduchým orámováním. Ve štítu je „palladiánský motiv“ trojice okenních otvorů s jednoduchým orámováním. Nad středovým vyšším a širším otvorem leží obdélný rám s letopočtem „1923“. Horizontálu průčelí tvoří průběžná mezipatrová římsa probíhající podél celého objektu. Dům se řadí mezi historizující fasády s jednoduchým až modernistickým dekorem.

Librantice čp. 31

Parcelní číslo: 76

Letopočet: 1932

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je viditelný statek se čtyřmi žlutě značenými objekty. Zde charakterizovaný dům mohl navázat na předcházející podélné stavení, které leželo při levé straně parcely. Dle současného mapového záznamu budovy statku tvoří půdorys písmene „L“. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou stranou na jih k ulici. Původně trojdílná dispozice přední části domu měla pravou orientaci a byla přimknuta k další podélné stavbě statku. Střecha objektu je sedlová. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél stavby probíhá vyšší sokl s kamenným obložním. Průčelí rámuje nárožní lizény, které navazují na římsu s obloučkovým dekorem. V přízemí jsou tři štíhlé okenní otvory s jednoduchým orámováním, které navazuje na parapet. Štít ze všech stran ohraničuje profilovaná římsa, která je ve spodní části návazná na lištu s obloučkovým vlysem. Jsou zde tři okenní otvory ve tvaru „palladiánského motivu“, které mají jednoduché orámování a sdruženou podokenní římsu s dekorativní kovovou mříží. Dekorovaná delší strana domu má ve dvou dílech vždy dvojici okenních otvorů se shodným dekorem z průčelí. Nároží a jednotlivé díly ohraničují lizény, které spojuje korunní římsa s obloučkovým vlysem. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Obec Librantice má řadu domů s „palladiánským motivem“ štítových oken. Jedná se o domy čp. 23 z r. 1919, čp. 30 z r. 1934 a čp. 57.

Librantice čp. 23 (r. 1919); Librantice čp. 30 (r. 1934)

Librantice čp. 57

Všestary čp. 34

Parcelní číslo: 32

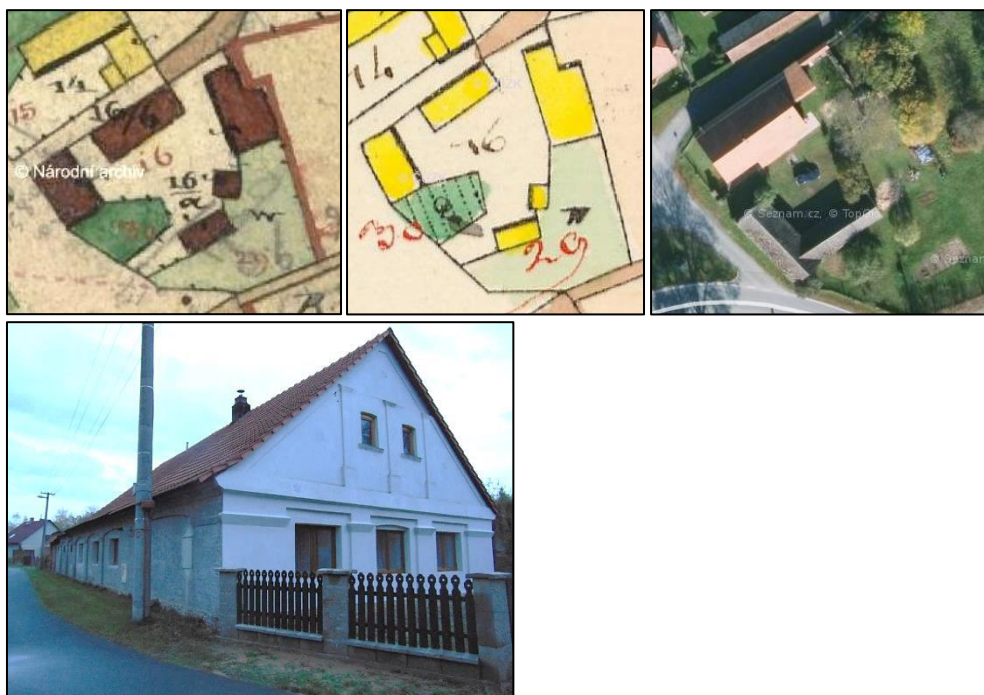
Letopočet: 1932

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je patrná změna budov statku čp. 34 oproti indikační skice, kde čtyři dřevěné stavby (žlutě značené) byly během 1. pol. 19. století přebudovány v cihlová stavení (červeně značené). Zde charakterizovaný dům zaujímá místo po objektu na severní straně parcely. Dnešní dekorovaná část obytného stavení mohla být přistavěna až po polovině 19. století. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou na jihovýchod k ulici. Střecha je sedlová s „nádražním přesahem“ a s protažením na delších stranách. Na deší straně do dvora jsou tři vikýře s pultovým zastřešením. Přední charakterizovaná část stavby měla čtyřdílnou dispozici s pravou orientací. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél budovy prochází pouze plasticky vytvarovaný sokl. V průčelí jsou po dvou okenních otvorech v přízemí a štítu, z nichž žádný není dekorován. Dle šíře otvorů se jedná patrně o přestavěná nepůvodní okna. Průčelí je rámováno bosovaným nárožím, které navazuje na profilovanou mezipatrovou římsu a pokračuje do polopatra až do ohraničení štítu. Ten dále zdobí schodovitě vzestupné bosy. Ve vrcholu štítu leží obdélný rám s uchy ve všech rozích, který obsahuje nápis „R. 1932.“. Patrně se jedná o dataci výstavby či přestavby domu. Na delší pohledové straně jsou tři okenní otvory a dveřní otvor (druhá osa z prava); všechny bez zdobení. Nároží je zde rovněž bosované a prochází zde i mezipatrová římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Běleč nad Orlicí čp. 16

Parcelní číslo: 16

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je vidět změna oproti císařskému otisku, kde jsou veškerá dřevěná stavení nahrazena zděnými. K přezdění mohlo dojít před pol. 19. století. Zde charakterizovaná stavba leží při levém okraji parcely a snad by se mohlo jednat o jednu z původních zděných staveb (středový podélný objekt na severní straně). Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

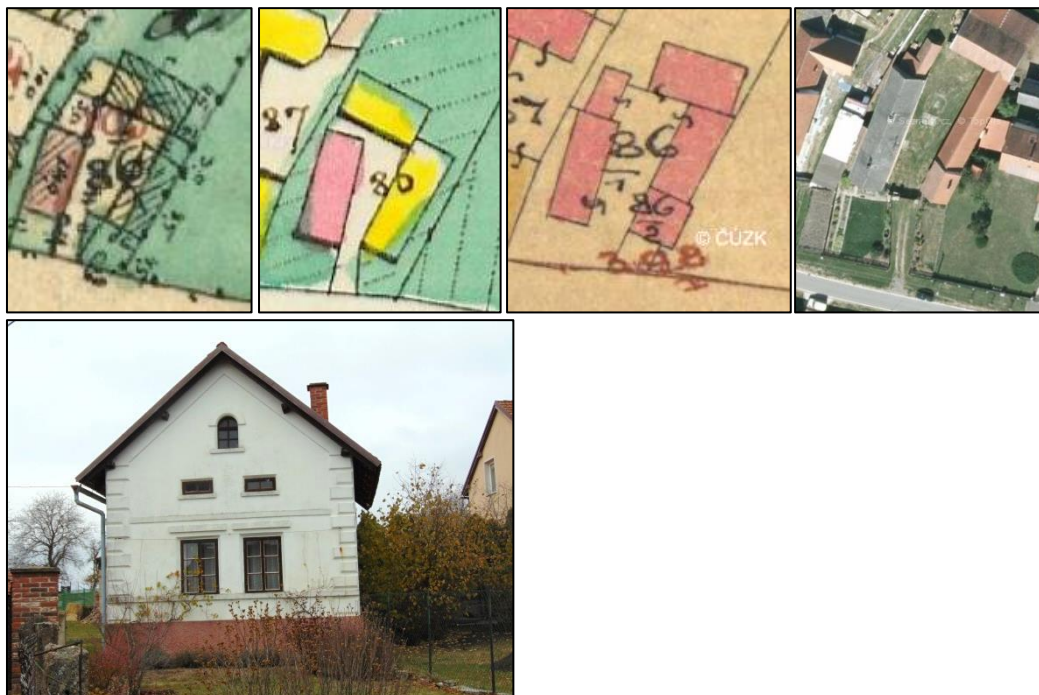
Přízemní zděný dům se štítovou stranou na jihozápad k ulici. Původně trojdílná dispozice domu měla levou orientaci. Střecha objektu je sedlová, přičemž novodobý přístavek před vchodem má pultové zastřešení. Zdobená fasáda čelní části domu je v dobrém stavu. Podél stavby probíhá sokl. Průčelí má tři širší okenní otvory v přízemí (středový se segmentovým ukončením), které jsou vloženy do vpadlé mělké niky s přímým zakončením. Okna mají parapet. Mezi nikami a v nároží je vytvořen pilastrový rám s hrotovitými hlavicemi, které navazují na štítovou spodní římsu. Ve štítu jsou dva menší okenní otvory se segmentovým zakončením, které ohraničují a dělí jednoduché pilastry. Tento dekor leží na spodní štítové římsě, která pokračuje do podstřeší jako korunní římsa. Na ploše štítu jsou stylizované květy vždy ve trojici na spodní římsě a ve vrcholech trojúhelníku. Na delší straně do ulice je šest os v přízemí, které dělí opět lizénový rám se segmentovými horizontálními pásy. Dům se řadí mezi klasicizující fasády, přičemž dle indikační skici stabilního katastru lze soudit o dataci kolem poloviny 19. století.

Podobné využití klasicistního dekoru na fasádě vesnického stavení lze vidět na domě čp. 19, který stojí na staré parcele ve stejné vesnici nedaleko charakterizovaného čp. 16. Obdobně se jedná o podélnou několikadílnou stavbu se štítovou orientací. Oproti charakterizovanému domu nemá na fasádě lidové dekory květů.

Běleč nad Orlicí čp. 19

Černilov čp. 105

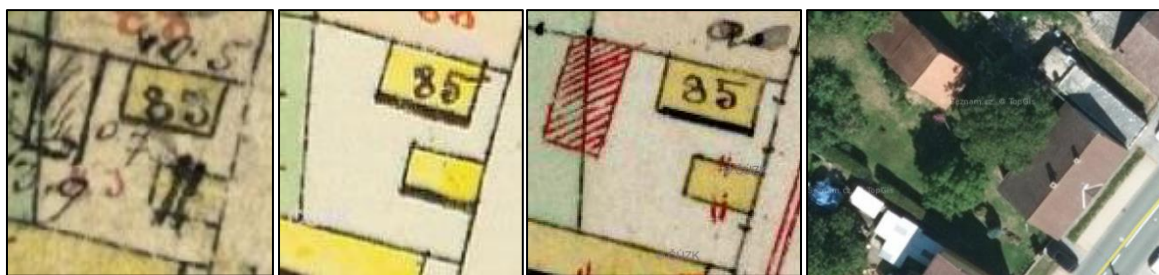
Parcelní číslo: 86

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je zřetelná změna oproti císařskému otisku, kde se mění pozice dvou dřevěných objektů při pravém kraji pozemku. Dále se dochoval záznam z Katastrální mapy evidenční z roku 1935, kde jsou již všechny stavby zděné. Vzhledem k poloze zde charakterizovaný dům mohl navázat na složený objekt při pravém okraji parcely (půdorys písmene „L“). Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na jihozápad k ulici. Vícedílná dispozice domu měla pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s vytaženými čely vaznic a s přesahem na delších stranách. Fasáda dekorované části objektu je v dobrém stavu. Podél části domu probíhá vyšší plasticky vytažený sokl. Průčelí je ohrazeno nárožním bosováním, které pokračuje do mezipatra a navazuje na hladké orámování vrcholu štítu. V přízemí jsou dva štíhlé okenní otvory v šikmé špaletě, které leží na průběžné podokenní římsě a jednotlivě je završují nadokenní římsy. Ve stejných osách leží v mezipatře obdélné okenní otvory v šikmé špaletě s podokenní římsou. Ve štítu je jeden polokruhově zakončený otvor v šikmé špaletě s podokenní římsou a s jednoduchým orámováním polokruhu. Horizontálu zde tvoří jednoduchá mezipatrová římsa. Delší strana do dvora má dva okenní otvory se segmentově zakončenými šikmými špaletami a s parapetními římsami. Mezi okny leží dveřní otvor se segmentově zakončeným kamenným ostěním. Probíhá zde mezipatrová římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Dobřenice čp. 85

Parcelní číslo: 321

Mapy: Na záznamech stabilního katastru není viditelná stejně situovaná předchozí stavba, přestože přibližně na stejné parcele ležel žlutě značený objekt (snad chalupnické stavení). Dle současného pohledu je na nově vytvořené parcele č. 321 podélná stavba s delší stranou k ulici. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a obytným podkrovím s delší stranou na jihovýchod k ulici. Trojdílná dispozice objektu měla novější typ vytápění bočních obytných prostor (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová se sedlovým zastřešením štítu v průčelí a zápražovým přesahem střechy na straně do dvora. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Stavbou probíhá kamenný sokl. Jednotlivé díly jsou ohraničeny pilastry s žebříčkovým motivem, které jsou přetaty mezipatrovou římsou a navazují na korunní římsu. Na bočních dílech je po dvou štíhlých okenních otvorech, které mají parapet, ve vrchu volně ležící středový klenák a nadokenní římsu s jednoduchými konzolami v rozích. V mezipatře jsou ve stejných osách okenní otvory bez zdobení (v pravém dílu je jeden otvor slepý v podobě niky). Středový díl je ohraničen edikulou (dekor zubořezu ve vrcholu), která navazuje na trojúhelný štít s kruhovým rámem a číslicí „85“. Zde je jeden okenní otvor v přízemí s profilovanou šambránou. Korunní římsa v průčelí je zdobena zubořezem. Levá štítová strana do dvora má dva okenní otvory s parapety v přízemí a jeden širší okenní otvor ve štítu, který přetíná dolní štítovou římsu se zubořezem. Štítová strana je ohraničena

nárožními pilastry s žebříčkovým motivem, které navazují na mezipatrovou římsu. Štít je zde do hrotu zdoben cimbuřovým dekorem. Dům se řadí mezi historizující fasády s gotizujícími a neorenesančními prvky.

Dobřenice čp. 115

Parcelní číslo: 241

Mapy: Na záznamech stabilního katastru není viditelná předchozí stavba. Ze současného pohledu je na nové parcele č. 241 podélný dům s delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v navazující ulici (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s delší stranou na jihovýchod k ulici. Trojdílná dispozice objektu měla novější typ vytápění bočních obytných prostor (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová s částečným zápražovým přesahem střechy směrem do dvora. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí má tři osy okenních otvorů. Středový díl je vytažen do rizalitu, který pokračuje do atiky zdobené edikulou s trojúhelným štítem. Nároží bočních dílů a rizalit má bosované lizény, které navazují na korunní římsu. Boční díly mají dva širší okenní otvory s profilovanou šambránou, kterou zdobí dva klenáky (patrně zde dříve dva samostatné okenní otvory). Zbylá plocha je zdobena pásovou rustikou. Rizalit má v přízemí jeden užší okenní otvor bez zdobení a kruhový okenní otvor v atice, který narušuje obdélný dekor fasády. Štít atiky ohraničují ze všech stran profilované římsy. Na boční štítové straně do dvora jsou dva okenní otvory bez zdobení a dva menší okenní otvory ve štítu. Ten je zde zdoben dolní jednoduchou římsou a profilovanou římsou v podstřeší. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Hřibsko čp. 3

Parcelní číslo: 115

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je na stejné pozici situovaný statek se třemi objekty (žlutě značenými), avšak z dnešního pohled si zachovala kontinuitu snad jen horní podélná stavba. Ze současné mapy můžeme vyvodit, že dnešní dům mohl být novější přístavbou ke zmíněnému podélnému objektu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s delší stranou na jihovýchod k ulici. Původně trojdílná dispozice objektu měla novější typ vytápění bočních obytných prostor (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová se zápražovým přesahem na straně do dvora. Fasáda objektu je v horším stavu, avšak s dochovanými prvky dekoru. Podél domu probíhal plasticky vytažený sokl. Trojdílné průčelí bylo orámováno nárožním bosováním, které přiléhalo k pásu dekorovanému rozvilinami. Ve středovém dílu je dveřní otvor s edikulovým orámováním (iónské hlavice a trojúhelný štít). Průčelí završuje profilovaná korunní římsa, která včetně pásu s rozvilinami překračuje do kratších stran domu jako mezipatrová římsa. Na levé boční straně jsou v přízemí čtyři štíhlé okenní otvory, které po dvojicích spojují podokenní a nadokenní římsy. Otvory mají dále jednoduchou šambránu a nadokenní římsu s dekorem íónských hlavice a s vegetabilně zdobeným vlysem. Ve štítu jsou dva okenní otvory se sdruženým parapetem, ze kterého pokračuje profilované orámování navazující na sdruženou profilovanou nadokenní římsu. Štít ohraničuje ze všech stran výrazná profilovaná římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády s neorenesančními prvky.

Objekt má pravděpodobně zachovanou původní fasádu, která se zejména využitým dekorem shoduje s vedle stojícím domem čp. 2 v Hřibsku. Ten leží rovněž na staré parcele při historickém jádru obce. Dům prošel novodobou opravou, která mohla potříit některé prvky historizující fasády.

Hřibsko čp. 2, parcela č. 116

Krásnice čp. 11

Parcelní číslo: 6

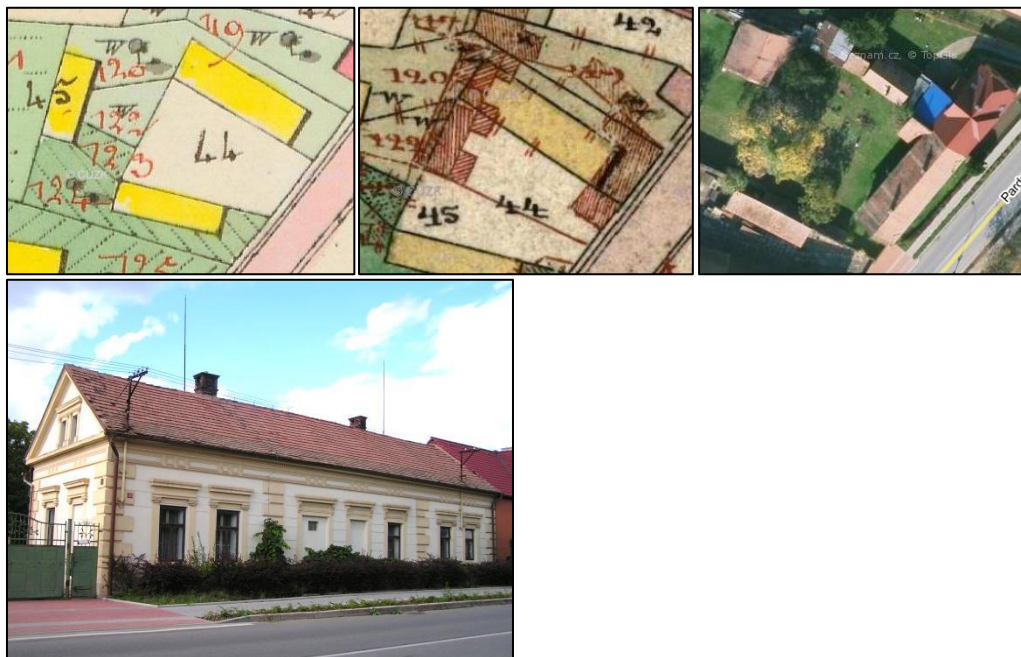
Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je na stejné parcele statek se čtyřmi žlutě značenými objekty. Zde charakterizovaná budova mohla navázat na podélné stavení na západní straně parcely. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na jih k návsi. Vícedílná dispozice objektu měla původně levou orientaci. Střecha sedlová s „nádražním“ přesahem a přesahy na delších stranách. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél budovy prochází plasticky vytažený vyšší sokl. Průčelí je ohraničeno bosovanými nárožními lizénami, které přetíná mezipatrová římsa. Štít je lemován ze spodu jednoduchou římsou a ve vrcholu jednoduchým pásem. V přízemí jsou dva štíhlé okenní otvory s parapetem a jednoduchou šambránou. Štít má polokruhově zakončený okenní otvor s jednoduchým orámováním, které leží na římsce štítu. Mezipatro je zdobeno třemi čtyřlístky. Na pohledově delší straně jsou dva okenní otvory v prvním díle, jeden okenní a dveřní ve druhém díle a jeden okenní otvor ve třetím díle. Okna mají stejný dekor jako v průčelí, přičemž segmentově zakončený dveřní otvor má profilované orámování. V podstřeší je šestice obdélných mezipatrových otvorů

s jednoduchým orámováním a parapetní výplní s diamantovým motivem. Rovněž zde prochází mezipatrová římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 24

Parcelní číslo: 44

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřetelný větší statek se třemi budovami (žlutě značené), které nekorespondují s dnešním stavem. Avšak na originální mapě stabilního katastru lze vidět změnu v podobě zděného stavení v čele pozemku. Ze současného mapového záznamu stojí dnešní stavení při pravém boku parcely stejně jako na historickém záznamu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s delší stranou na jihovýchod k ulici. Trojdílné stavení mělo viditelně mladší typ vytápění dvou bočních prostor (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Průčelí je ohraničeno nárožním bosováním, které navazuje na korunní římsu. Boční díly mají po dvou okenních otvorech s kvazi edikulovým orámováním (korintské hlavice pilastrů). Středový díl je ohraničen rovněž bosováním, které přiléhá ke korunní římsě. Zde jsou ve třech osách okenní otvory (dvě okna zleva pouze slepá v podobě nik). Jednoduché orámování je zde zakončeno výraznou profilovanou římsou, kterou v rozích podpírají dekorované konzoly. Průběžnou korunní římsu zdobí ozuby a pás obdélných a čtvercových profilovaných lišt. Levá kratší strana otočená do dvora má opět bosované nároží a korunní římsu. Dvojice okenních otvorů v přízemí má

shodný dekor s bočními otvory v průčelí. Štít je orámován ze všech stran římsou. Dva štíhlé okenní otvory s edikulovým orámováním mají sduženou nadokenní římsu. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Osice čp. 37

Parcelní číslo: 42

Mapy: Na záznamech stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, je patrný větší statek s několika stavbami. Zde charakterizovaný dům stojí na místě červeně značeného objektu nebo je dnešní stavba situovaná mezi červený a žlutě značený objekt na parcele č. 43. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem, obytným podkrovím a se štítovou stranou na východ k ulici. Původně trojdílná dispozice objektu měla pravou orientaci. Střecha je sedlová. Dle mohutnosti klasického podélného stavení se jednalo o dům bohatého hospodáře. Podél obvodu stavby probíhá kamenný sokl. Průčelí má v přízemí čtyři okenní otvory se segmentovým zakončením. Jsou vloženy do mělké šikmé špalety s kamenným parapetem, na který navazuje jednoduché orámování. Nad okny leží nadokenní profilované římsy. Průčelí ohraničují dva pilastry, mezi kterými leží jednoduchá mezipatrová římsa a dolní římsa štítu se zubořezem. Podstřeší ohraničuje profilovaná římsa. V mezipatře jsou na bočních osách dvě oválná okénka s profilovanou šambránou. Dva okenní otvory se segmentovým zakončením přerušují dolní římsu štítu. Zdobí je sdužená nadokenní římsa. Na podélné straně do dvora objektu jsou ve třech dílech (šesti osách) zhotoveny okenní otvory a dveřní otvor ve shodném dekoru jako v průčelí. Pilastry jsou využity i jako dělicí prvek mezi jednotlivými díly domu. Mezipatro má sedm oválných okenních otvorů ve stejných osách jako v přízemí. Korunní římsa je dekorována zubořezem. Delší strana směrem k ulici je rovněž rozdělena na tři díly, mezi nimiž jsou pilastry. Avšak zde je jeden dveřní otvor v prvním díle a po dvou okenních

ve druhém a třetím díle. Mezipatrová okénka jsou zde slepá. Dům se řadí mezi historizující fasády s neorománskými prvky.

Plačice, ul. Vlčkovická čp. 4/40

Parcelní číslo: 153

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřetelný větší statek s pěti objekty (žlutě značenými) a s jednou červeně a žlutě značenou stavbou, která leží při levém kraji parcely. Tento čelní objekt mohl předcházet dnešnímu hlavnímu obytnému stavení. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Patrová zděný dům se štítovou stranou na jihovýchod k ulici. Typologicky podobný budově fary s trojdílným průčelím, která měla vstup ve středovém díle (starší typ vesnické vily). Střecha objektu je sedlová s „nádražním“ přesahem a přesahy střechy na delších stranách. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá kamenný sokl. Protáhlé průčelí má boční díly vždy se dvěma osami okenních otvorů. V přízemí jsou profilované šambrány se svazkovými kvazi středovými klenáky. Ze spodu jsou okna připojena ke kamennému parapetu. V patře je profilovaná šambrána doplněna kvazi hlavním klenákem a výraznou nadokenní římsou; z kamenného parapetu pokračuje jednoduchá parapetní výplň. Středový díl domu je mírně vytažen a orámován bosovaným nárožím. V přízemí je dveřní otvor s kamenným profilovaným ostěním a se svazkovými kvazi klenáky. V patře je ve stejné ose okenní otvor ve shodné podobě s ostatními okny. Zbylý prostor fasády je v přízemí zdoben pásovou bosáží a v patře pásovou rustikou. Výraznou horizontálu v průčelí představuje profilovaná mezipatrová římsa se zubořezem, která pokračuje na kratší pohledovou stranu. Levá kratší strana je otočena do ulice. Orámována je v obou patrech nárožními bosami, které navazují na orámování vrcholu štítu. V přízemí a patře jsou tři osy okenních otvorů, které mají podobu shodnou s průčelím. Ve štítu jsou dva polokruhově

zakončené okenní otvory s edikulovým orámováním na sružené podokenní římse. Profilované polokruhy mají prvek hlavních klenáků. Dům se řadí mezi historizující fasády s neorenesančními prvky.

Plačice, ul. Vlčkovická čp. 39/84

Parcelní číslo: 100

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru má statek již zděné stavby (červeně značené). Ze čtyř budov může být předchůdcem zde charakterizovaného domu podélné stavení při levém horním rohu parcely. Ze současného mapového záznamu se pozice tohoto čelního objektu částečně otočila směrem k východu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou na severovýchod k ulici. Vícedílná dispozice domu měla pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá kamenný sokl. Průčelí je orámováno rustikou dekorovanými lizénami, které pokračují do polopatra a navazují na rám hrotu štítu. V přízemí jsou tři okenní otvory s jednoduchou šambránou a s kamenným parapetem. Ve štítě jsou dva okenní otvory ve shodném dekoru. Ve vrcholu štítu je obdélná nika s figurou. Mezipatro je vymezeno vodorovným jednoduchým pásem. Na podélné straně do dvora jsou čtyři díly s nárožními lizénami (s rustikou) a průběžnou mezipatrovou římsovou. Vždy dvě osy okenních otvorů jsou v prvním, třetím a čtvrtém dílu, jež mají shodnou podobu s průčelím. Ve druhém dílu je dveřní otvor s kamenným ostěním. V prostoru mezipatra jsou ve shodných osách obdélné niky bez dekoru. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Plotiště nad Labem, ul. U Melounky čp. 12

Parcelní číslo: 113

Mapy: Na originální mapě stabilního katastru došlo ke změně oproti indikační skice, kde je zobrazen nově červeně značený objekt na půdorysu písmene „L“. Ten leží přibližně na stejné pozici s dnešním domem. Obdobně je situovaná pozice stavby na Katastrální mapě evidenční z roku 1926, ale již bez zadní části. Dle současného mapového záznamu na parcele č. 113 leží širší obdélný objekt návazný na kolmo postavenou zadní budovu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přizemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na jih k ulici. Vícedílná dispozice domu měla levou orientaci. Střecha objektu je sedlová. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá kamenný sokl. Průčelí má nárožní lizény přerušené mezipatrovou římsou, nad níž jsou vyhotoveny obdélné profilované rámy. V přízemí jsou dva širší okenní otvory s jednoduchým orámováním, širokým profilovaným parapetem a širší nadokenní římsou. Dle čtveřice jednoduše orámovaných mezipatrových okének lze soudit, že i v přízemí byly dříve spíše čtyři štíhlá okna. Vyšší profilovaná římsa rámuje všechny strany štítu. Na spodní hranu navazuje jednoduché orámování trojice okenních otvorů v „palladiánském motivu“. Na delší straně do dvora jsou rovněž nárožní pilastry a průběžná mezipatrová římsa. Okenní otvory jsou patrně později osazené a tři dveřní otvory mají jednoduché orámování. Hlavní vchod ve druhém dílu má profilované kamenné ostění. V mezipatře je devět os mezipatrových okének ve shodném dekoru s průčelím. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Plotiště nad Labem, ul. Petra Jilemnického čp. 129

Parcelní číslo: 54/2

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřetelný větší statek s několika objekty. Zajímavější je mapový záznam originální mapy stabilního katastru, kde se zde charakterizovaný objekt může shodovat s červeně šrafovaným stavením v levém dolním rohu parcely. Obdobné zakreslení se objevuje na Katastrální mapě evidenční z roku 1926. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou stranou na jihovýchod k ulici. Původně trojdílná dispozice domu měla levou orientaci. Střecha objektu je sedlová. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Průčelí má tři okenní otvory v přízemí, které jsou vloženy do vpadlé mělké niky s přímým zakončením. Mezi nikami a v nároží je vytvořen pilastrový rám (hlavice z profilovaných říms), který navazuje na štítovou spodní římsu. Ve štítu jsou dva menší okenní otvory. Ty ohraničují a dělí pilastry (dekor palmety na středové hlavici pilastru), které spojuje vrchní průběžná římsa. Pod štítovými okénky jsou motivy závěsu. Na delší pohledové straně jsou po dvou okenních otvorech v prvním a třetím díle, které jsou rovněž vloženy do nik. Ve středové ose je dveřní otvor. Dekor je zde shodný s průčelím. Dům se řadí mezi historizující fasády s klasicistními prvky, která se může dle srovnání historických map datovat do 2. poloviny 19. století.

Podůlšany – Kostel sv. Mikuláše

Parcelní číslo: -

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je zřejmá předcházející stavba dřevěného hřbitovního kostela s přibližně stejným půdorysem (žlutě značený). Dle současného mapového záznamu vidíme stavbu jednolodního kostela s polygonálním presbytářem, který směřuje na jihovýchod. Kostel leží na staré parcele.

Charakteristika:

Jednolodní zděný kostel je postaven polygonálním závěrem na jihovýchod. Na severozápadní straně má čtyřpodlažní hranolovou věž se zvonovým patrem. Střecha nad lodí je sedlová, nad věží zvoncová a nad závěrem přizpůsobená polygonu. Fasáda objektu je v dobrém stavu. Podél kostela probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí s dominantní věží má v přízemí vložen hlavní vstup s polokruhovým zakončením, který má jednoduché edikulové orámování. Patrové boční díly průčelí mají po dvou okenních otvorech v přízemí a patře. Jednotlivá patra věže jsou horizontálně dělena výrazně vystouplými mezipatrovými římsami. Druhé patro je zdobeno středovými obdélnými nikami, ve kterých leží vždy jeden okenní otvor (krom strany přiléhající ke štítu lodi). Třetí zvonové patro má čtveřici okenních otvorů s polokruhovým zakončením. Tyto prvky jsou ohraničeny svazkovými pilastry s korintskými hlavicemi, které podkládají prostor zakončený výraznou římsou s oválně vytaženými středy (vytvářejí místo pro hodiny). Osmibokou lucernu věže zastřešuje zvoncová střecha. Vchod do věže leží v levém boku vstupní části. Loď kostela je na delších stranách členěna mezipatrovou a korunní římsou, mezi kterými jsou vždy tři polokruhově zakončené okenní otvory. Z fasády vystupují korintské hlavice v horních částech oken v úrovni pomyslných pilastrů. Kostel je zakončen pětibokým presbytářem, ke kterému je z jižní strany přimknuta sakristie. Oba díly mají pouze korunní římsu. Dle pardubického místopisu byl zděný kostel sv. Mikuláše postaven na místo dřevěného sakrálního stavení se stejným zasvěcením, který byl kvůli statické

roku 1888 zbořen. Plány na výstavbu nového kostela měl vytvořit stavitel J. Kříčka z Kolína.⁵¹ Kostel se řadí mezi historizující fasády.

Předměřice nad Labem čp. 24

Parcelní číslo: 46/1

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je na parcele č. 46 patrný statek se dvěma objekty (žlutě značené), které jsou postaveny do půdorysu písmene „L“. Avšak nekorespondují s dnešní situací. Stavba je zachycena na Katastrální mapě evidenční z roku 1913. Obytný dům je pravou částí podélné stavby orientované delší stranou k ulici. Dům leží na staré parcele.

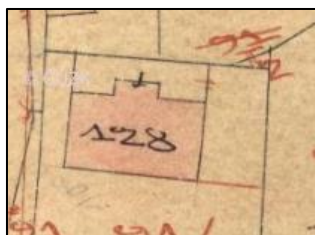
Charakteristika:

Typologie budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. je zde využita pro objekt obytného domu. Patrová zděná budova leží na obdélném půdorysu s podélnou stranou na východ k ulici. Levou kratší stranou je připojená k vedlejšímu přízemnímu domu. Proto charakterizovaný dům mohl být pozdější přestavbou předcházejícího nižšího stavení. Střeška je sedlová. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá vyšší sokl. Průčelí rámuje v nároží a mezi díly lizény, které navazují na mezipatrovou a korunní profilovanou římsu. Trojdílné průčelí má boční díly s dvojicí os okenních otvorů v přízemí a patře. Středový díl má trojosí z okenních otvorů v přízemí a ze dvou okenních a ze středového dveřního otvoru v patře. V přízemí mají okna profilované orámování s parapetní

⁵¹ Dle demolice bývalého dřevěného kostela a vydání této publikace došlo ke stavbě zděného kostela sv. Mikuláše mezi lety 1888 a 1909. ... ROSŮLEK, 1909, s. 430-431.

římsou, která je na bočních dílech sdružená. Obdobný dekor mají okenní otvory v patře, kde jsou z vrchu doplněny trojúhelnými frontony (na bočních dílech sdruženým). Ve spodní části bočních oken jsou obdélné vlysy s obráceným festonem. Středový dveřní otvor má profilované orámování, které navazuje na balkonový prvek podpírající dekorovanými krakorci. Na pravé kratší straně jsou tři osy okenních otvorů v přízemí a patře s jednoduchými rámy (vždy dvě osy zleva jsou slepé v podobě niky). Zbýlý dekor fasády je shodný s průčelím. Štít má jednoduché pásové ohraničení ze všech stran. Zde se nachází dva okenní otvory s jednoduchým orámováním. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 123 – Bývalá budova školy

Parcelní číslo: 128

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předchozí stavba. Objekt je zachycený na Katastrální mapě evidenční z roku 1913, kde má částečně dnešní půdorys. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve část starého pozemku).

Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu má štítovou stranu orientovanou na západ k ulici. Bývalá budova školy má dle Katastrální mapy evidenční dnes protažený pravý bok o jeden díl. V současnosti budova slouží několika účelům (vč. prostor pro obchod a bytové jednotky). Střecha je sedlová s protnutím sedlově zastřešených vikýřů na delších stranách. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá částečně příznaný kamenný materiál a částečně plasticky vytažený sokl. Pohledová levá kratší strana má tři osy okenních otvorů v přízemí a patře. V přízemí jsou otvory dekorovány profilovaným orámováním, podokenní a nadokenní římsou. Okna v patře spojuje mezipatrová římsa a ve vrcholu jsou jednotlivě zdobeny nadokenními profilovanými římsami. Dvojice okenních otvorů ve štítu nejsou dekorovány. Toto průčelí rámuje nárožní pilastry ve vysokém řádu, které končí u štítu

jednoduchou hlavicí. Zde navazují na jednoduché orámování vrcholu štítu. Pohledová delší strana školy měla tři díly se sedmi osami v přízemí a patře. Vysoký řád je využit u bosovaných nárožních lizén, které přiléhají ke korunní římsě. Boční díly mají po třech osách okenních otvorů, které jsou dekorovány skoro shodně v obou podlažích. Dekor sestává z profilované šambrány návazné na parapet a z nadokenní profilované římsy, kterou v rozích podpírají konzoly s palmetami. Ve středu je stylizovaný květ v kruhu. Rozdíl je v dekoru parapetní výplně, kterou v přízemí tvoří obdélná plocha s prolamovanými rohy a v patře profilovaný obdélník se stylizovaným květem v kruhu. Horizontální římsy zde zdobí mezipatro a podokenní plochy, které navazují na parapety oken. Středový díl má jednu osu s dveřním otvorem v přízemí a okenním otvorem v patře. Dveře mají profilované kamenné ostění s přímým závěrem, na které navazuje profilovaná římsa v úrovni spodních parapetů. Otvor v patře je dekorován shodně s okny v přízemí. Zbylou plochu středového dílu zdobí bosování. Třetí přistavěný díl delší strany objektu má čtyři osy se shodným dekorem se zbývajícím budovou. Tato budova byla v minulosti postavena a využívána pro účely školy. Dle pozdější kroniky obce byla vystavěna v roce 1885, avšak měla projít několika přestavbami (mj. půdní vestavby sociálních bytů v 90. letech 20. století).⁵² Budova se řadí mezi historizující fasády.

Roudnice čp. 152

Parcelní číslo: 282

Mapy: Na záznamech stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, není patrná předchozí stejně situovaná stavba, přestože na obdobné parcele leží statek se třemi budovami (žlutě značené). Ze současného mapového záznamu můžeme vidět podélné stavení při pravém dolním kraji parcely. Dům leží na staré parcele.

⁵² „V červenci tohoto roku [1995; pozn. autora] započala firma LAKATOS práce na půdní vestavbě v č. p. 123, ... Projektová studie navrhuje vestavět 6 bytových jednotek. ... Bylo vzpomenu 100 let školství v obci. Dne 20. září ve škole proběhla menší slavnost.“ ... Pamětní kniha obce Předměřice nad Labem 1986 – 2016, s. 45-48.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a se štítovou stranou na jih k ulici. Původně trojdílná přední část stavení s pravou orientací navazuje na širší budovu statku. Střecha je sedlová. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu prochází plasticky vytažený sokl. Průčelí je ohraničeno lizénami s jednostranným žebříčkovým motivem, které přerušuje mezipatrová římsa a naléhá na ně spodní štítová profilovaná římsa. V přízemí jsou dva okenní otvory se segmentovým zakončením, které mají parapet a nadokenní hrotovitou římsu. V mezipatře jsou ve shodných osách vždy dvojice mezipatrových okének s mělkými šikmými špaletami. Štít má krom spodního ohrazení i profilované římsy ve vrcholu. Jsou zde dva okenní otvory s parapety a se sdruženou nadokenní římsou. Delší strana do dvora má shodný dekor s průčelím. Přičemž je zde dvojice okenních otvorů, mezi nimiž leží dveřní otvor se segmentovým zakončením. V posledním díle je dveřní otvor s přímým zakončením a nadedveřní římsou (patrně místo původního okenního otvoru). Ve čtyřech osách jsou rovněž vždy dvojice mezipatrových okének. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Sedlice čp. 11

Parcelní číslo: 55

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je patrný statek se třemi stavbami (žlutě značené). Přičemž zde charakterizovaný objekt může ležet v místech horního kraje parcely; na místě původní podélné stavby se štítovou orientací. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s obytným podkrovím a se štítovou stranou na východ k ulici. Vícedílná dispozice objektu měla pravou orientaci. Střecha je sedlová s „nádražním přesahem“ a přesahy na delších stranách. Podél stavby prochází plasticky vytažený sokl a mezipatrová římsa. Nároží průčelí má bosované pilastry, které pokračují do jednoduchého orámování vrcholu štítu. Přízemí a štít má po dvojici okenních otvorů s profilovanými šambránami

a podokenními římsami (ve štítu sdružená). Na podélné straně do dvora je osm os s částečně šikmou špaletou (šest okenních a dva dveřní otvory). Nad mezipatrovou římsou leží obdélné okenní otvory a niky bez dekoru. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Staré Ždánice čp. 96

Parcelní číslo: 113

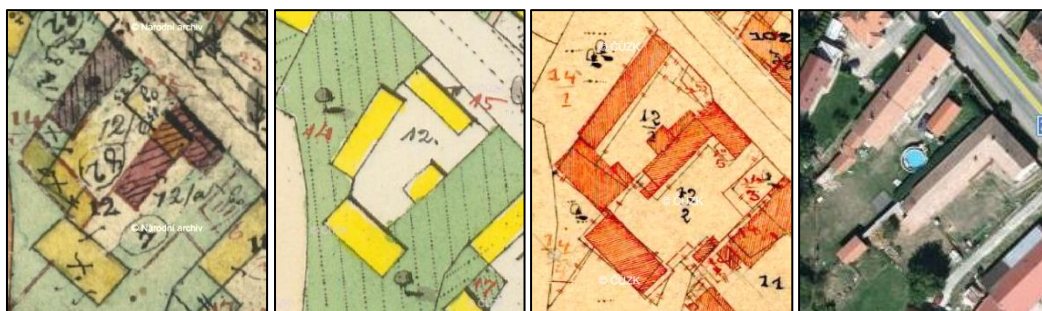
Mapy: Na záznamech stabilního katastru není patrná shoda se žádnou předchozí stavbou. Dle současného mapového záznamu na parcele čp. 113 leží obdélný dům s delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v blízkosti historického jádra (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Typologicky podobné budovám far či škol (starší typ vesnické vily). Patrový zděný dům na obdélném půdorysu s delší stranou na západ k ulici. Střecha je valbová. Fasáda objektu je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá sokl. Trojdílné průčelí s pěti osami ve dvou podlažích má vytažený středový díl do rizalitu. Fasáda je zde zdobena nárožními pilastry (v přízemí s průběžnou rustikou), mezipatrovou římsou a profilovanou korunní římsou. Rizalit je ohraničen dvojicí edikul nad sebou (sdružené polosloupky). Čtyři okenní otvory v přízemí mají částečně šikmou špaletu bez dekoru. Dveřní otvor v rizalitu má kamenné profilované ostění se zalomením. V prvním patře je pět okenních otvorů s částečně šikmou špaletou ve shodných osách s přízemím. Všechny jsou rámovány průběžným horizontálním dekorem – podokenní římsou s výraznou parapetní výplní v podobě obdélných nik, nadokenní římsou se žebříčkovým motivem a kvazi hlavním klenákem v podobě zdobené konzole. Této stavbě se přezdívá „Zámeček“, ačkoli měl její stavebník postavení hospodáře (byť bohatého). Dům můžeme objevit na dobové pohlednici z roku 1913, kde lze vidět, že byl středový díl doplněn o vikýř s atikou.⁵³ Dům se řadí mezi historizující fasády s neoklasicistními prvky.

⁵³ Dále v *Obrazové příloze*.

Stěžery čp. 82

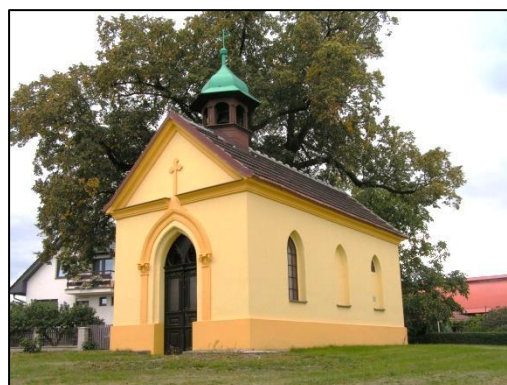
Parcelní číslo: 12/1

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru vidíme změnu, kde jsou nově zaznamenané stavby na parcelách č. 12/a a 12/b (červeně značené). Zde charakterizovaný dům leží při západním okraji parcely č. 12/1 a vzhledem k přezdění stavby se může jednat o tento původní zděný objekt. Další záznam pochází z Katastrální mapy evidenční z roku 1925, který rovněž zachycuje dům čp. 82 v obdobné poloze. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s půdním polopatrem a se štítovou stranou na severovýchod k ulici. Vícedílná dispozice domu měla zřejmě pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s „nádražním přesahem“ a přesahy na delších stranách. Fasáda domu je částečně poničená, ale se zřetelnými známkami dekoru. Průčelí je orámováno nárožními pilastry bez patek a jejich hlavice navazují na mezipatrovou profilovanou římsu. Polopatro až do hrotu štítu rámuje bosování, které ve štítu tvoří kvazi gotický vlys. V přízemí jsou dva okenní otvory patrně dřívě s jednoduchým pásovým orámováním. Dva okenní otvory ve štítu mají šikmou špaletu a segmentové zakončení. Sdružené jsou podokenní římsou a hladkým orámováním kopírující jejich tvar (vyhlazené do hrubé omítky). Delší strana do dvora má zachovaný dekor v podstřešní části, kde je zřetelná průběžná mezipatrová římsa a tři sdružené dvojice nik. Shodné se zdobením z průčelí. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Těchlovice, Kaplička sv. Panny Marie

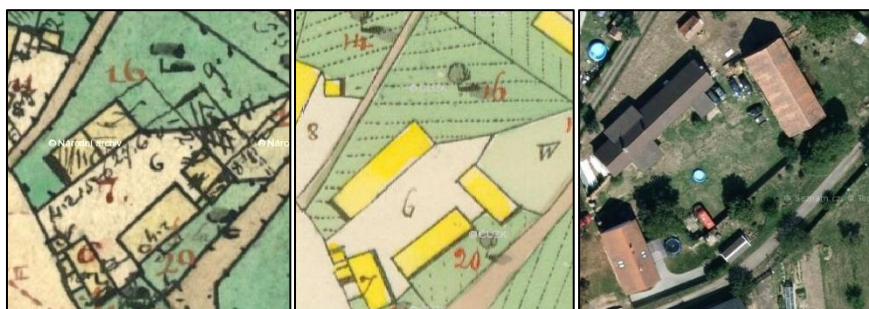
Parcelní číslo: 37 (stavba občanského vybavení)

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je vyznačen na stejné pozici pomník „St. Maria“. Ze současného mapového záznamu se jedná o obdélnou stavbu ve volném prostranství. Kaple leží v historickém jádru na místě původního pomníku.

Charakteristika:

Přízemní zděná kaple na obdélném půdorysu se štítovou stranou na východ. Objekt leží na prostoru mezi dvěma sbíhajícími se silnicemi. Střecha stavby je sedlová. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Plasticky vytažený sokl probíhá podél celé budovy. Dekor fasády v pseudorománsko-gotickém stylu zdobí především čelní štítovou stranu s dveřním otvorem se zalomeným obloukem. Kvazi ústupkový portál je vytvořen štukaturou špalety a šambránou z pilířů (hlavice z volut a drobných Atlantů). Zalomen je otvor archivoltou s křesťanským křížem ve vrcholu. Kříž je vytažen do štítu a přerušuje tak jeho spodní profilovanou římsu, která pokračuje podél budovy do podstřeší jako korunní římsa. Štít je rovněž dotvořen profilovanou římsou ve špici. Delší strany objektu mají po třech okenních otvorech nebo nikách se zalomeným ukončením. Kaple se řadí mezi historizující fasády s gotizujícími prvky.

Vlčkovice čp. 7

Parcelní číslo: 14

Mapy: Na záznamech stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, je patrná obdélná stavba (žlutě značená), která stojí při levém horním rohu pozemku. Z dnešního mapového záznamu stojí objekt na stejné pozici. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou stranou na jihozápad k ulici. Vícedílná dispozice objektu měla pravou orientaci. Sedlová střecha má trojici přesahů střechy nad přístavky při delších stranách. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby probíhá sokl s kamenným obložením. Průčelí je zdobeno nárožními pilastry s profilovanými hlavicemi, k nimž přiléhá římsa se zubořezem (ohraničuje vrchol štítu). V přízemí jsou dva okenní otvory sdružené podokenní a nadokenní římsou. Štít je ze spodu uzavřen jednoduchou římsou. Delší strany jsou bez dekoru fasády. Dům se řadí mezi historizující fasády s gotizujícím prvkem.

Všestary čp. 59

Parcelní číslo: 69

Mapy: Na záznamech stabilního katastru není viditelná předchozí stavba. Ze současné mapy je objekt obdélného půdorysu postaven delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v návazné ulici (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Patrový zděný dům s delší stranou na severovýchod k ulici má netypickou dispozici spíše mladšího vilového charakteru. Střecha je jehlancová s valbovým zastřešením rizalitu na levé boční straně. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél stavby probíhá pouze barevně odlišený sokl. Dvojdílné průčelí sestává z užší rizalitové části a boční širší části. Rizalit a pravá strana boční části jsou zdobeny bosovaným nárožím. Horizontálně je fasáda rozdělena mezipatrovou profilovanou římsou, která probíhá podél celé budovy. V rizalitu jsou nad sebou ve dvou osách dvojice okenních otvorů s jednoduchým orámováním. Dvojice otvorů v patře leží na průběžné podokenní římsě, pod kterou se nachází jednoduché parapetní výplně. Dále mají výrazně vystouplé nadokenní profilované římsy, nad kterými jsou obdélné prvky. V totožném dekoru jsou na boční části ve třech osách trojice okenních otvorů. Rizalit prodlužuje atika (kvazi volutový štít). Levá kratší strana domu má rizalit ve středové ose. Jsou zde ve třech osách po dvou okenních otvorech. Boční otvory mají shodný dekor s průčelím a okna mají pouze jednoduché orámování. Pravá boční strana má rovněž tři osy s okenními otvory, krom středové osy v přízemí s dveřním otvorem. Opět je zde využito dekorování z průčelí, přičemž dveřní otvor má pouze jednoduché orámování. Po celém obvodu stavby probíhá korunní římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády.

Všestary čp. 61

Parcelní číslo: 71

Mapy: Na mapách stabilního katastru není viditelná předchozí stavba. Ze současného pohledu je na parcele č. 71 dům na půdorysu písmene „L“ se štítovou orientací k ulici. Dům leží na nové parcele v blízkosti historického jádra (dříve zemědělský pozemek).

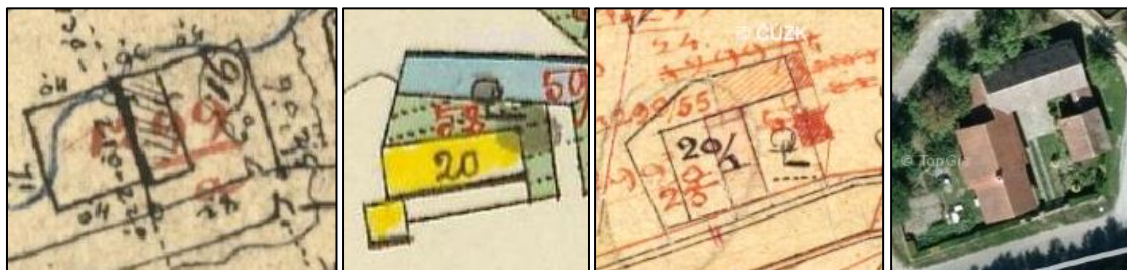
Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou stranou na jihozápad k ulici. Trojdílná dispozice objektu s dvěma bočními vytápěnými prostory měla zřejmě levou orientaci. S návaznou budovou

stodoly vytvářely půdorys tvořící písmeno „L“. Střecha objektu je sedlová s vytaženými čely vaznic. Zdobená fasáda čelní části domu je částečně poničená, zejména v dolních partiích. Průčelí má v přízemí tři štíhlé okenní otvory s profilovanými šambránami, které zřejmě navazovaly na podokenní parapety. Ve štítu jsou dva okenní otvory se zachovanými edikulovými rámy, které se přimykaly na profilované podokenní římsy. Ve vrcholu štítu je vyhotovená nika s polokruhovým zakončením, které je ve vrchu zdobeno polokruhovým pásem s dvojicí kapek na koncích. Průčelí ohraničují zdvojené pilastry s profilovanými hlavicemi, na nichž leží profilovaná mezipatrová římsa a jednoduše profilované orámování štítu. Na delší straně do dvora jsou dva štíhlé okenní otvory se shodnou výzdobou s průčelím a dveřní otvor s jednoduchou šambránou. Mezipatro zde ohraničuje profilovaná římsa. Dům se řadí mezi historizující fasády s neorenesančními prvky.

5.2. Secese

Librantice čp. 91

Parcelní číslo: 20/1

Letopočet: 1900

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je oproti císařskému otisku zřetelná změna, kde předchozí podélné stavení nahradila štítově orientovaná stavba (šrafovaná). Ta stála přibližně

na stejné pozici se zde charakterizovaným domem. Dům čp. 91 je zakreslený na Katastrální mapě evidenční z roku 1930, kde lze vidět současný půdorys. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou na jihovýchod k ulici. Původně trojdílná dispozice domu měla levou orientaci. Střeška objektu je sedlová s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Dekorovaná fasáda čelní části domu je v dobrém stavu. Průčelí stavby je ohraničeno pilastry s profilovanými římsovými hlavicemi, které navazují na široký pás ohraničující vrchol štítu. V přízemí jsou dva okenní otvory s výraznými suprafenestrami – profilované římsy vždy se dvěma rohovými konzolami (dekor palmet), mezi kterými leží pás se třemi stylizovanými květy. V úrovni mezipatra je bohatě zdobená kartuše s nápisem „L. P. 1900.“, který předesílá dobu výstavby domu. Do štítu jsou vloženy dva okenní otvory s plasticky vytaženým orámováním, které navazuje na společnou podokenní římsu. Ve spodních rozích štítu jsou dva stylizované květy v kruhu. Delší strana do dvora je zdobena pouze nárožním pilastrem a průběžnou mezipatrovou římsou ve shodné podobě s průčelím. Celým zpracováním fasády s lidovým dekorativizmem a ve spojitosti s hrubou cementovou omítkou a letopočtem se dům může řadit mezi secesní fasády.

Lhota pod Libčany čp. 99 – Škola

Parcelní číslo: 337

Letopočet: 1906

Mapy: Dle císařského otisku stabilního katastru lze dohledat zhruba na stejné pozici statek se třemi žlutě značenými objekty. Pozemek skoro ve středu obce byl na počátku 20. století uvolněn pro budovu školy. Budova leží na staré parcele.

Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná stavba na obdélném půdorysu s delší stranou na jih k ulici. Střecha je valbová. Trojdílné průčelí má devět os ve dvou poschodích. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá kamenný sokl. Vždy čtyři osy okenních otvorů na bočních dílech průčelí má vpadlé orámování s kvazi hlavním klenákem, které zapadá do pásové bosáže na ploše přízemí. Okenní otvory v patře, které jsou ve shodných osách, leží na průběžné podokenní římsě s parapetní výplní z jednoduchého obdélníku. Nadokenní římsy jsou jednoduše profilované a zbylý prostor mezi těmito okny vyplňují svislé dvojité odstupňované pásy vždy s motivem kapek. Středový díl průčelí je vytažen do mírného rizalitu, který má jednu osu. V přízemí je dveřní otvor s jednoduchým edikulovým orámováním, nad nímž je obdélný světlík. Rizalit přetíná mezipatrová římsa, na níž navazuje parapetní výplň okenního otvoru v patře budovy. Z boku okno ohraničují svislé dvojité odstupňované prvky s kruhovým motivem, který „vzdvihují“ dvě zkroucená lana s mašlemi ve vrcholu (stejný motiv v nároží patra). Ve vrcholu je zakončeno nadokenní římsou. Patro završuje korunní římsa s geometrickými konzolemi. Rizalit je doplněn o atiku s přímým závěrem, v jehož hmotě je nápis „ŠKOLA“. V mezipatrové římsě je zde vložena pískovcová deska v podobě edikuly s geometrickými a vegetabilními motivy, která je doplněna o podobiznu a nápisovou desku k památce zemřelých v první světové válce. Kratší strany budovy jsou dvoudílně členěny s obdobným dekorem, jako v průčelí. Školní budova se začala stavět již v roce 1900, avšak dostavěna byla až roku 1906.⁵⁴ Dům se řadí mezi secesní fasády.

⁵⁴ Dle oficiálních stránek školy ve Lhotě pod Libčany: „Od roku 1900 se připravovala stavba nové (dnešní) školy. Základní kámen byl položen 14. srpna 1905. Do konce roku byla budova zastřešena. Vysvěcení nové školy bylo 8. září 1906“. Dostupné online: <http://www.zslhotapodlibcany.cz/historie-zs>.

Hřibsko čp. 46 – Škola

Parcelní číslo: 1

Letopočet: 1907⁵⁵

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předcházející zástavba. Školní budovy byla postavena na nové parcele při cestě na severovýchod z obce (dříve zemědělský pozemek).

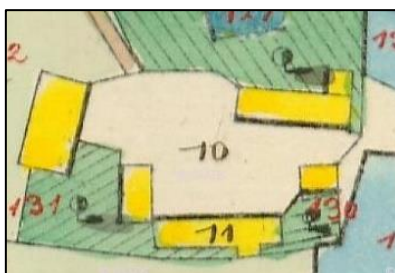
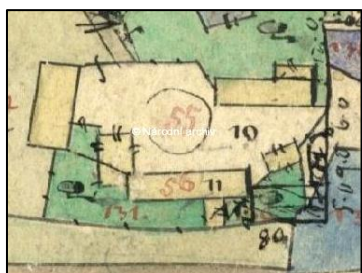
Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná stavba na obdélném půdorysu s delší stranou na jihovýchod k ulici. Střecha je valbová. Trojdílné průčelí má pět os v přízemí a osm os v patře. Fasáda objektu je v horším stavu; zejména v přízemí a v prostorách oken. Průčelí má v přízemí zachované známky pásové rustiky, která obepínala vždy trojici okenních otvorů v bočních a středovém díle. Dekorování oken v přízemí je zachováno pouze v podobě hlavního klenáku. Středovou osu zde tvoří dveřní otvor s reprezentativním edikulovým orámováním a s dochovaným kladím, kde je nápis „ŠKOLA“ (secesní písmo) a rozeklaný trojúhelný fronton (ve středu s reliéfem busty patrně Jana Á. Komenského). Okenní otvory v patře jsou ve shodných osách s průčelím, přičemž nad středovou osou jsou dva okenní otvory. Dochovanými prvky dekoru jsou zde podokenní římsy s motivy kapek v rozích a nadokenní výplň obdélného tvaru s kruhovými motivy v rozích. Zbylý prostor mezi těmito okny vyplňují svislé dvojitě odstupňované pásy s motivem kapek ve spodu. V nároží jsou tyto svislé prvky doplněny o kruhový věnec se stuhami a ve spodu s navazujícími deskami s vegetabilním motivem. Horizontální dekor tvoří mezipatrová římsa a korunní římsa s jednoduchými konzolami. Obě římsy pokračují do bočních stran budovy. Kratší strany stavby jsou dvoudílně členěny. Zajímavé je zachované dekorování na pravém boku. Tento dvoudílný prostor má na levém díle v přízemí dekorativně zdobenou obdélnou kartuši s letopočtem „1907“. V patře je zachován plný dekor slepého

⁵⁵ Kromě přímé datace z fasády školy existuje písemný záznam, že: „R. 1907 otevřena byla jednotřídní škola v jednopatrové budově, postavené nákladem 25.000, věnovaným statkářem Josefem Loučným v H. a chotí jeho Annou.“ ... DOMEČKA, 1928, s. 58.

okna, který sestává z parapetu, profilované šambrány a nadokenní římsy s rohovými konzolami. Pravý díl je vytažen do rohového rizalitu s okenním otvorem v přízemí a slepým oknem v patře, který doplňuje parapet a ohraničují ho nárožní secesní motivy věnce se stuhou jako v průčelí. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Lhota pod Libčany čp. 55

Parcelní číslo: 286/1

Letopočet: 1907

Mapy: Na mapách stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, je na současné parcele č. 286 patrný statek s pěti obdélnými stavbami (žlutě vyznačenými). Zde charakterizovaný dům může ležet na místě dřevěné stavby v pravém horním rohu, která snad sloužila jako hlavní obytné stavení. Ze současného mapového záznamu je zřetelná přeměna půdorysu, avšak funkce hlavního domu zůstala. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Typologie domu připomíná budovu fary či školy (starší typ vesnické vily). Patrový zděný dům na obdélném půdorysu s kratší stranou na východ k ulici-návsi, přestože reprezentativní průčelí je směřováno do dvora statku (delší strana). Trojdílné průčelí má vstup ve středovém dílu, který je vytažen do mírného rizalitu. Střecha stavby je valbová. Fasáda objektu je v dobrém stavu. Podél domu probíhá kamenný sokl. Průčelí má pět os v přízemí a patře. Přízemí je zdobené pásovou bosáží, kterou protínají v bočních dílech vždy dva okenní otvory s parapetem a s profilovanou šambránou se třemi klenáky. V patře je plocha fasády zdobena

pásovou rustikou. Zde jsou ve stejných osách s přízemím okenní otvory doplněny parapety s jednoduchými parapetními výplněmi, které leží na mezipatrové římsě. Dále mají profilované šambrány, které ohraničují edikuly (kladím zdobené listovitým motivem a slunečnicemi, trojúhelný fronton s rohovými konzolami s dekorem palmet). Rizalit ve středové ose má v přízemí dveřní otvor, který zdobí profilovaná šambrána s trojicí klenáků nad přímým závěrem. Orámování okenního otvoru v prvním patře rizalitu má charakter edikuly (dvojice sdružených pilířů s korintskou hlavicí a patkami v parapetní výplni; přeťatý segmentový fronton a kladí zdobené vegetabilním motivem). V parapetní výplni rizalitu je geometricky zhotovená kartuše s letopočtem „1907“ (obdélník s uchy, které vyplňují stylizované květy). Dům má výraznou korunní římsu se zdobenými konzolami. Rizalit je zakončen drobnou atikou ve formě balustrádového zábradlí s obelisky v rozích. Kratší pohledová strana domu se čtyřmi osami (okenní otvory) je dekorovaná ve schodě s průčelím. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Hubenice čp. 2

Parcelní číslo: 92

Letopočet: 1913

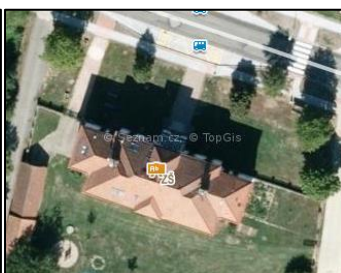
Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je viditelný statek se třemi stavbami (žlutě značené). Charakterizovaná budova leží v pravém horním rohu parcely, jejíž pozice se přibližně shoduje s předchozím dřevěným objektem se štítovou orientací. Vzhledem k poloze se mohlo jednat o hlavní obytnou stavbu, stejně jako dnes. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s obytným polopatrem leží štítovou stranou na východ k návsi. Střechu má sedlovou s protažením na delších stranách. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá sokl s kamenným obložením. Průčelí má po čtyřech štíhlých okenních otvorech v přízemí, které zdobí parapety, profilované šambrány a nadokenní římsy

s dvojité odstupňovanými prvky pod nimi. Nároží v průčelí tvoří lizény (dříky se žlábkováním a hlavice s polokruhovým prvkem). Tyto dekory pokračují pásem do polopatra a vrcholu štítu, kde je vytvarován do symetrických vlnovek završených polokruhem. Ve vrcholech lizén je vytažen tvar čtverce uvnitř kruhu, který „visí“ na dvojici lan. Dominantním prvkem stavby je pětice štítových oken vytvářející naddimenzovaný „palladiánský motiv“. Dvojice bočních okenních otvorů má přímé zakončení a středový vyšší a širší otvor ukončuje polokruh. Společně leží na podokenní římsě a každé má profilovanou šambránu. Nižší dvě dvojice oken mají vždy sdruženou nadokenní profilovanou římsu. Středové vyšší okno má samostatnou nadokenní římsu, která ohraničuje dekoraci v podobě středového klenáku a „cviklových“ ploch. Na delší pohledové straně, která je dekorována pouze ve třech osách, jsou dva širší okenní otvory se stejným dekorem jako v přízemí průčelí a jeden dveřní otvor. Hlavní vchod je vložen do kamenného profilovaného ostění a rovněž má edikulové orámování – pilastry s profilovanými hlavicemi, na nichž spočívá plasticky vytažené „kladí“ se zakončením z profilované římsy. Ve středu tohoto kvazi kladí je vyhotoven letopočet „1913“, který předznamenává dobu přestavby nebo výstavby domu. V podstřešní části jsou po dvou mezipatrových otvorech (bez dekoru) a ve středové ose je patrně později vyčleněn prostor pro balkon, který přerušuje střechu domu. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Librantice čp. 119 – Škola

Parcelní číslo: 106

Letopočet: 1913

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předchozí zástavba. Dohledatelná je budova školy na Katastrální mapě evidenční z roku 1930, kde má patrně již stávající půdorys. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve nezastavěný zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Klasický typ budovy školy 2. pol. 19. stol. a poč. 20. stol. Patrová zděná budova na obdélném půdorysu s vytaženými bočními díly má delší stranu zhruba na sever k ulici. Střecha objektu je valbová s protnutím rovněž valbovými střechami bočních dílů a zděných vikýřů (při delších stranách). Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél školy probíhá vyšší sokl částečně s kamenným obložením a částečně z plasticky vytáhlé římsy. Průčelí má devět os ve třech dílech, kterým dominuje středová hmota s hlavním vstupem (zde pět os). Dominujícím prvkem je představek portálu školy. Zdoben je edikulovým orámováním se zdvojenými pilastry obepínající kvazi ústupkový portál. Vrchol představku vytváří jakési kladí ukončené segmentovým oválem, které zakrývá prostor balkonu v patře – dekorován listovitým festonem s místem pro nápis „POJĎ A UČ SE MOUDRÝM BÝTI.“. Balkon ohraničuje zábradlí ze čtverhranných sloupků a s nárožními pilířky, které završují vázy se záklopkou. V tomto prostoru patra je dveřní-okenní otvor s profilovaným orámováním, nad kterým je nápis „VYSTAVĚNO 1913“. Středovou osu završuje zděný vikýř, kde jsou umístěny hodiny. Středový díl má po dvou krajních osách okenních otvorů v přízemí a patře, které ohraničují a dělí pilastry ve vysokém řádu s iónskými hlavicemi. V přízemí jsou okna dekorována parapetní římsou, profilovaným orámováním a nadokenní římsou. V patře jsou okna orámována profilovaným orámováním a parapetní římsa navazuje na parapetní výplň s trojicí vetknutých obdélníků (středový doplňuje prvek profilovaného oválu s kapkou uprostřed). Vždy dvě osy okenních otvorů (v přízemí a patře) na bočních dílech školy mají shodné zpracování zdobení. V nárožích jsou dva pilastry opět ve vysokém řádu. Kratší strany budovy mají dvě osy okenních otvorů v přízemí a patře; celá plocha je ve shodném dekorování s průčelím. Podél celého objektu probíhá korunní římsa. Budova školy byla roku 1913 postavena podle projektu královéhradeckého stavitele Václava Rejchla a jako doklad školské výstavby počátku 20. století byla od 31. 10. 2002 zapsána jako kulturní památka.⁵⁶ Dům se řadí mezi secesní fasády.

⁵⁶ Dle záznamu z Památkového katalogu NPÚ. Dohledatelné online: <https://pamatkovykatalog.cz/>.

Běleč nad Orlicí čp. 2 – Hospoda

Parcelní číslo: 36

Letopočet: před r. 1928

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřetelný větší statek s několika žlutě značenými objekty. Zde charakterizovaná budova hospody může ležet přibližně na stejné pozici, kterou zaujímal čelní dům statku v levém horním rohu parcely. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděná budova hospody s mezipatrem má delší stranu zhruba na sever k ulici. Objekt má obdélný půdorys s trojdílným průčelím, kde jsou umístěny dva vstupy ve středovém a levém díle. Patrně se tak projevuje polyfunkčnost hospody, která mohla sloužit například jako obchod. Střecha je valbová. Fasáda je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí má v levém díle dva okenní otvory se segmentovým zakončením a dveřní otvor s přímým ukončením. Okna leží v šikmé špaletě s kamenným parapetem. Dekor jednoduchého orámování zde koresponduje s tvarem otvoru, avšak končí ve dvou třetinách výšky; doplněn je o dvojici čtvercových prvků na koncích a jednoho čtverce v prostoru hlavního klenáku. Obdobně je orámován i dveřní otvor. V mezipatře jsou ve stejných osách tři oválná mezipatrová okna s propracovanějším zdobením z trojice čtverců mezi pásy. Středový díl je vytažen do mírného rizalitu, kde jsou rovněž tři osy. Přízemní část se shoduje s levým dílem. V patře jsou poté ve třech osách mezipatrová okénka v podobě dvojice čtvercových světlíků v šikmé špaletě, kterou opět zdobí trojice čtverců mezi pásy. Krom patrně novodobého nápisu „PIVOVAR a HOSTINEC U Hušků“ se v nároží středového dílu objevují motivy kruhu prořatého třemi svislými pruty a kruhové prvky, pod kterými jsou vždy tři svislé linie. Třetí pravý díl má neobvykle čtyři osy ze dvou okenních otvorů se segmentovým ukončením a ze dvou nik slepých oken v přízemí a ze čtyř oválných mezipatrových otvorů – veškeré prvky jsou ve shodě s dekorem z levého

dílu průčelí. Podél celého domu probíhá mezipatrová římsa. Kratší pohledová strana má tři osy z trojice okenních otvorů se segmentovým ukončením a z oválných mezipatrových otvorů, které jsou shodně dekorovány s průčelím. Tato budova hospody se výrazně podobá domu čp. 12 ve stejné obci, který je datován do roku 1880. Avšak podle secesních prvků by se fasáda spíše řadila k přelomu 19. a 20. století. Záznam o existenci hospody čp. 2 v Bělči poukazuje na výstavbu před rokem 1928.⁵⁷ Dům se řadí mezi secesní fasády.

Bukovina čp. 55 – Obecní dům

Parcelní číslo: 61

Mapy: Na mapách stabilního katastru není vyobrazená stejně situovaná stavba. Ze současného mapového záznamu stojí na parcele č. 61 budova s půdorysem písmene „L“ a s delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve pomezí dvou starých pozemků).

Charakteristika:

Přízemní zděná budova Obecního domu s půdním polopatrem a s delší stranou na východ k ulici. Stavba na půdorysu písmene „L“ slouží jako obecní dům, přičemž hlavní vstup je napravo od nárožního rizalitu. Střecha objektu je polovalbová s přerušením na levé straně, kde navazuje kolmo stavěná obdélná část s valbovou střechou. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá vyšší sokl, který završuje průběžná římsa. Rizalit, který je umístěn v levém díle, je ohraničen bosovanými lizénami. Dojici okenních otvorů zde zdobí obdélná nika v nadokenní části s trojicí horizontálních linií, na něž v ploše rizalitu navazuje řada osmi čtvercových prvků. Tento čtvercový motiv je využit i v dolních partiích vedle oken (tři řady po osmi čtvercích). Rizalit je ukončen oválným štítem s korunní římsou, při které se vždy v rozích nachází oválná kartuše s vegetabilním dekorem. Ve středu tohoto štítu je pětiúhelná plocha s hodinami. Prostor štítu vyplňuje trojice okenních

⁵⁷ Dle záznamu o umístění hospody čp. 2 v Bělči nad Orlicí z královéhradeckého místopisu od L. DOMEČKY a F. L. SÁLA, který byl vydán roku 1928.

otvorů a boční dvě niky, které kopírují zbylý prostor. Na delším dílu průčelí je při kraji rizalitu dveřní otvor, vedle něhož jsou čtyři okenní otvory. Vstup má jednoduché orámování, na které navazuje rám obdélné niky nad vstupem. V nice se nachází nápis „OBECNÍ DŮM č. p. 55“. Vstupní otvor rámuje vertikály z nerovnověrných lizén, které navazují na korunní římsu. Okenní otvory mají shodný dekor s rizalitem a rovněž se zde nachází tři spodní a jedna vrchní řada čtvercových prvků. V nároží je lizéna navazující na korunní římsu. Koruní římsu dekoruje spodní lišta s vejcovitým motivem. Levá boční strana domu (delší) má šest okenních otvorů se shodným dekorem s průčelím, avšak v prostoru mezipatra se nachází profilovaná římsa se šesticí hrotovitých prvků nad osami oken. Krajiní okna ohraničují bosované lizény. Pravá boční strana (kratší) má v přízemí boční vchod a tři obdélná okénka v přízemí, štít je stlačen polovalbou. Dekorace je oproti zbytku stavby neobvyklá. Nachází se zde nárožní pilastry s římsovými hlavicemi, které navazují na výrazně vystouplé profilované orámování štítu. Z tohoto rámu jsou v rozích vytaženy geometrické prvky a stylizované květy, které podporují dojem přebujelé secesní fasády. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Hřibsko čp. 28

Parcelní číslo: 48/1

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je dohledatelný statek se třemi žlutě značenými stavbami. Přičemž zde charakterizovaná budova může navazovat na pozici čelního domu (snad hlavní obytná budova) s půdorysem písmene „L“, který se zachoval dodnes. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s obytným podkrovím a s delší stranou na sever k ulici. Původně trojdílná dispozice čelní části domu má dnes podobu modernější stavby s vytápěnými bočními díly (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová s „nádražním přesahem“ ve štítech a s přesahy střechy na delších stranách. Fasáda objektu je částečně poničená (zejména na štítové straně).

Podél objektu probíhal plasticky vytažený sokl. Pohledová delší strana domu je dělena do tří dílů se čtyřmi osami. Boční díly mají dnes jeden širší okenní otvor s parapetem⁵⁸, na nějž navazuje symetrická parapetní výplň s kruhovými prvky (ve středu a na bocích). Vrchol nadokenního dekoru měl motiv hlavního klenáku. V těchto bočních dílech se v přízemí dochovaly dekory čtyř čtyřlístků v každém rohu. Středový díl je ohraničen pilastry se secesním vzorem ve vrcholech (věnce s mašlí a se svislými linejemi) a s kruhovými motivy protnutými konci mašlí, které jsou vytvarovány v mezipatrové části. Plochu středového dílu zaplňuje pásová rustika, která obklopuje dvojici sdružených okenních otvorů. Ty mají společnou podokenní římsu s parapetní výplní (shodná s bočními okny) a nadokenní římsu se segmentovým zaklenutím a kvazi hlavním klenákem. Střední část mezi okny obsahuje secesní prvek (kruh, z něhož visí tři linie). Horizontálně je průčelí děleno profilovanou mezipatrovou římsou. Mezipatro má ve shodných osách s přízemím čtyři mezipatrová okénka s jednoduchým orámováním. Další prvek secesního dekoru se nachází v prostoru nároží (kruh s trojicí svislých prvků). Kratší strana do dvora pozemku má dodnes zachovaný pouze štítový dekor fasády, který sestává z polokruhu vetnutého do trojúhelného štítu. Zde je jeden širší okenní otvor s přímým zakončením, který obklopovaly hrubě omítnuté plochy se dvěma čtyřlístky na bocích. V přízemí jsou tři okenní otvory bez zachovaného zdobení. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Obdobnou podobu štítu lze ve stejné vesnici nalézt na domě čp. 13, který leží nedaleko. Zde je štítová strana zachována podstatně lépe. Je zde zachován jeden okenní otvor se segmentovým zaklenutím, který má jednoduché orámování s kvazi hlavním klenákem. Z boku ho doplňují dva čtyřlístky, rovněž vyhotoveny na hrubé omítce plochy štítu.

Hřibsko čp. 13, parcela č. 136/1

⁵⁸ Veškeré přízemní otvory jsou viditelně nově osazeny, proto není jednoznačný předchozí stav počtu a zaklenutí jednotlivých oken.

Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 27

Parcelní číslo: 38

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je patrný statek se třemi žlutě značenými stavbami a zadním zděným objektem. Z dnešního pohledu je na parcele nové rozmístění budov, kde charakterizovaný dům zaujímá čelní prostor a stojí delší stranou k ulici. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem měl orientovanou delší stranu na východ k ulici. Trojdílná dispozice objektu měla modernější řešení vytápění pro dva boční díly (viz. dvojice komínů). Střechu má sedlovou. Fasáda objektu je dochovaná v průčelí, avšak i zde je částečně poničena; zejména v dolní partii a oblastech oken. Podél objektu probíhal plasticky vytažený sokl. Nároží bočních dílů a středový díl ohraničovaly pilastry s římsovými hlavicemi, které navazovaly na mezipatrovou římsu. Pilastry byly protaženy do mezipatra, kde se sbíhaly s korunní římsou. Boční díly měly patrně dvojici sdružených okenních otvorů, které dnes nahradilo jedno širší okno. Dekorovány byly sdruženou podokenní římsou. Viditelné jsou také nadokenní římsy ze stlačeného trojúhelného prvku, ve kterém jsou vždy tři kruhové motivy dělené svislými liniemi. Nad každou osou bývalých oken jsou v mezipatře dvojice menších okenních otvorů, které zdobí zahrocené vrchní orámování s motivem kapek. Středový díl domu je lehce vystouplý. Ležel zde pouze jeden okenní otvor v přízemí (dle nadokenní římsy) a trojice okenních otvorů v mezipatře. V obou případech jsou shodně dekorovány jako na bočních dílech. Dům je horizontálně členěn průběžnou římsou v úrovni dvou třetin výšky oken a korunní římsou s linií ozubů. Dům se řadí mezi secesní fasády s geometrickými prvky.

Osice čp. 3

Parcelní číslo: 3

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná stejně situovaná předchozí stavba. Dle současného mapového záznamu na parcele č. 3 stojí stavba s obdélným půdorysem a s delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve pomezí starých parcel).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s podélnou stranou na jih k ulici má sedlovou střechu. Trojdílná dispozice objektu s vchodem ve středovém díle průčelí má modernější podobu vytápění dvou bočních dílů (viz. dvojice komínů). Bohatě zdobená fasáda je částečně poničená. Stavbou probíhá sokl. Boční díly rámuji středovou část, která je vpadlá do hmoty domu. Boky mají dvojici sdružených okenních otvorů s profilovanou šambránou, které spojuje edikulové orámování. Edikula má pilastry s profilovanými hlavicemi, na kterých spočívá „kladí“ a trojúhelný fronton dekorovaný drobným maskaronem v kruhu. Nároží bočních dílů je nesouměrně bosované a navazuje na výraznou korunní římsu. Středový díl obsahuje dva okenní otvory, které leží z boku dveřního otvoru. Okna mají profilovanou šambránu s kvazi hlavním klenákem, nad kterým leží kruhový profilovaný prvek. U těchto oken je navíc zhotovena „archivolta“ na pilířích s falešným hlavním klenákem, který je napojen na korunní římsu. Středová osa je vytažena do rizalitu a obsahuje dveřní otvor s kamenným profilovaným ostěním a s nadedveřní římsou (volutový a vegetabilní dekor). Nad osou dveří je vytažen zděný vikýř s edikulovým orámováním a stlačeným oválem ve vrcholu. Zde je okenní otvor, který ohraničuje neúplná edikula se segmentovou vrchní římsou. Veškeré okenní otvory v přízemí průčelí leží na průběžné podokenní římsě. Dům se řadí mezi historizující fasády se secesními prvky.

Plačice, ul. Kutnohorská čp. 12

Parcelní číslo:

Mapy: Na mapách stabilního katastru není viditelná stejně situovaná předchozí stavba. Ze současného mapového záznamu se jedná o podélnou stavbu, která stojí delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v návazné ulici (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s delší stranou na východ k ulici. Stavba na obdélném půdorysu má trojdílné průčelí. Z pravého boku navazuje na další podélný dům. Střecha objektu je sedlová. Zdobená část fasády domu je v dobrém stavu, ačkoli je částečně poničená v dolních partiích. Podél objektu probíhal plasticky vytažený sokl. Trojdílné průčelí má v nároží a mezi díly pilastry s rustikou a římsovými hlavicemi, které navazují na profilovanou korunní římsu. Zde se v obdélné ploše nachází geometrický prvek (kruh s trojcípími hroty na bocích). V každém díle je po jednom štíhlém okenním otvoru, který zdobí parapety a parapetní výplně v rozích vždy s dvojicí kapek. Jednodušší rámování oken je ve dvou třetinách výšky vytaženo do prostoru (zde čtvercový prvek); z vrchu poté navazuje na nadokenní profilovanou římsu. Tato římsa přerušuje průběžnou mezipatrovou římsu. Zbylá plocha fasády je doplněna o pásovou rustiku. Dům se řadí mezi secesní fasády s geometrickými prvky.

Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 19

Parcelní číslo: 155

Mapy: Na mapách stabilního katastru není předchozí stejně situovaná stavba. Dům je dohledatelný na Katastrální mapě evidenční z roku 1913, kde je již zaznamenán jeho nepravidelný půdorys. Dům leží na nové parcele v blízkosti historického jádra (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s polopatrem a s delší stranou na severovýchod k ulici. Trojdílně členěné průčelí domu má ve středovém díle patrový rizalit. Dům postavily na nepravidelném půdorysu a prostřednictvím středového rizalitu s balkonovým prvkem se může řadit mezi ukázky „vesnických vil“. Střecha objektu je částečně sedlová a částečně polovalbová s vetnutým polovalbovým zastřešením rizalitu. Na delších stranách je střecha protažena. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél domu probíhal vyšší plasticky vystouplý sokl, na nějž navazoval průběžný žebrovaný podokenní pás. Pohledová část domu má trojdílné členění. V levém dílu je jeden okenní otvor a v pravém dva okenní otvory. Všechny s parapetem a dochovanými nadokenními římsami s motivy ozubů. V nároží jsou pilastry, které přerušuje mezipatrová římsa. Ze středového rizalitu vystupuje v přízemí čtvrtkruhový prvek, který je v patře zakončen balkonem se zdobným kovovým zábradlím (secesní dekorativizmus). V přízemí má tři štíhlé okenní otvory se zdobením ve shodě s bočními okny, avšak doplňují je trojúhelné prvky ve dvou řadách (mezi okny). V patře rizalitu je polokruhově ukončený dveřní-okenní otvor, který zdobí profilované orámování s kvazi hlavním klenákem. Položit je zde orámován jednoduchým pásem s římsovými hlavicemi na koncích. Ve středu štítu leží plasticky vystouplá protáhlá kartuš s vegetabilním motivem. Hlavní vstup do domu je z pravého boku v krajní části objektu, který má rovněž nároží s pilastrem, žebrovanou podokenní římsu a mezipatrovou římsu. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Rosnice čp. 9

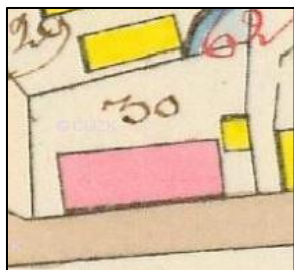
Parcelní číslo: 35

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřejmá předchozí stavba (žlutě značená), která má obdobnou pozici jako současné stavení. Dle umístění parcely v historickém středu obce a podle orientace delší stranou k ulici se patrně jednalo o chalupnické stavení. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přizemní zděný dům na křižení ulic s delší stranou na jih k ulici. Původní trojdílná dispozice měla mladší typ vytápení pro oba boční díly (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Dnes poměrně zdevastovaná fasáda si zachovala původní prvky výzdoby (hlavně na pohledové delší straně). Patrně podél celého domu procházel plasticky vytažený sokl. Na průčelí jsou tři okenní otvory a jeden dveřní ve středové části. Všechny otvory zde mají jednoduchou šambránu s jemně vytaženými uchy do špice (ve vrchních rozích). Okenní otvory mají podokenní římsu. Objekt je ohraničen nárožními lizénami, které navazují na mezipatrovou římsu a na kratší pohledové straně pokračují do spodního ohraničení štítu. Na štítové straně jsou po dvou okenních otvorech v přízemí a v patře. Pouze štítová okna si zachovala zdobené orámování, které tvoří ve vrchních dvou třetinách jednoduchý pás a se segmentovou oblínou ve vrchu. Dům se řadí mezi secesní fasády, díky drobným detailům v orámování otvorů v průčelí.

Sedlice čp. 1

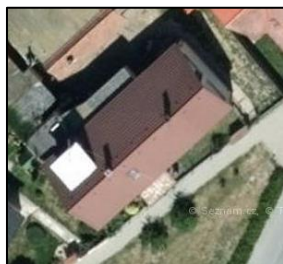
Parcelní číslo: 99

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřejmý červeně značený objekt, který zřejmě předcházel dnešní situaci komplexu staveb s půdorysem písmene „U“. Charakterizovaná část domu je starším typem „vesnické vily“ a stojí při levém kraji pozemku. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Typologicky podobné budovám far či školám (starší typ vesnické vily). Patrový zděný dům s delší stranou na západ k ulici-návsi. Celkový komplex stojí na půdorysu do písmene „U“. Charakterizovaná část objektu je čelním dílem s obdélným půdorysem. Střecha čelního objektu je valbová. Další části mají střechy sedlové se zápražovým přesahem do dvora. Fasáda objektu je výrazně poničená, ale s prvky dekorů doplňující podobu zbylého zdobení. Podél objektu probíhal vyšší plasticky vytažený sokl. Průčelí má devět os v přízemí a patře. Přízemí dominuje středový vstup zastřešený otevřeným sloupovým přístavkem, který pokračuje do patra jako balkon. Přístavek sestává ze štíhlých sloupů a polosloupů s iónskými hlavicemi, nad kterými je profilované kladí a vegetabilně dekorované vázy. Ve středu balkonové části je vysoký reliéf malého putti. Dveřní otvor má přímé zakončení a profilovanou šambránu. Osm okenních otvorů na bočních stranách průčelí měly profilované orámování spočívající na parapetě s dekorovanými konzolami v rozích. Okna završoval kvazi hlavní klenák s dekorem palmet. Plochu fasády v přízemí zdobila pásová rustika a v rozích jednotlivých dílů byla nesouměrná bosáž. Podél objektu probíhala profilovaná mezipatrová římsa. Prostřednictvím boční pohledové strany, kde jsou dvě osy v přízemí a patře, můžeme předpokládat dřívější stav osmi okenních a dveřního otvoru v patře průčelí. Zde mohly být mnohem zdobnější prvky orámování – podokenní římsa, parapetní výplň se secesním motivem (kruhový tvar na třech liniích), edikulové orámování navazující na suprafenestru (vegetabilní dekor svislých částí a feston pod profilovanou římsou). Prostor mezi okny a nárožními vyplňují na boční straně domu pilíře s dekorativní polokartuší, z níž visí tři linie. Dům završuje profilovaná korunní římsa. Obměnou dekoru oken v patře mohly být přímé a segmentové římsy, které jsou vytaženy z hmoty zdi. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Urbanice čp. 39

Parcelní číslo: 36

Mapy: Na mapách stabilního katastru není zaznamenána předcházející stavba. Na současné mapě je na parcele č. 36 podélná zděná stavba s delší stranou k ulici. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve část staré parcely).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům je orientován na jihovýchod k ulici. Původně trojdílná dispozice objektu měla pravděpodobně mladší typ vytápění bočních prostor (viz. dvojice komínů). Střecha je sedlová, přičemž nad přístavkem vchodu je pultové zastřešení. Fasáda domu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Delší pohledová strana má na nároží a mezi okny pravého bočního dílu lizény, které jsou ve vrchu zdobené secesním prvkem (jednoduchý kruhový motiv). V bočních dílech jsou vždy dva štíhlé okenní otvory s parapetem a jednoduchým orámováním, které má ve vrchních rozích polokruhovitě vytažená ucha. Horizontálně je fasáda členěna římsou mezi plochami oken (ve středu výšky otvorů) a korunní římsou, která navazuje na lizény. Přístavek vchodu, který je postaven viditelně později, má dveřní otvor v čele a okenní otvor na boku. Oba bez zdobení. Štítové strany domu nejsou dekorovány. Dům se řadí mezi secesní fasády.

Vlčkovice čp. 42

Parcelní číslo: 125

Mapy: Na mapách stabilního katastru není předcházející stejně situovaný objekt. Ze současného mapového záznamu je zřejmé, že se jedná o pravou část dvojdomu na obdélném půdorysu. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve část staré parcely).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s mezipatrem a s delší stranou na severovýchod k ulici. Celý objekt dvojdomu má obdélný půdorys, přičemž část s čp. 42 má dvoudílné průčelí. Střecha je sedlová. Fasáda objektu je dekorovaná pouze z delší pohledové strany. Průčelí má ve dvou dílech čtyři okenní otvory s parapety a nadokenními římsami. Tento segmentově zakončený

prvek obsahuje maskaron mezi vegetabilními rozvilinami. V horní části oken probíhají vlnovkové žebrované pásy. Mezipatro ohraničuje profilovaná římsa. V mezipatře jsou čtyři okenní otvory ve stejných osách s přízemím, které mají vrchní jednoduché orámování. Průčelí je završeno korunní římsou. Dům se řadí mezi secesní fasády.

5.3. Moderna – kubismus, rondokubismus, moderna

Bukovina čp. 5

Parcelní číslo: 37

Letopočet: 1920

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je oproti císařskému otisku zřetelná materiální proměna čelní stavby (červeně šrafované) většího statku. Budovy byly a jsou dodnes situované do půdorysu písmene „U“. Zde charakterizovaný dům stojí v pravém horním rohu parcely. Dům leží na staré parcele v historickém jádru.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou na východ k ulici. Vícedílná dispozice stavby měla pravou orientaci. Střecha objektu je sedlová s vytaženými čely vaznic v průčelí a s prozažením střechy na delších stranách. Zdobená fasáda čelní části domu je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá plasticky vystouplý sokl. Nároží průčelí je zdobeno lizénami,

keré pokračují do orámování polopatra a vrcholu štítu. V přízemí jsou dva širší okenní otvory bez dekoru. Ve štítu jsou dva štíhlé okenní otvory se sdruženou podokenní a nadokenní jednoduchou římsou, které spojuje vertikální linie pásů. Ty pokračují do vrcholu štítu. Lichoběžníková plocha nad těmito okny obsahuje obdélník s letopočtem „1920“. Po bocích oken je v omítce vyryt motiv ze soustředěných oválů. Horizontálu průčelí tvoří jednoduchá mezipatrová římsa, která probíhá podél celého objektu. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Dobřenice čp. 133

Parcelní číslo: 145

Letopočet: 1927

Mapy: Na mapách císařského otisku stabilního katastru je zřetelná žlutě značená stavba s delší stranou k ulici. Ta byla dle originální mapy stabilního katastru nahrazena červeně šrafovaným objektem. Dle letopočtu na fasádě lze objekt datovat do r. 1927, což napomáhá předpokladu o přestavbě či úplném nahrazení novou stavbou na poč. 20. Stol. Dům leží na staré parcele v návazné ulici na historické jádro.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům leží delší stranou na západ k ulici. Střecha je polovalbová s „nádražním přesahem“ a s přesahy sřechy na delších stranách. Fasáda domu je částečně poničená, avšak s dochovanými prvky výzdoby. Podél objektu probíhá plasticky vystouplý sokl. Dvoudílné průčelí ohraničují nárožní lizény, které navazují na mezipatrovou římsu a pokračují až ke korunní římsě. V přízemí jsou dva okenní otvory s orámováním horizontálními nadokenními a podokenními pásy, které jsou protažené k lizénám. Prostor nad okny je dále dotvořen dvěma soustředěnými polokruhy, které protínají tři kvazi klenáky. Po bocích okenních otvorů jsou kruhové prvky. Podél kratších stran domu probíhá mezipatrová římsa, která navazuje na nárožní lizény. Ty navazují na jednoduché orámování pološtítu.

Spodní hrana štítu je ohraničena jednoduchým pásem. Levý pološtít má v úrovni polopatra otvor nahrazen balkonový typem (dveřní-okenní otvor). Nad tímto prostorem se dochoval polokruhový prvek s letopočtem „1927“, který datuje přestavbu či výstavbu domu. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Střezetice čp. 8

Parcelní číslo: 28

Letopočet: 1927

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřetelný statek se dvěma objekty (žlutě značené). Předchůdce dnešního domu čp. 8 by mohl stát v pravém dolním rohu parcely, kde zastával nejpravděpodobněji roli hlavního obytného stavení. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům se štítovou stranou na jihovýchod k ulici. Střecha polovalbová s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Charakterizovaná část, která má dekorovanou fasádu, představuje první díl podélného domu. Fasáda této části stavby je v dobrém stavu. Podél dílu probíhá plasticky vytažený sokl. V přízemí jsou tři štíhlé okenní otvory bez dekoru, avšak svou horní hranou navazují na jednoduché orámování polopatra. Ve štítu jsou dva štíhlé okenní otvory, které mají sdruženou podokenní a nadokenní římsu. Nad těmito okny se nachází obdélný štítek s letopočtem „1927“, který datuje přestavbu či výstavbu této části domu. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Černilov čp. 371

Parcelní číslo: 339/2

Letopočet: 1928

Mapy: Na mapě stabilního katastru není zřetelná předchozí stavba. Objekt je dohledatelný na Katastrální mapě evidenční z roku 1935, kde je propojen s dalším stavením (oba červeně šrafované, na půdorysu písmene „L“). Zde charakterizovaný objekt je čelní částí stavby při spodním kraji parcely. Dům leží na nové parcele při původní ulici (dříve nezastavěná plocha návsi).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s obytným podkrovím a delší stranou na jihozápad k ulici. Střecha objektu je polovalbová s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Prerušena je střecha v průčelí přizpůsobeným zastřešením dle tvaru zděného vikýře. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá sokl s kamenným obložním. V nároží a mezi dvěma díly jsou vytaženy širší lizény, které jsou přerušeny průběžnými římsami (podokenní a mezipatrová). V průčelí jsou dva okenní otvory, které ohraničují vodorovné linie fasády a z boku je zdobí pás s polokruhovým prvkem. Stejný motiv leží pod podokenní římsou. Vikýř má jeden okenní otvor s jednoduchým orámováním (polokruhový tvar ve středech všech stran). Kratší štítová strana má v přízemí jeden plný a jeden slepý okenní otvor, které jsou zdobeny obdobně s průčelím. Ve štítu jsou dva okenní otvory se sdruženou podokenní a nadokenní římsou. Ve vrcholu jednoduše orámovaného štítu je vyhotoven letopočet „1928“, který datuje výstavbu domu. Dům se řadí mezi modernistické fasády s rondokubistickými prvky.

Osice čp. 21 – Škroupův dům

Parcelní číslo: 95

Letopočet: 1928

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předcházející stavba. Současný mapový záznam zobrazuje podélnou stavbu na parcele č. 95, která je umístěna na křižovatkách silnic na sever od historického jádra obce. Dům leží na nové parcele (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Patrová zděná budova obecního domu na obdélném půdorysu leží delší stranou na jihozápad k ulici. Střecha je částečně sedlová (přerušena sedlovým zastřešením dvou rizalitů na podélných stranách) a částečně pultová nad levým dílem objektu. Fasáda objektu je poničená. Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Podélnému průčelí dominuje patrový rizalit, který má zastřešený hlavní vstup sloupovým přístavkem s balkonem (čtyři jednoduché sloupy). V přízemí rizalitu jsou tři osy bočních okenních otvorů a středový dveřní otvor, který zdobí jednoduché orámování. V patře jsou rovněž tři osy okenních a dveřního otvoru. Rizalit završuje korunní římsa, na níž je položen trojúhelný štít s vrchní římsou a s vytaženými rohy. V prostoru štítu se nachází nápis „ŠKROUPŮV DŮM“. Na pravé straně průčelí jsou v jedné ose nad sebou dva okenní otvory bez dekoru. Na levé straně od rizalitu jsou v úrovni patra tři rozměrnější okenní otvory bez zdobení. Levý vyvýšený díl objektu má holou plochu fasády, která je završena korunní římsou s vytaženým pravým rohem (jako ve štítu rizalitu). Pouze pravá kratší strana budovy má ve dvou osách dvojici okenních otvorů v přízemí a patře. Tato střídme dekorovaná budova obecního využití byla dle písemných pramenů obce postavena v roce 1928.⁵⁹ Škroupův dům si zachoval svůj původní ráz (dle dobové fotografie pořízené roku 1929). Chybí pouze přízemní přístavek s druhým vstupem na levé straně. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

⁵⁹ Dle oficiálních stránek obce Osice: „Škroupův dům byl postaven ze sbírky občanů jako hold skladateli v roce 1928. Unikátní stavba sloužila vzdělávacímu a divadelnímu spolku Škroup od jeho postavení v roce 1928 až do roku 1951.“ Dostupné online: <http://www.osice.cz/obcanska-vybavenost/kultura-a-zabava>.

Všestary čp. 2 – Škola

Parcelní číslo: 14

Letopočet: 1928

Mapy: Na indikační skice stabilního katastru je zřetelná změna červeně značené stavby v blízkosti kostela (oproti císařskému otisku), která mohla být doplněna na záznam v průběhu 2. pol. 19. Století. Pravděpodobně předchází dnešní budově základní školy nebo byla její první podobou před několikanásobnou přestavbou. Budova leží na staré parcele.

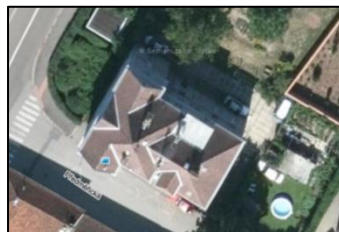
Charakteristika:

Dvoupatrová zděná budova školy s delší stranou na jihozápad k ulici má typologií vesnické školy 2. pol. 19. století a poč. 20. století. Střecha je valbová se zděným vikýřem ve středu průčelí. V zadní části je při pravém boku přístavek čtvercového půdorysu. Dle záznamu byla patrová budova školy vystavěna v letech 1847 až 1849, přičemž za první republiky (v r. 1928) došlo k nástavbě druhého patra. Patrně se změnil i dekor fasády, který kombinuje historizující sloh s kubistickým vzezřením.⁶⁰ Fasáda školy je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava. Podél celé budovy probíhá sokl s kameninovým obložením. V průčelí je po osmi osách okenních otvorů v přízemí a 1. a 2. patře, přičemž v přízemí je čtvrtá osa z prava „nahrazena“ dveřním otvorem. Ve všech podlažích jsou otvory bez zdobení, avšak dynamiku fasády tvoří výrazné horizontální členění v podobě podkenních, mezipatrových a korunní římsy (pouze okna v přízemní nemají podokenní římsu). Středový zděný vikýř v průčelí má lichoběžníkový tvar a je zvrchu ohraničen profilovaným pásem. Horizontální římsy z průčelí probíhají podél celé budovy a při levé kratší straně tvoří společně s vertikálami v prvním patře tři samostatné rámečky. Středový obsahuje oválnou niku s bustou Jan Ámose Komenského. V pravém rámci je barevně vyhotoven nápis „POJĎ SEM, DÍTĚ, UČ SE MOUDRÝM BÝTI“. Na tomto boku jsou dále tři okenní otvory v přízemí a ve druhém patře zdobná římsa, která je ve

⁶⁰ Dle oficiálních stránek obce Všestary: „Proto byla v r. 1847 až 1849 postavena jednopatrová zděná škola, která měla tři učebny. ... Protože byla třídy stále přeplněné, bylo v r. 1926 přikročeno k nástavbě školní budovy čp. 2 o druhé poschodí. Stavba byla dokončena v r. 1928.“ Dostupné online: <http://www.zsvsestary.cz/z-historie-skoly/>.

středu zahrocena (obsahuje nápis „NAŠÍ MLÁDEŽI“). Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Plotiště nad Labem, ul. Předměřická čp. 288/18

Parcelní číslo: 288

Letopočet: 20. léta 20. st. (1922)⁶¹

Mapy: Na mapách stabilního katastru není zřejmá předchozí stavba. Objekt obytného domu je dohledatelný na Katastrální mapě evidenční z roku 1926, kde má shodný půdorys s dnešní situací. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve plocha mezi starými parcelami).

Charakteristika:

Částečně dvoupatrová a patrová zděná budova obytného domu s obytným podkrovím leží na nepravidelném půdorysu při křížení ulic. Čelní delší stranou se obrací na severozápad k hlavní silnici. Střecha objektu je sedlová se sedlovým a valbovým zastřešením vikýřů. Fasáda domu je místy poškozená, ale přesto zůstávají dobře viditelné prvky dekorace. Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí má čtyři osy okenních otvorů ve třech podlažích. V přízemí jsou tyto okna vložena do polokruhově zakončených nik s kruhovým motivem ve vrchu. V prvním patře jsou otvory orámovány širokou profilovanou šambránou a v posledním podlaží mají jednoduché orámování. Horizontálně je průčelí děleno mezipatrovými a korunní římsou. Završením středové osy je trojúhelný vikýř s profilovaným orámováním všech stran. Vložen je zde kruhový okenní otvor s profilovanou šambránou. Kratší strany tohoto dílu budovy mají po jedné ose okenních otvorů ve všech podlažích a štítu, které mají schodný charakter dekorování s průčelím. Druhá část obytné budovy, která je obrácená k vedlejší ulici, má patrový charakter. Zde je pět os okenních otvorů, přičemž druhá osa zleva je dveřní otvor hlavního vstupu. Ten je vsazen do niky, kterou ohraničují třičtvrtěsloupy edikuly. Vrchol

⁶¹ Dle písemných zpráv o Plotišti nad Labem obec nechala na vlastní náklady postavit několik obytných domů. Výslovně: „R. 1922 postaven byl obcí jeden jednopatrový a z části dvoupatrový a r. 1923 druhý a r. 1924 třetí dvoupatrový obytný dům.“ ... DOMEČKA, 1928, S. 178. ... Vzhledem ke stavu čp. 288/18 se může jednat o stavby z roku 1922.

tohoto dekoru tvoří polokruhová profilovaná římsa s geometrickým dekorováním a s kruhovým prvkem (dekor stylizovaného květu). Před vchod je postaveno drobné dvouramené schodiště. Okenní otvory jsou dekorovány shodně s průčelím krom krajní levé osy, kde jsou zdvojená okna. Dům se řadí mezi modernistické fasády s rondokubistickými prvky.

Podůlšany čp. 4

Parcelní číslo: 4

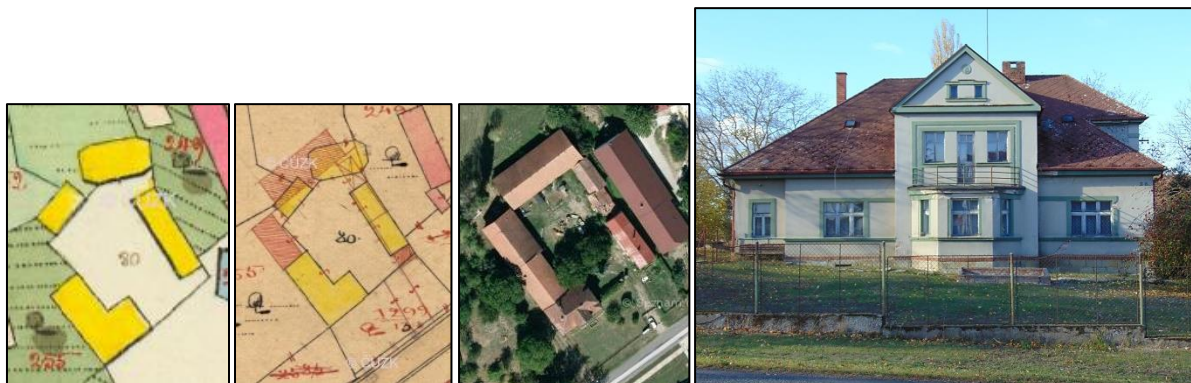
Letopočet: 1931

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zobrazena původní podélná stavba se štítovou orientací, která je již před rokem 1840 z nehořlavého materiálu (červeně značená). Charakterizovaná část budovy leží ze současného pohledu ve stejných místech objektu zobrazeného ve stabilním katastru. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům se štítovou orientací na severozápad k ulici. Zde charakterizovaný objekt je přední částí podélného domu, který má zřejmě starší základy. Střecha je polovalbová s mírně vytaženými vaznicemi v průčelí. Fasáda je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí je ohraničeno nárožními lizénami, které pokračují do orámování štítu. Přízemí má dva okenní otvory bez zdobení. Dva okenní otvory ve štítu jsou spojeny podokenní dvoustupňovou římsou a zvrchu je zdobí lichoběžníkový dekor zakončený hrotem. Pod podokenní římsou je zhotoven letopočet „1931“, který zaznamenává dobu výstavby či spíše přestavby charakterizované části. Dále jsou ve spodních rozích štítu motivy čtyřlístků. Horizontální členění zde tvoří jednoduchá mezipatrová římsa. Na delší straně do dvora není výraznější dekor a částečně je původní fasáda narušena patrně později přistavěným přístavkem před vstupem. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Librantice čp. 28

Parcelní číslo: 80

Letopočet: 1932

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřejmý větší statek se čtyřmi žlutě značenými objekty. Čelní stavba při levém dolním rohu parcely svým půdorysem mohla navazovat na dnešní situaci. Ta je zřetelnější na Katastrální mapě evidenční z roku 1930, avšak stále se jedná o dřevěný dům. Tento záznam koresponduje předpokládanou výstavbou v roce 1932, která je uvedena na fasádě. Dle současného mapového záznamu spadá charakterizovaná stavba do komplexu budov statku, které mají půdorys písmene „U“. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s patrovým rizalitem a s delší stranou na jihovýchod k ulici. Charakterizovaná stavba je čelním dílem budov statku a má nepravidelný půdorys. Střecha je valbová s protnutím sedlového zastřešení rizalitu. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél objektu probíhá sokl s kamenným obložením. Průčelí má po čtyřech dílech, kde dominantu tvoří patrový štít ve druhém dílu z prava. Rizalit má v přízemí představenou polygonální část, která je protažena do patra jako balkon. Tento prvek má tři okenní otvory s jednoduchým orámováním, které spočívají mezi průběžnými římsami (podokenní a nadokenní). V patře rizalitu jsou dva okenní otvory po boku dveřního prostoru. Jejich společné orámování zdvojeným pásem navazuje na podokenní římsy. Trojúhelný štít má zde výrazně orámované strany, které vytváří prostor pro dva okenní otvory sdružené podokenní a nadokenní římsou. Ve vrcholu štítu je motiv čtyřlístku vloženého do kruhu. Přízemí průčelí má zbylé díly vždy s jedním okenním otvorem, který má jednoduché orámování. Tento dekor na dílech doplňují průběžné podokenní římsy z boku rizalitu a z vrchu jsou horizontály protaženy směrem k rizalitové části. Dále zde probíhá korunní římsa, která navazuje na kratší strany domu. Pravá

kratší strana stavby, která je otočena do dvora, má vytažený patrový díl s vyhotoveným letopočtem „1932“ (pod korunní římsou). Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Radostov čp. 26

Parcelní číslo: 9

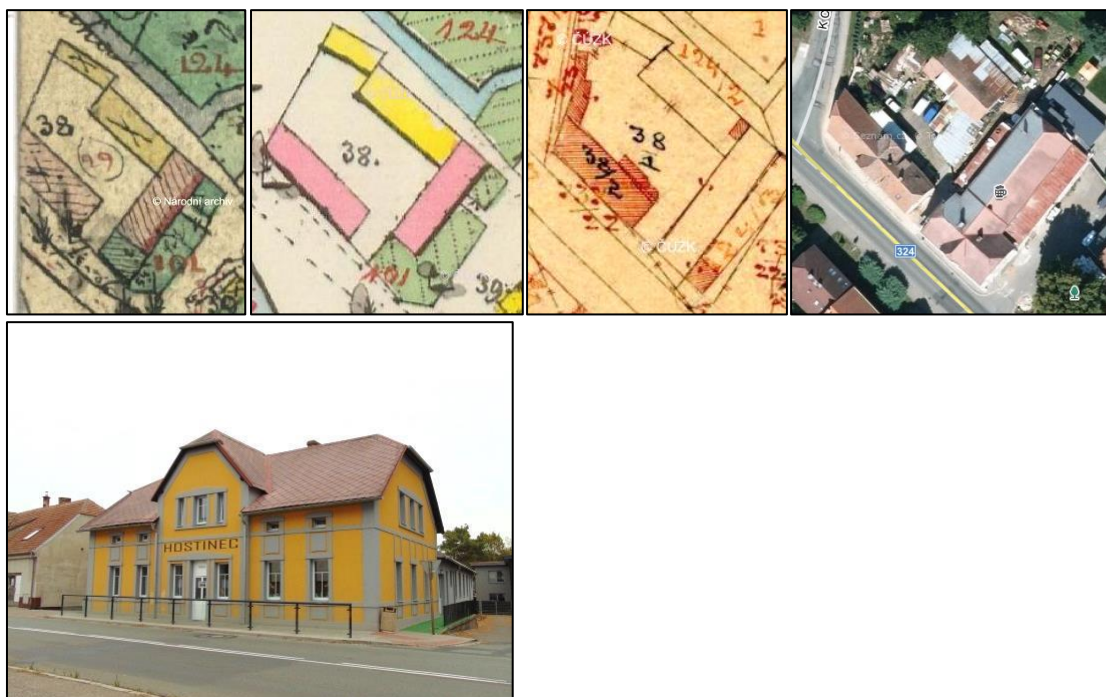
Letopočet: 1933

Mapy: Na mapách stabilního katastru není zřejmá stejně situovaná budova. Ze současného mapového záznamu je na parcele č. 9 viditelná stavba na obdélném půdorysu se štítem k ulici. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrový zděný dům s obytným podkrovím leží štítovou stranou na západ k ulici. Střecha je polovalbová. Fasáda objektu je v dobrém stavu. Podél domu probíhá vyšší plasticky vytažený sokl. Průčelí má nárožní lizény, které pokračují do orámování pološtitu. V přízemí jsou dva okenní otvory bez dekoru. Horizontální zdobení fasády tvoří mezipatrový pás, ze kterého jsou spuštěny dvě svislé linie v prostoru mezi okny. Ve štítu je jeden okenní otvor s jednoduchou nadokenní římsou a s podokenním dekorem, který navazuje na spodní římsu štítu. Tento prvek má podobu hrotitého tvaru s obdélnými bočnicemi a se středovým rovnostranným trojúhelníkem. Nad štítovým oknem je vyhotoven letopočet „1933“, který patrně představuje dobu výstavby domu. Podélná strana do dvora má viditelnou jednu osu okenního otvoru v přízemí a mezipatrového okénka. Zachovalo se zde lizénové nároží a mezipatrová římsa. Vstup do domu je dnes překryt patrně novodobější přístavbou. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Stěžery, ul. Lipová čp. 29 – Hospoda

Parcelní číslo: 38/1

Letopočet: před 1936

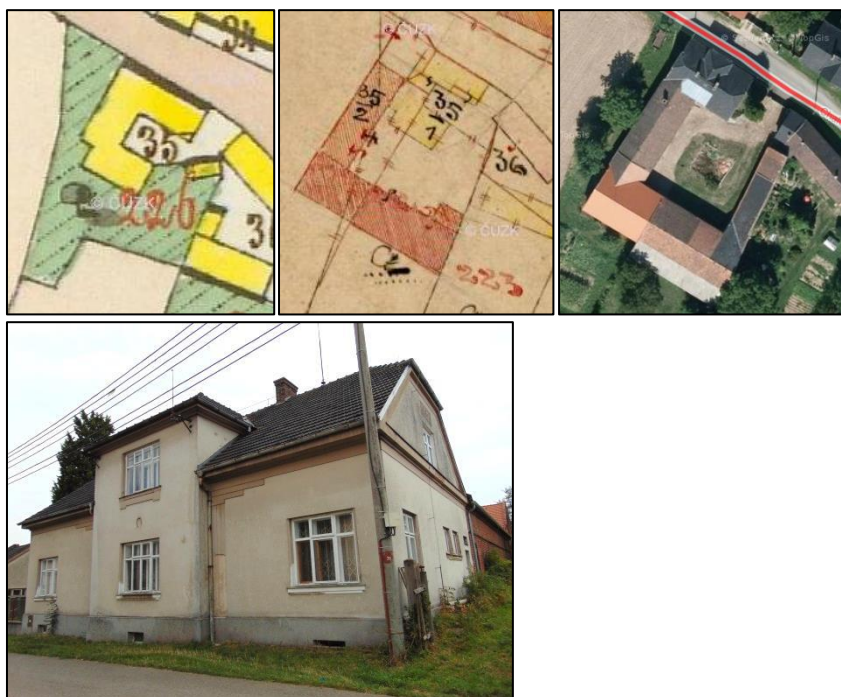
Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřejmá červeně značená podélná stavba. Tento objekt leží štítovou stranou k ulici a patrně předcházel dnešní části stavby. Zde charakterizovaná budova hospody stojí v čele podélného objektu a je orientovaná delší stranou k ulici. Pozdější záznam z Katastrální mapy evidenční z roku 1925, který také nekoresponduje se současností, podporuje dataci řadící výstavbu do roku 1936. Budova leží na staré parcele.

Charakteristika:

Polopatrová zděná budova hospody leží podélnou stranou na jihozápad k ulici. Trojdílnému průčelí dominuje středový rizalit vytažený do pološtítu. Střecha objektu je polovalbová s přerušením polovalbového zastřešení rizalitu v průčelí a s „nádražním přesahem“ a přesahy střechy na delších stranách. Fasáda objektu je ve velmi dobrém stavu; novodobá oprava respektující původní rozvržení (viz. dobová fotografie). Podél objektu probíhá plasticky vytažený sokl. Dva boční díly v průčelí ohraničují nárožní lizény. Jsou zde vždy dvě osy okenních otvorů v přízemí a mezipatrových oken v podstřeší, které společně ohraničují svislé pásy a vodorovně vytažené podokenní a nadokenní římsy. Prostor mezi jednotlivými okny a parapetní výplně zaplňují plasticky vytažené čtyřhrané prvky. Středový rizalit má nárožní lizény, které pokračují do orámování pološtítu. V přízemí jsou dva okenní otvory, mezi nimiž leží dveřní otvor. Tyto tři prvky ohraničují svislé pásy, které spojuje hrotitě zakončená

nadokenní římsa. Okenní otvory mají podokenní římsu a parapetní výplň ve shodné podobě s bočními díly. Ve štítu jsou tři okenní otvory (středový širší), které mají jednoduché orámování a sdruženou podokenní a nadokenní římsu s hrotitým zakončením. Horizontály v průčelí tvoří průběžný pás navazující na podokenní římsy oken v přízemí a mezipatrová průběžná římsa, která navazuje na podokenní římsy mezipatrových okének (ta probíhá až na boky). Na pravé kratší straně jsou tři okenní otvory v přízemí se shodným dekorem s průčelím. Štít má trojici okenních otvorů s jednoduchým orámováním a se sdruženou podokenní a nadokenní římsou. Levá kratší strana má ve štítě dva okenní otvory se stejným dekorem. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Chaloupky čp. 33

Parcelní číslo: 35

Letopočet: 30. léta

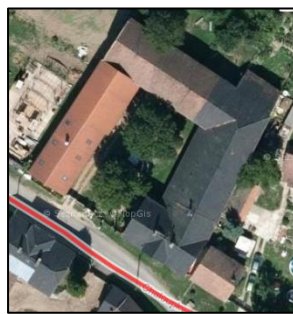
Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je viditelný objekt na půdorysu písmene „U“ s jednou delší stranou k ulici (žlutě značené). Současný mapový záznam ukazuje přibližně na stejné pozici rovněž soubor objektů do písmene „U“, avšak v jiné pozici. Počátek této změny se datuje, dle Katastrální mapa evidenční, před rok 1930. Zde charakterizovaná část stavby nebyla na tomto záznamu zakreslena, přestože v minulosti na shodném místě v levém horním rohu parcely ležela část s delší stranou k ulici (tj. předcházející dřevěná zástavba). Může se proto jednat o náhradu dřívějšího hlavního obytného stavení. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Zděný dům s půdním polopatrem a s delší stranou přibližně na sever k ulici. Střecha polovalbová s valbovým zastřešením nad středovým rizalitem v průčelí. Fasáda je v dobrém stavu. Podél budovy probíhá pouze plasticky vytažený sokl. Průčelí tvoří tři díly ze středového patrového rizalitu a bočních polopatrových dílů. Rizalit má širší okenní otvor v přízemí, který zdobí profilovaná podokenní římsa a boky s vpadlým ostěním. Nad tímto oknem je štukaturou vyhotoven symbol podkovy. V patře rizalitu je ve stejné ose okenní otvor s podobným dekorem, kromě odlišně tvarované podokenní římsy (zde se spodními uchy). Boční díly mají vždy jeden okenní otvor, který má stejné zpracování jako v přízemní rizalitu. Boky průčelí zdobí korunní římsa, která je při rozích u rizalitu doplněna pilastrem s profilovaným dřikem a širokou hlavicí. Na kratších stranách domu prochází korunní římsa až do orámování štítů, kde je po jednom okenním otvoru (leží na této římsě). Na levé kratší straně jsou tři okenní otvory s vpadlým bočním ostěním, které spojuje podokenní římsa. Na pravé kratší straně je jeden okenní otvor s totožným zdobením a dva menší okenní otvory se sruženou podokenní římsou. Ve vrcholu obou štítů je obdélný prvek s geometrickým dekorem. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Charakterově podobná stavba leží na protilehlé parcele. Polopatrový zděný dům se středovým rizalitem v průčelí je rovněž čelní stavbou, která dominuje většímu statku s budovami na půdorysu písmene „U“. Stará parcela s tradiční zástavbou tak získala ve 30. letech reprezentativní modernější obytné stavení.

Chaloupky čp. 39

Dobřenice čp. 136

Parcelní číslo: 426

Mapy: Na mapách stabilního katastru ani na Katastrální mapě evidenční obce z roku 1893 není zřejmá dřívější stavba. Dům leží na nové parcele v novodobější řadové zástavbě (dříve zemědělská plocha).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s polopatrem a patrovým rizalitem v průčelí leží na obdélném půdorysu delší stranou na sever k ulici. Střecha je sedlová s polovalbami a sedlovým zastřešením rizalitu. Fasáda je v dobrém stavu; novodobá oprava. Podél objektu probíhá pouze plasticky vytažený sokl. Dvoudílné průčelí má levou stranu vytaženou do patrového rizalitu s polokruhově zakončenou atikou. Zde je jeden širší okenní otvor s jednoduchým orámováním v přízemí. V patře je dveřním-okenním otvorem v nice s přímým závěrem, ze kterého vystupuje balkonový segment. Atika rizalitu je zdobena polokruhovým srpkem se třemi paprsky (snad sluneční motiv). Levý polopatrový díl průčelí má jeden okenní otvor s jednoduchým orámováním. Na levé štítové straně je při rizalitu umístěn hlavní vstup, ale prvky boční strany nejsou výrazněji dekorovány. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Lhota pod Libčany čp. 45

Parcelní číslo: 328

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je zřejmý předcházející statek se třemi stavbami (žlutě značené). Dle originální mapy stabilního katastru došlo ke změně podélného domu a stodoly při levé straně parcely, které se přestavěly na zděná stavění (červeně šrafované). Dnešní situace částečně navazuje na tento podélný obytný objekt, ačkoli charakterizovaná část byla viditelně později přistavěná do čela. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Zděný částečně patrový a částečně přízemní dům s mezipatrem leží průčelím na jih k ulici. Původně mu zřejmě předcházela klasické podélné obydlí se štítovou stranou k ulici. Viditelně v pozdější době byla přistavěna přední část stavby s charakterem „vesnické vilky“ na obdélném skoro čtvercovém půdorysu. Střecha charakterizované části je valbová. Fasáda je v dobrém stavu. Podél domu probíhá plasticky vytažený sokl. Průčelí má dva díly s vytaženým polokruhovým rizalitem napravo, který je v patře doplněn balkonem. Tento rizalit má tři štíhlé okenní otvory bez zdobení, pouze s vytaženým pásem mezi vrchním koncem oken a balkonovou částí. V patře má po třech obdélných otvorech a ve hmotě domu je jeden dveřní-okenní otvor. Levý díl má jednu osu širších okenních otvorů v přízemí a patře. Minimalistické zdobení fasády má pouze pásový charakter nárožních lizén, lizén ohraničující okenní otvory a rizalit – obě varianty ve vysokém řádu. Horizontály tvoří rovněž pásy pod okny a korunní průběžná římsa. Boční pohledový díl do dvora pozemku má opět dva díly. Levá strana je vystavěná do patra a má shodné provedení dekoru s průčelím. Pravý díl má pouze přízemí (jeden okenní otvor) a mezipatro, kde se nachází úzké mezipatrové okénko. Dům se řadí mezi modernistické fasády.

Lhota pod Libčany čp. 62

Parcelní číslo: 217

Mapy: Na císařském otisku stabilního katastru je patrný statek minimálně o dvou objektech (červeně a žlutě značené), které však nekorespondují s dnešní situací. Dnešní dům má přibližně obdélný půdorys s delší stranou k ulici. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Přízemní zděný dům na obdélném půdorysu se dvěma vystupujícími rizality se orientuje delší stranou na sever k ulici. Valbová střecha je přerušovaná sedlovým zastřešením rizalitu v průčelí a valbovým zastřešením rizalitu na pravém boku. Fasáda domu je v dobrém stavu. Podél objektu vystupuje plasticky vytáhlý sokl. Trojdílnému průčelí dominuje patrový rizalit s trojúhelným štítem. Zde leží v jedné ose v přízemí a v patře okenní otvory a ve štítu drobný polokruhový „světlík“. Přízemní okno zdobí zdvojené liniové orámování v bocích, které navazuje na průběžnou podokenní a nadokenní římsu, kde se nachází polokruhový motiv. V patře je polokruhově zakončený okenní otvor, který obepíná vytažený polygonální balkon na jednoduchých kvazi krakorcích. Okno má edikulové orámování s architrávovým ukončením. Balkonový prvek je dekorován pěti kruhovými prvky. Horizontály jsou tvořeny korunní profilovanou římsou, která obepíná spodní linii štítu, a mezipatrovou profilovanou římsou, kterou přetíná balkon a pokračuje na boční díly jako korunní římsa. Boční díly průčelí mají po jednom okenním otvoru se shodným dekorem jako v přízemí rizalitu. Dvoudílná kratší strana do dvora má rovněž vytažený rizalit (pravý díl), avšak pouze přízemní se štítem. První díl a bok rizalitu obsahuje jeden okenní otvor. Čelní strana rizalitu má ve dvou osách

okenní otvor a polokruhově zakončenou niku. Ve štítu je polokruhový „světlík“ s jednoduchým orámováním polokruhu. Dům se řadí mezi modernizující fasády.

Plch čp. 44

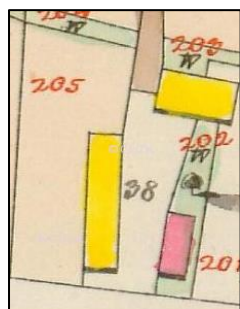
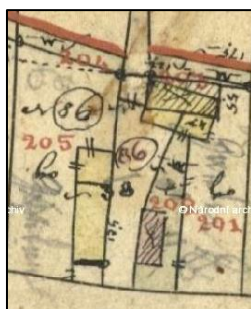
Parcelní číslo: 39/2

Mapy: Na mapách stabilního katastru není patrná předcházející stavba. Současný mapový záznam ukazuje, že charakterizovaná podélná stavba se štítovou orientací leží na parcele č. 39 v pravém horním rohu. Dům leží na nové parcele v návazné části historického jádra (dříve zemědělský pozemek).

Charakteristika:

Přízemní zděný dům s obytným podkrovím a se štítovou orientací na jihovýchod k ulici. Původně čtyřdílná dispozice objektu měla pravou orientaci. Střecha sedlová s „nádražním přesahem“ a zápražovým přesahem do dvora. Fasáda domu je v dobrém stavu. Průčelí ohraničují lizény, které pokračují do orámování vrcholu štítu a navazují na mezipatrovou římsu. V přízemí jsou dva širší okenní otvory orámované geometricky pojatou edikulou s trojúhelným stlačeným „kladím“. Zde je polokruhová nika s trojúhelným prvkem uvnitř. Ve štítu je jeden širší okenní otvor s přibližně obdobným zdobením, avšak s parapetní výzdobou (trojúhelný prvek) a s trojúhelným „kladím“ bez niky. Nad tímto oknem je ve vrcholu štítu do omítky vyryt volutový prvek. Na podélné straně do dvora se zachovalo zdobení pouze v prvním díle u okenního otvoru, které je orámováno shodně s přízemními okny na štítové straně. Dům se řadí mezi modernizující fasády.

Roudnice čp. 86

Parcelní číslo: 344

Mapy: Na mapách stabilního katastru, císařském otisku i indikační skice, je vyobrazen statek se třemi objekty (dvě žlutě a jeden červeně značený). Zde charakterizovaná část stavby leží při levém kraji parcely a patrně je pozdější přístavbou ke staršímu obdobně situovanému podélnému domu. Dům leží na staré parcele.

Charakteristika:

Patrový a částečně polopatrový zděný dům na asymetrickém půdorysu s průčelím na jih k ulici. Původně klasická dispozice vesnického domu byla později doplněna o novou čelní část, která je zde charakterizována (typ „vesnické vily“). Střecha je přizpůsobena nerovnoměrnosti stavby, a proto je částečně sedlová s valbami (nad patrem) a částečně polovalbová (nad polopatrem). Fasáda objektu je částečně poničená, zejména ve spodních partiích a v balkonovém prvku. Podél objektu probíhal plasticky vystouplý sokl. Trojdílné průčelí se skládá z levého polopatrového dílu, ze středového patrového dílu s pravoúhlým rizalitem (otevřený balkon v patře) a z pravého patrového dílu, který pokračuje do boku budovy zaobleným nárožím. V levém díle jsou v jedné ose širší okenní otvor v přízemí a mezipatrové okénko ležící na průběžné mezipatrové římsě. Oba otvory mají jednoduché orámování s parapetem. Středový díl má v přízemí rizalitu širší okenní otvor s nedochovaným dekorem; v balkonovém patře jsou dva čelní a po jednom bočním obdélném otvoru. V patře středového dílu je poté dveřní-okenní otvor v jednoduše orámované nise. Třetí díl, který navazuje na bok domu, má pět os. Zaoblené nároží má tři štíhlé okenní otvory nad sebou v přízemí a patře, přičemž zbylé dvě osy jsou z boku jako dvojice širších okenních otvorů. Vesměs mají stejný dekor jednoduchého orámování a parapetu, který v nároží spojuje trojici oken. Středová část patra je zde ohraničena lizénami a v místě střechy zdůrazněna zděným vikýřem se třemi obdélnými okenními otvory. Dům se řadí mezi modernizující fasády.

Stěžery, ul. Lipová čp. 185

Parcelní číslo: 174/1

Mapy: Na mapách stabilního katastru není zřetelná předchozí stavba. Dohledatelná není zástavba ani na Katastrální mapě evidenční obce z roku 1925. Dnešní objekt stojí v levém horním rohu parcely a má přibližně čtvercový půdorys. Dům leží na nové parcele v historickém jádru (dříve část staré parcely).

Charakteristika:

Částečně patrový a polopatrový zděný dům s delší stranou na severozápad k ulici. Půdorys objektu je obdélný s rizalitem vytaženým v levé části dvoudílného průčelí. Střecha objektu je polovalbová s vetknutou valbovou střechou rizalitu. Fasáda je v dobrém stavu. Podél domu probíhá vyšší sokl. Dvoudílnému průčelí dominuje patrový rizalit s polokruhově vytaženou částí v přízemí, která pokračuje do patra jako balkon. Tento prvek má v přízemí tři štíhlé okenní otvory, které střídme zdobí sdružený parapet návazný na průběžnou podokenní římsu. Nahoře jsou okna přimknuta k jednoduchému pásu průběžné mezipatrové římsy. Balkonová část prvku obepíná dveřní-okenní otvor v patře a polokruh balkonu zdobí dvě horizontální římsy, mezi nimiž jsou tři obdélné otvory. Rizalit ukončuje široký pás v podstřeší. V levém díle průčelí leží vedle rizalitu hlavní vstup v polopatrové části, která je řešena otevřeným kvazi přístavkem se schodištěm a dveřním otvorem při pravém boku. Pravý polopatrový díl průčelí má jeden širší okenní otvor s parapetem; jako rizalitová okna navazuje na podokenní a mezipatrovou průběžnou římsu. Kratší strana u vstupu do objektu má nad sebou dva okenní otvory v rizalitové části (obdobná forma dekoru jako v průčelí). Štítová strana pravého boku domu má štíhlý okenní otvor v přízemí při pravé straně a dva okenní otvory ve štítu, jejichž parapet navazuje na průběžnou mezipatrovou římsu, která ohraničuje spodní část štítu. Římsově orámování vrcholu štítové strany koresponduje s valbou střechy. Díky absenci předchozí zástavby a stejně tak bez shody v nákresu na Katastrální mapě evidenční z roku

1925 lze soudit o výstavbě „vily“ ve 2.polovině 20.let nebo až ve 30.letech 20.století. Dům se řadí mezi modernizující fasády.

Podobný charakter vilového stavení uvidíme ve Stěžerech také na domu čp. 20 (ul. Zahradní). Novodobější oprava fasády dodala stavbě modernější vzhled, ačkoli si uchovala pásové zdobení horizontál. Obměna je pouze v jednoduchém orámování trojice oken na balkonovém prvku rizalitu, které na nedalekém domu čp. 185 není. Vodítkem k dataci se stává rovněž fakt, že stojí na staré parcele dohledatelné ve Stablním katastru a Katastrální mapě evidenční z roku 1925, avšak ani jeden pohled nezobrazuje dnešní stavbu. Proto lze říci, že k výstavbě došlo až po roce 1925.

Stěžery, ul. Zahradní čp. 20

6. ZÁVĚR

Lidová architektura, která bývá dnes skloňována jako vesnická, se do širšího povědomí dostala na konci 19. století prostřednictvím Jubilejní zemské výstavy v Praze. Přesto, kromě pár prací z devadesátých let minulého století a počátku dnešní doby⁶², nelze postřehnout větší zájem o vesnické stavby z konce 19. a počátku 20. století. O tuto problematiku jsem se zajímala již během své bakalářské práce, která popsala výtvarnou stránku staveb a sepulkrálních památek v obci Praskače.⁶³ Během terénní prohlídky okolních vsí se objevilo nemálo zachovaných objektů z daného období, a proto je záměrem této práce představení uměleckého zpracování vesnické architektury v širším okolí východočeského města Hradce Králové.

V úvodních kapitolách jsem přiblížila charakter regionu, kvůli ukotvení obcí do krajinného a historického kontextu. Následující náhled do proměn typologie vesnické architektury 19. st. a 1. poloviny 20. století umožnil představu o vesnickém stavitelství a urbanismu českých vesnic. Ovšem stěžejní částí práce se stala samotná kapitola *Výtvarné kultury vesnické architektury v okolí Hradce Králové*, která shrnula výsledky celé práce. Přičemž na tento přehled navázal detailnější *Katalog staveb*, který popsal vybrané objekty vždy prostřednictvím mapových vyobrazení, fotodokumentace a podrobnějších charakteristik.

Dlouhodobý terénní průzkum oblasti probíhal od září 2016 do prosince 2018, při kterém jsem zjišťovala množství zachovaných fasád a pořizovala fotografickou dokumentaci. Ta se stala neoddelitelnou součástí jednotlivých charakteristik objektů. Plošně jsem sledovala obce zhruba do 15 kilometrů od krajského města, což zahrnuje královéhradecké i některé pardubické vesnice. Zde prezentované mapové záznamy jsem získala z digitalizovaných verzí Stablního katastru (pro 19. stol.), Katastrálních map evidenčních (pro přelom 19. a 20. stol.) a ze současných satelitních záběrů, které mi poskytly cenou komparaci k historickému vývoji budov. Pomocnými prameny mi byly především písemné záznamy místopisů, díky nimž jsem u některých staveb mohla určit doby výstavby.

Vybrané období bylo jakousi „labutí písni“ lidové architektury, které představovalo výraznou proměnu vesnic. Propojování vsí s městy, bohatnutí a výraznější rozhled samotných hospodářů se muselo podepsat na nové zděné výstavbě, která nahrazovala historicky tradičnější dřevěné konstrukce. Stavitelé, zedníci mistři, procházeli průpravou ze

⁶² Pro území východních Čech mohu připomenout souhrnnou práci *Chlumecko a Novobydžovsko* od K. Kuči.

⁶³ POHLOVÁ, Lada. *Reflexe výtvarné kultury ve vesnickém prostředí v okolí Hradce Králové od konce 19. st. do poloviny 20. st.* Pardubice, 2016. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 24. 8. 2016.

staveb panské a městske provenience, a tudíž se nechali inspirovat i jejich estetickým zpracováním. Z těchto důvodů se do obcí dostaly historizující slohy a posléze secesní, kubistický a modernistický styl.

Překvapivě se na tomto území zachovala vesnická architektura poměrně ve velkém počtu, který nešel ani v rozsahu diplomové práce postihnout. Proto se do *Katalogu* dostala ta stavení, které jsou typická nebo naopak neobvyklá, ale s pozoruhodným výtvarným zpracováním. Jedná se především o obytné domy vesničanů, které jsou v menším množství doprovázeny mohutnějšími veřejnými budovami (např.: školy, kostely, obecní domy).

Podstatnou část charakterizovaných objektů tvoří stavby s historizujícími fasádami, které začaly do vesnice pronikat kolem poloviny 19. století. Několik zachovaných domů s klasicistní fasádou překlenuly tuto polovinu století k neorománskému a neogotickému slohu, jež se výhradně projevíly pouze v prvcích výzdoby (románský obloučkový vlys, rozetka, gotizující kvazi cimbuří). Očekávaně se stal dominujícím historizmem neorenesanční styl. Ten byl používán jak na domech hospodářů, tak na veřejných stavbách škol i kostelů. Často se používaly edikuly, bosáže, rustiky a profilované římsy. A přestože se spíše vázal k architektuře 2. poloviny 19. století, která zaujímala místa na starých parcelách, šlo ho také nalézt na fasádách z první republiky. Snad jako folklorní připomínka zaniklých časů, které byly nahrazeny novými uměleckými styly a typy staveb.

Již na přelomu 19. a 20. století se na historizujících fasádách objevily secesní prvky, což dokázalo rychlejší propojování s městským prostředím, nežli tomu bylo v minulých dobách. Avšak převážně se jednalo jen o zapojení charakteristických dekorů (maskarony, kruhové motivy se svislými liniemi, vegetabilní dekory). Další pomůckou pro určení secesní fasády, a tudíž odlišení od historizujících slohů, byla přehnaná dekorativnost. V poslední fázi došlo k připojení geometrických tvarů do výzdoby. Oproti obytným domům se secesní fasáda aplikovala více na nových školních budovách či jiných veřejných stavbách.

Počátek 20. století a zejména 20. a 30. léta vykrytalizovala ve střídmejší zdobení fasád objektů, které v pár exemplářích dokládají kubistický a rondokubistický styl (zahrocené nadokenní římsy, polokruhové a kruhové motivy). Více méně se však u nové zástavby obcí, kde lidé preferovaly řadovou formu a městsky pojaté vily, projevoval modernistický vliv. Ten byl specifický převážně jednoduchým pásovým rastrem, který ohraničoval jednotlivé díly a součásti domu. Pro tuto dobu jsou zajímavé „vesnické vilky“, které se ve vytyčené lokalitě objevily relativně často. Obvykle mají různý půdorys a jsou stavěny delší stranou k ulici, kde vyniká rizalit, balkon nebo zděný vikýř, jakožto hlavní prvek. Tyto typy venkovských sídel mohou uzavírat kapitolu o propojování architektury vesnic s městem.

Shodné prvky napříč krajem lze postřehnout zprvu v klasicistní fasádě, která se objevila na východ i jich od Hradce Králové. Typické bylo orámování štítových stran napříč historizujícími fasádami, které propojuje přízemí se štítem. Rovněž ve více částech tohoto území byly postaveny „vesnické vilky“ s dvoudílným průčelím, kde dominoval rizalit a balkon. Vesměs se zřejmě z hlediska výzdoby fasád jednalo o určité šablonování existujících staveb – akorát pro menší hmoty. Nicméně se lidové prostředí nezapřelo využitím několika symbolických dekorů, jako byl čtyřlístek, květ či podkova, které připomínaly tradici vesnické kultury.

Cílem této práce bylo vystihnout výtvarnou stránku lidové architektury v okolí Hradce Králové na konci 19. a počátku 20. století. Toho jsem se snažila dosáhnout prostřednictvím *Katalogu* s podrobnými popisy jednotlivých staveb. Ač se jedná o značnou část práce, výsledkem je stále omezený počet stávajících objektů, které nebylo možno kvůli objemu dat všechny popsat. Jinou problematikou je nepřístupnost informací v rámci jednotlivých staveb, které jsou kvůli ochraně osobních údajů dostupné pouze po předložení plné moci. Což zproblematisovalo možné určení původních návrhů dekorování fasád či jmen stavitelů, ale otevírá prostor pro jiný pohled na danou problematiku.

Přestože se na některých fasádách projevil „zub času“, nelze opomenou citlivé novodobé rekonstrukce, které dosvědčují jisté uvědomění samotných majitelů staveb. Pouze pár objektů z výběru doposud získalo status kulturních památek. A výhradně se tak stalo v nedávné době, která snad naznačuje příznivější postup ochrany pro tyto často opomíjené stavby.

7. RESUMÉ

Folk architecture became widely known at the end of the 19th century through the Jubilee Regional Exhibition in Prague. But apart from a few works from the 1990s and the present era, we can't see any increase in interest about village buildings from the late 19th and early 20th centuries. The aim of the thesis is to introduce the artistic expression of rural architecture around Hradec Králové.

This work is preceded by a bachelor thesis on Reflection of art culture in a village surroundings around Hradec Králové from the late 19th century until the mid 20th century, which describes village architecture and sepulchral monuments in Praskačka. During the field research of the area quite a number of preserved objects from that period appeared and that is why I decided to continue the reconnaissance. I studied villages about 15 kilometers from the regional town, which included villages from the Hradec Králové and Pardubice districts. Long-term field research of the area lasted from September 2016 to October 2018, during that time I found out a number of preserved facades and made photo documentation. I obtained a map records from the digitized versions of the Stable Cadastre (for the 19th century), the Cadastral map of evidence (for turn of 19th and 20th centuries) and the current satellite footage. These gave me a comparison to the historical development of the buildings. Auxiliary sources were written records of topographies, chronicles, etc.

The introductory chapters describe the character of the Hradec Králové region, for the sake of putting villages into context with the landscape and history. The following view into the typology changes of village architecture in the 19th century and the first half of the 20th century represent the rural architecture and urbanism of Czech villages. The main part of the thesis is „The Art Culture of Village Architecture around Hradec Králové“, which summarized the results of the whole work. In the final section is created The Catalog of Buildings , which characterises selected objects. Each building is backed up with a map illustration, photo documentation and detailed description.

Surprisingly, the village architecture was preserved in this area in a large number, which could not be covered even in the scope of the thesis. The Catalog of Buildings is made of buildings that are typical or unusual, but with remarkable artwork. These are mainly residential houses of villagers accompanied with a smaller number of larger public buildings (e.g. like schools, churches, municipal houses).

A considerable part of the characterized buildings is made up of buildings with historicizing facades that began to come through the village around the mid-19th century.

There are some houses with a classicist facade and a few examples of Neo-Romanesque and Neo-Gothic styles, which were only reflected in the elements of the decoration (Romanesque arch frieze, rosette, motif of the battlements). As expected the neo-Renaissance style, which is typical for the second half of the 19th century, was the one that dominated historicism. It was used on the houses of landlords and on public buildings of schools and churches. Often used decors were edicules, bosses, rustics and profiled cornices. We can also find it on the facades of the First Republic; perhaps as a folklore reminder of the old times.

At the turn of the 19th and 20th centuries Art Nouveau elements began to appear on the historicizing facades, proving faster interconnection with the urban environment. But above all, typical decors are visible (mascarons, circular motifs with vertical lines, vegetal decors). Another tool to determine the Art Nouveau facade was excessive decorativeness. In the final phase geometric shapes were attached to the decoration. The Art Nouveau facade was used more in new school buildings and other public buildings.

The beginning of the 20th century (especially the 1920s and 1930s) continued to decorate facades of buildings more frugal. A few pieces of buildings are proof of Cubist and Rondocubist style (pointed cornices, semi-circular and circular motifs). But more or less a modernist influence manifested itself in the new urban development. The main purpose of the decoration was a simple strip raster that bounded the parts of the house. A new type of village house became the "village villas", which appeared relatively often in the district. These types of rural settlements can conclude a chapter on linking village architecture to the city.

Identical elements across the region could be seen initially in the Classicist facade, which appeared to the east and south of Hradec Králové. Typical was the framing of the gable sides across the historicizing facades. Also in several parts of this area were built "village villas" with a two-part frontage, where rizalit with a balcony dominated. Overall, we can describe the decoration of the facades as a template of urban styles. However, the folk environment did not deny the use of some symbolic decors, such as the four-leaf clover, flower or horseshoe, which resembled the tradition of village culture.

Although the Catalog of Buildings is extensive, the number of existing objects that could be described is still limited due of the amount of data. The problem is the inaccessibility of information on individual buildings for the protection of personal data that are only accessible with power of attorney. It might be possible to identify the original façade designs or the names of the builders, this fact could open the idea for a different perspective.

Although the "ravages of time" has shown itself on some facades, sensitive modern reconstructions testifying to a certain awareness of the building owners themselves, cannot be omitted. Only a few objects from the selection have acquired the status of cultural monuments and have only recently become so. But perhaps this suggests a progress in the procedure of protection for this rural architecture.

8. PŘÍLOHY

8.1. Obrazová příloha

Náplní obrazové přílohy je doplnění fotografické dokumentace charakterizovaných staveb. Jedná se o detailní pohledy na domy a ostatní budovy, které jsou seřazeny dle hesel (umístění a číslo popisné) shodně s *Katalogem staveb*. Pokud není uvedeno v Poznámkách, jsou fotografie pořízeny autorem práce. Tato dokumentace byla pořizována během dlouhodobého terénního průzkumu oblasti, který probíhal od září 2016 do října 2018.

8.1.1. Historizmy

Rozběrice čp. 25 (Detail štítu; Vrchol štítu s letopočtem)

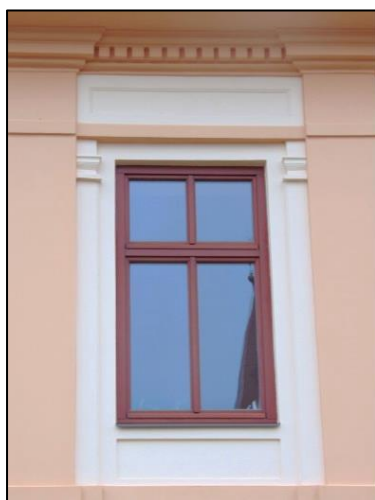

Běleč nad Orlicí čp. 10 – Obecní úřad (Průčelí s levým bokem; Okenní šambrána; Středová část průčelí se vstupem; Letopočet)

Černilov čp. 215 (Průčelí s pravým bokem; Letopočet; Středový díl průčelí; Okenní šambrána v přízemí;
Okenní šambrána v patře)

Černilov čp. 139 (Levá štítová strana; Detail levého štítu; Průčelí s pravou štítovou stranou; Detail pravého štítu)

Černilov čp. 250 (Levá delší strana; Okenní šambrány; Detail středového dílu se vstupem; Kratší pohledová strana)

Běleč nad Orlicí čp. 12 (Průčelí s pravým bokem; Středový díl průčelí; Mezipatrová okénka ve středovém dílu; Mezipatrové oválné okénko v bočním dílu; Okenní šambrána v přízemí; Letopočet)

Černilov čp. 269 (Průčelí; Okenní otvor v přízemí; Mezipatrový okenní otvor; Detail štítu s „palladiánským motivem“; Detaily dekorovaného letopočtu „18“ a „83“)

Stěžery čp. 56 – Škola (Detail průčelí; Okenní šambrána v přízemí; Okenní šambrána v patře; Středový rizalit)

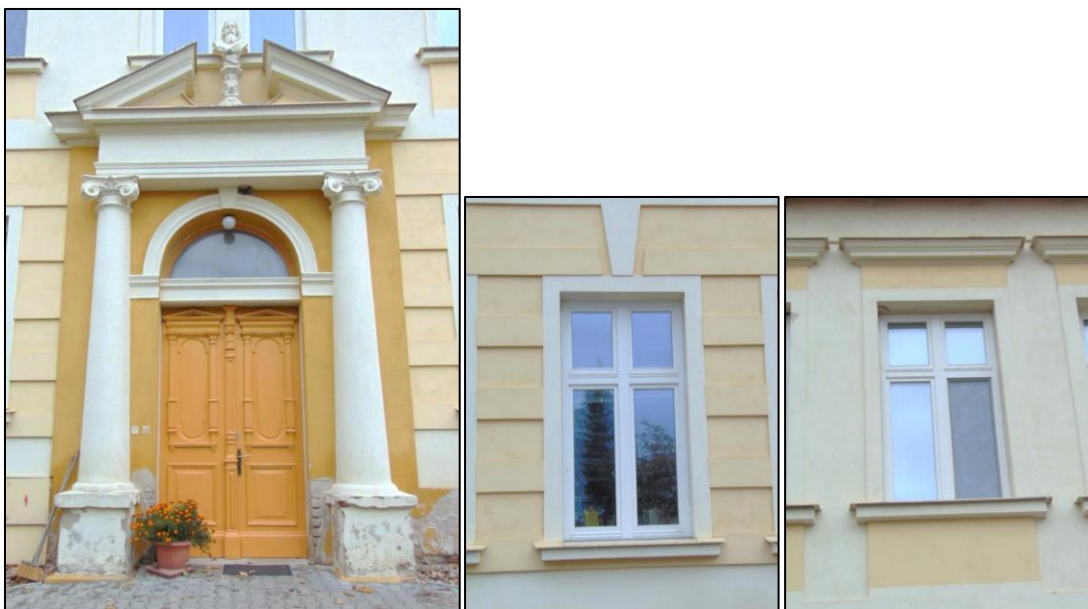
Opatovice nad Labem, Pardubická čp. 55 (Průčelí; Pravý bok; Detail rizalitu – přízemí; Detail rizalitu – patro; Okenní šambrána v přízemí; Letopočet)

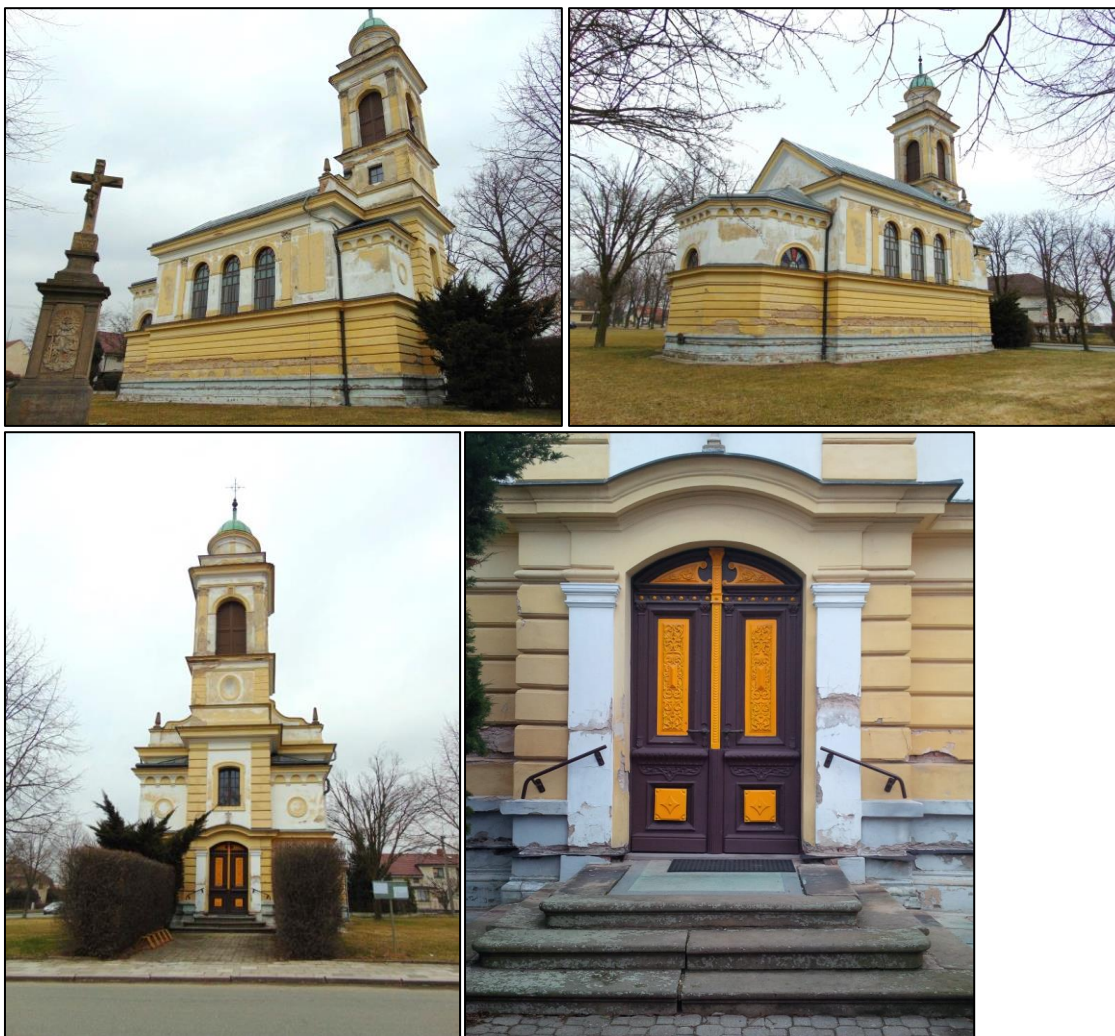

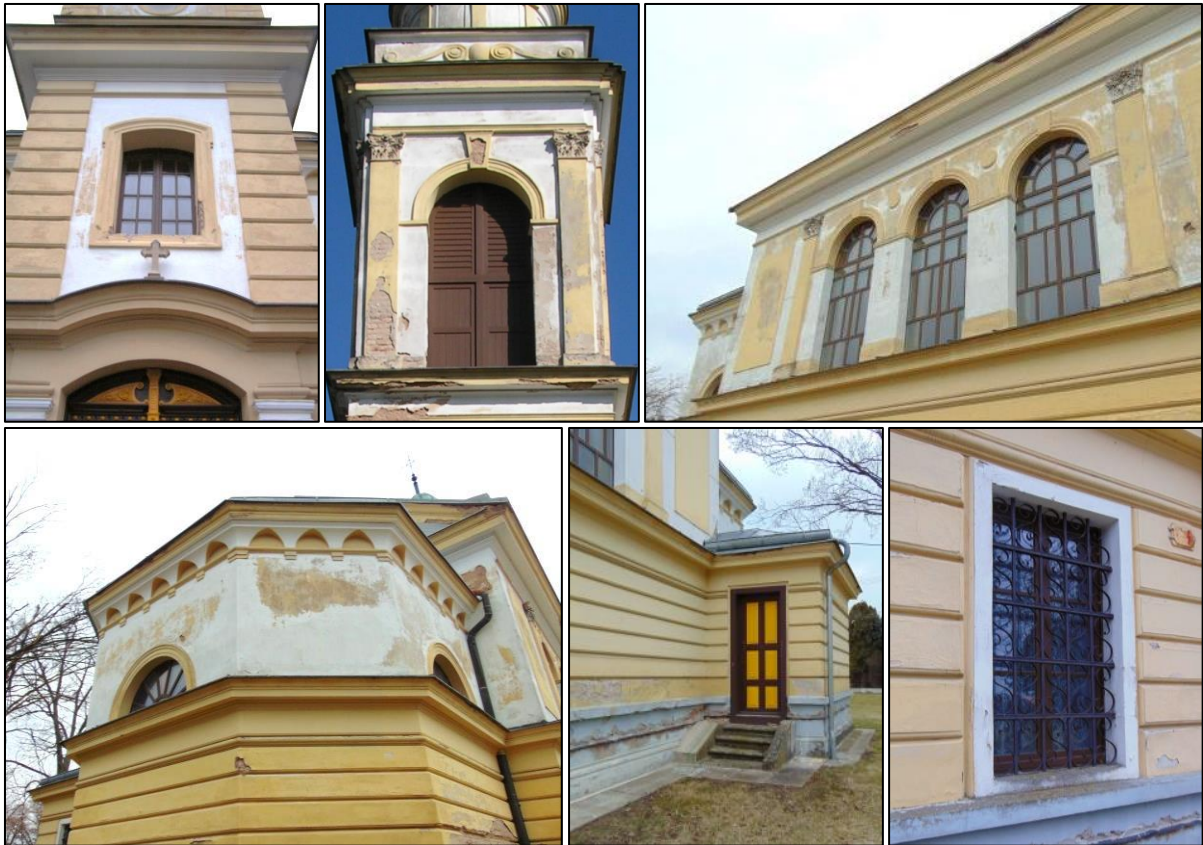
Plačice, ul. Ořechová čp. 62/11 – Škola (Průčelí s pravým bokem; Průčelí s levým bokem; Edikulové orámování vstupu; Okenní šambrána v přízemí; Okenní šambrána v patře)

Lhota pod Libčany – Filiální kostel Nejsvětější Trojice (Levý bok od vstupu; Levý bok od závěru; Průčelí; Detail vstupu; Okenní šambrána v patře věže; Zvonové patro věže; Detail patra loďe s okenními otvory; Detail závěru s obloučkovým vlysem; Vstup do sakristie; Detail okna ze sakristie)

Černilov čp. 28 (Detail štítu s „palladiánským motivem“; Letopočet)

Divec čp. 11 (Průčelí s pravým bokem; Okenní šambrána v přízemí; Detail štítu a mezipatra; Letopočet)

Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 123 (Okenní šambrány v přízemí; Okenní šambrány v patře; Levá štítová strana; Ostění vstupu; Detail dekoru nad oknem)

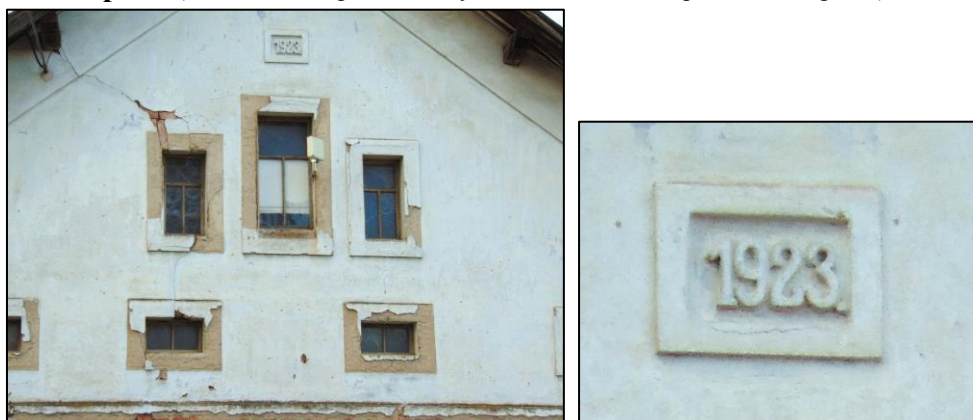
Plech čp. 24 (Detail štítu; Erb se čtyřlístkem; Letopočet)

Pohřebačka čp. 5 (Průčelí; Detail štítu; Letopočet)

Divec čp. 19 (Detail štítu s „palladiánským motivem“ a mezipatrem; Letopočet)

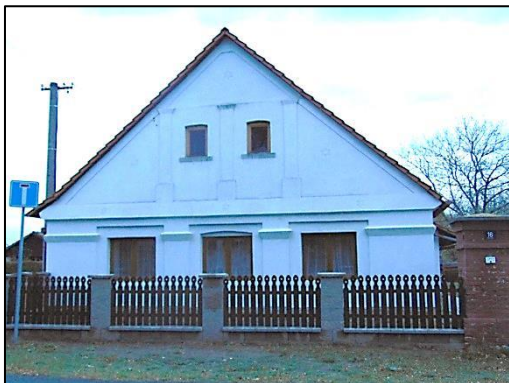
Librantice čp. 31 (Detail přízemí; Štít s „palladiánským motivem“; Pravá boční strana; Letopočet)

Všestary čp. 34 (Průčelí; Levá delší strana; Detail štítu; Letopočet)

Běleč nad Orlicí čp. 16 (Průčelí; Štít s klasicistním motivem; Dekor fasády – květ)

Černilov čp. 105 (Detail průčelí; Detail štítu a mezipatra; Levá delší strana)

Dobřenice čp. 85 (Štít; Průčelí; Detail průčelí; Detail středového dílu průčelí)

Dobřenice čp. 115 (Detail průčelí; Středový díl průčelí)

Hřibsko čp. 3 (Detail průčelí; Edikulové orámování vstupu; Okenní šambrána v přízemí; Detail nadokenního dekoru; Detail vlysu v podstřeší – rozviliny; Pravá štítová strana; Detail pravé štítové strany)

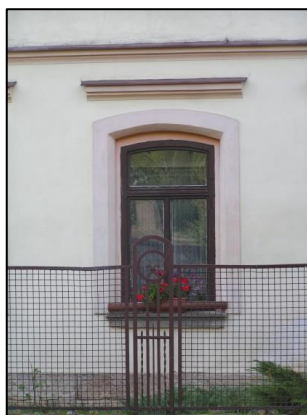
Krásnice čp. 11 (Detail průčelí; Pravá delší strana; Detail dekoru mezipatra – čtyřlístky)

Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 24 (Levá štítová strana; Detail průčelí; Detail nadokenního dekoru a podstřešní římsy)

Osice čp. 37 (Průčelí s levým bokem; Okenní šambrána v přízemí; Průčelí s pravým bokem; Detail štítu a mezipatra)

Plačice, ul. Vlčkovická čp. 4/40 (Detail přízemí ve štítové straně; Detail patra ve štítové straně; Detail štítových oken; Pravá delší strana)

Plačice, ul. Vlčkovická čp. 39/84 (Průčelí; Levá delší strana; Okenní šambrány v přízemí; Detail štítu)

Plotiště nad Labem, ul. U Melounky čp. 12 (Průčelí; Okenní orámování v přízemí; Detail štítu a mezipatra; Detail pravé delší strany)

Plotiště nad Labem, ul. Petra Jilemnického čp. 129 (Průčelí; Detail klasicistního motivu; Detail pravé delší strany)

Podůlšany – Kostel sv. Mikuláše (Průčelí s věží; Levá delší strana; Pravá delší strana se sakristií; Detail vrcholu věže s hodinami; Detail dekoru hlavice na lodi kostela)

Předměřice nad Labem čp. 24 (Průčelí s pravou štítovou stranou; Detail patra; Středový díl s balkonem v patře)

Roudnice čp. 152 (Průčelí; Levá delší strana; Detail štítu a mezipatra)

Sedlice čp. 11 (Průčelí s levým bokem; Okenní šambrána v přízemí; Detail štítu)

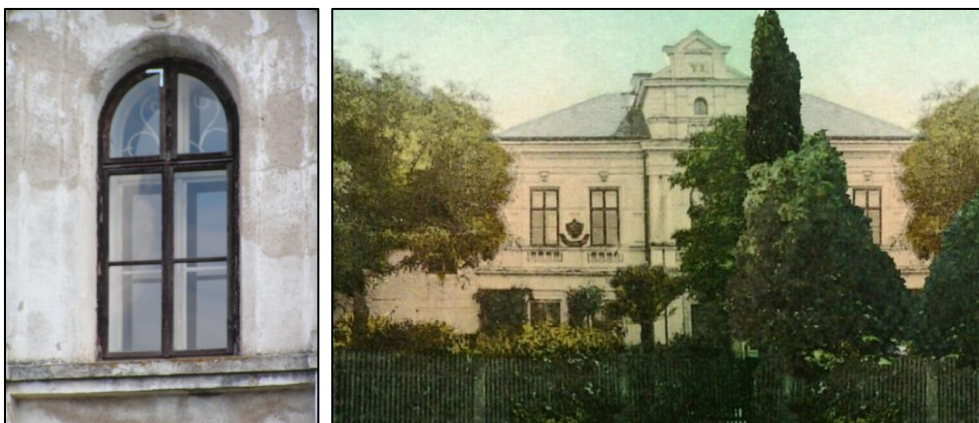

Staré Ždánice čp. 96 (Průčelí s pravým bokem; Detail patra; Okenní otvor středového dílu; Dobová pohlednice z roku 1913⁶⁴)

⁶⁴ Dostupné online:

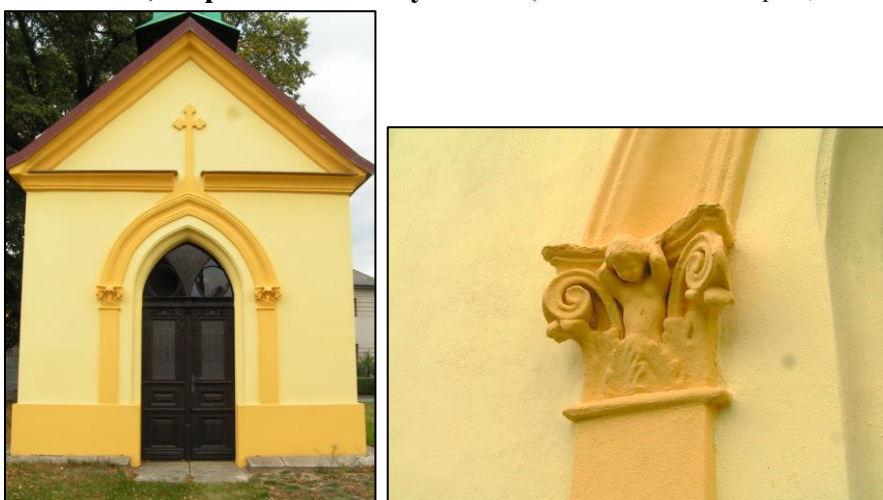
https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1me%C4%8Dek_Star%C3%A9_%C5%BDd%C3%A1nice.

Stěžery čp. 82 (Detail průčelí a levého boku; Detail štítu; Detail mezipatra)

Těchlovice, Kaplička sv. Panny Marie (Štítová strana se vstupem; Detail hlavice pilastru)

Vlčkovice čp. 7 (Průčelí; Detail štítu a nároží)

Všestary čp. 59 (Průčelí s pravým bokem; Levý bok; Detail přízemí v průčelí; Detail patra v průčelí; Atika rizalitu)

Všestary čp. 61 (Průčelí; Okenní šambrány v přízemí; Okenní šambrány ve štítu; Detail štítu)

8.1.2. Secese

Librantice čp. 91 (Detail dekoru oken v přízemí; Detail štítu; Letopočet)

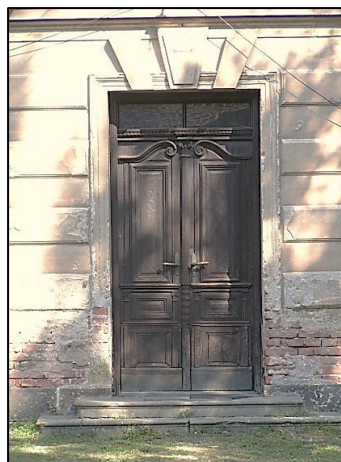
Lhota pod Libčany čp. 99 – Škola (Průčelí; Levá kratší strana; Středový rizalit; Detail dekoru oken a nároží v patře průčelí)

Hřibsco čp. 46 – Škola (Průčelí s pravým bokem; Detail edikulového orámování vstupu; Detail dekoru oken a nároží v patře; Letopočet)

Lhota pod Libčany čp. 55 (Průčelí s pravým bokem; Šambrána dveřního otvoru; Okenní šambrána v přízemí; Okenní šambrána v patře; Detail středového dílu s atikou; Letopočet; Detail nadokenního dekoru)

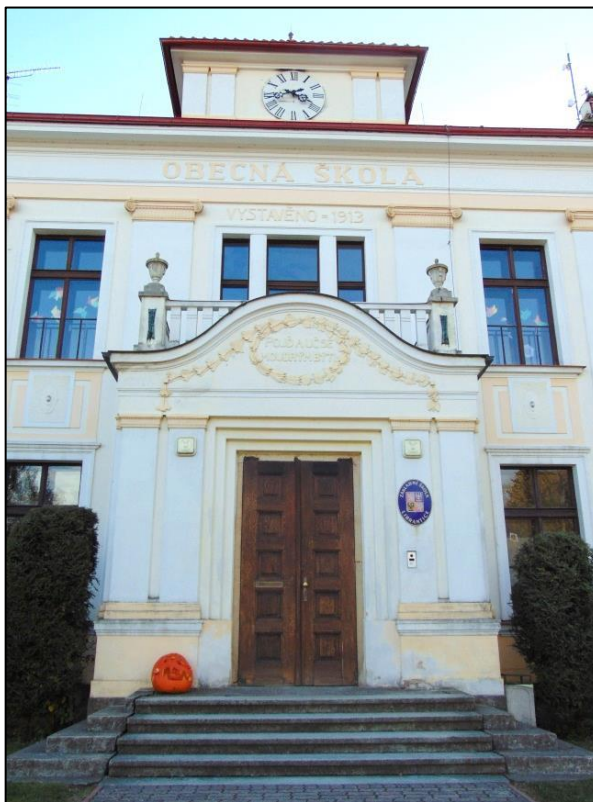

Hubenice čp. 2 (Detail průčelí; Detail dekoru nároží; Okenní šambrána v přízemí; Štít s „palladiánským motivem“; Letopočet)

Librantice čp. 119 – Škola (Průčelí s pravým bokem; Levá kratší strana; Středový díl průčelí s předstávkem vstupu; Detail dekorů oken v přízemí a patře; Hlavice pilastru; Letopočet)

Běleč nad Orlicí čp. 2 – Hospoda (Levá kratší strana; Levý díl průčelí; Detail nároží a mezipatra středového dílu průčelí; Okenní šambrána v přízemí; Mezipatrové oválné okénko)

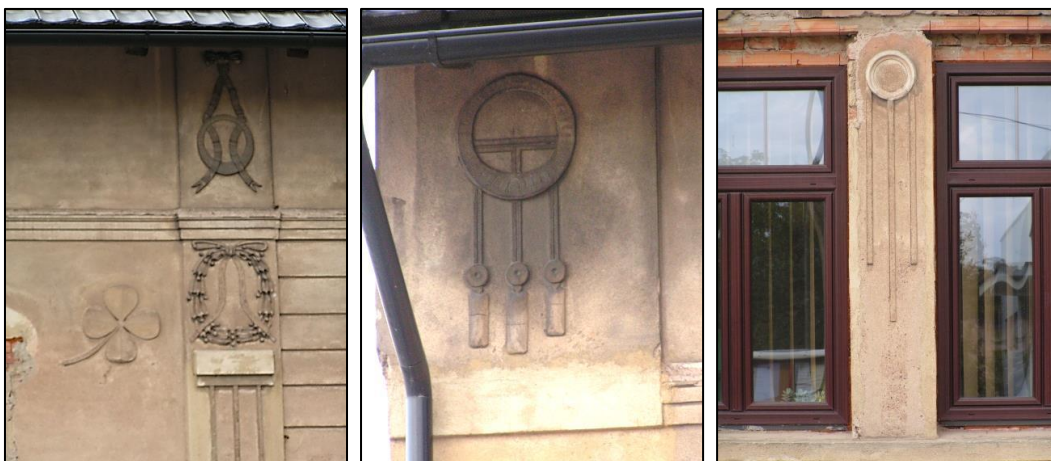
Bukovina čp. 55 – Obecní dům (Levý díl průčelí – rizalit; Detail vstupní části; Detail dekorů oken v přízemí; Detail dekoru rizalitu; Pravá kratší strana; Detail dekoru pološtítu; Levá kratší strana; Detail dekorů oken v přízemí levého boku)

Hřibsko čp. 28 (Detail štítu; Průčelí; Detail levého dílu průčelí; Detail středového dílu průčelí; Detail dekorů fasády; Dekor nároží; Dekor mezi středovými okny v průčelí)

Opatovice nad Labem čp. 27 (Průčelí s levým bokem; Okenní orámování v přízemí; Detail dekorů oken a mezipatra ve středovém díle)

Osice čp. 3 (Detail průčelí; Detail orámování vstupu; Detail pravého dílu průčelí; Maskaron ve frontonu z bočního dílu; Detail dekoru okna středového dílu)

Plačice, ul. Kutnohorská čp. 12 (Detail levého dílu průčelí; Okenní šambrána v přízemí)

Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 19 (Průčelí s pravým bokem; Detail rizalitu – pološtit; Levá štítová strana; Detail rizalitu – přízemí s balkonovým dílem; Detail dekorů balkonového dílu)

Rosnice čp. 9 (Pravá štítová strana; Detail štítu; Průčelí; Detail dekoru dveřního otvoru)

Sedlice čp. 1 (Průčelí; Pravý díl průčelí – přízemí; Středový díl průčelí; Pravý díl průčelí – patro; Detail balkonové části; Pravá kratší strana; Levý díl přízemí pravé kratší strany; Okenní šambrána v patře pravé kratší strany; Pilastr; Detail hlavice pilastru)

Urbanice čp. 39 (Levý díl průčelí; Okenní šambrána v přízemí)

Vlčkovice čp. 42 (Průčelí; Nadokenní dekor v přízemí)

8.1.3. Moderna – kubismus, rondokubismus, moderna

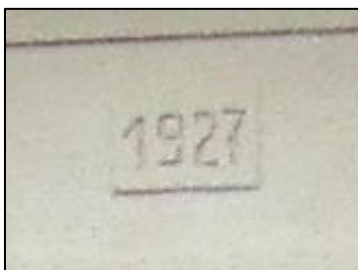
Bukovina čp. 5 (Detail štítu s letopočtem; Detail dekoru štítových oken)

Dobřenice čp. 133 (Průčelí s levým bokem; Pravý díl průčelí; Pravá štítová strana; Levý pološtít; Letopočet)

Střezetice čp. 8 (Průčelí; Detail štítových oken; Letopočet)

Černilov čp. 371 (Průčelí; Orámování okenního otvoru v přízemí; Okenní šambrána ve vikýři; Detail levé štítové strany; Levý pološtít; Letopočet)

Osice čp. 21 – Škroupův dům (Rizalit s balkonovým prvkem; Patro rizalitu; Průčelí s pravým bokem)

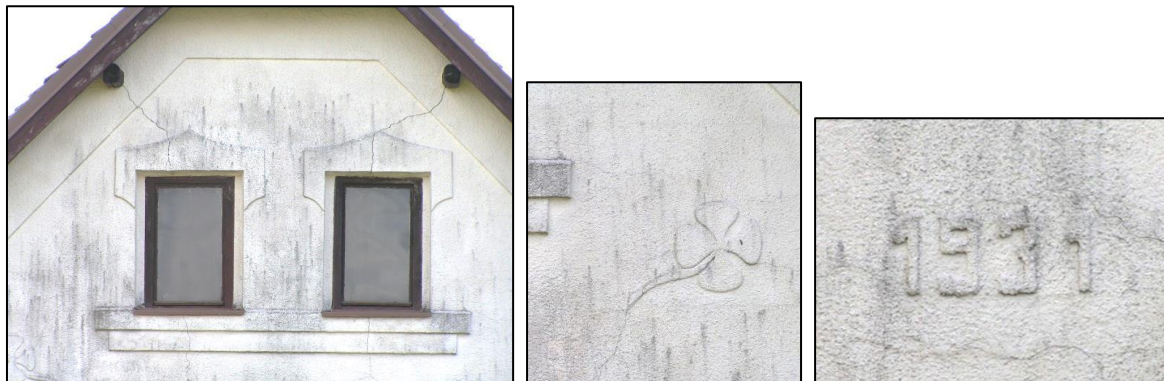
Všestary čp. 2 – Škola (Průčelí s levým bokem; Levá kratší strana)

Plotiště nad Labem, ul. Předměřická čp. 288/18 (Levá kratší strana čelní části; Pravá kratší strana a zadní část domu; Orámování okenního otvoru v přízemí; Orámování okenních otvorů v patře; Orámování okenních otvorů ve 2. patře a zděný vikýř; Vstupní díl v zadní části domu; Detail dekoru vstupu)

Podůlšany čp. 4 (Detail pološtitu; Dekor fasády – čtyřlístek; Letopočet)

Librantice čp. 28 (Průčelí s pravým bokem; Průčelí s levým bokem; Detail rizalitu; Štít rizalitu; Orámování okenního otvoru v přízemí; Letopočet)

Radostov čp. 26 (Průčelí; Detail pološtitu; Letopočet)

Stěžery, ul. Lipová čp. 29 – Hospoda (Průčelí s levým bokem; Detail pravého dílu průčelí; Detail středového dílu průčelí; Pološtít rizalitu; Dobová fotografie zachycující Hostinec čp. 29 v r. 1936⁶⁵)

⁶⁵ Dostupné online: https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/patecni-vydani-deniku-nahledne-do-historie-stezer-20180712.html.

Chaloupky čp. 33 (Rizalit; Orámování okenního otvoru v patře rizalitu; Orámování okenního otvoru v přízemí rizalitu; Pilastr; Dekor ve štítu)

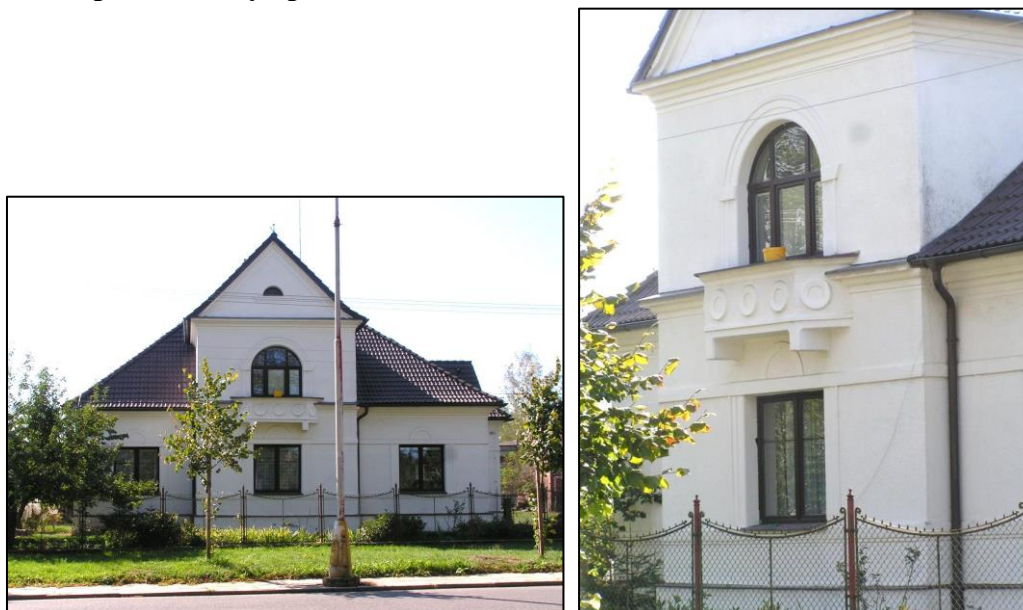
Dobřenice čp. 136 (Průčelí s levým bokem; Detail rizalitu s balkonovou částí)

Lhota pod Libčany čp. 45 (Detail průčelí s balkonovou částí; Detail pravé kratší strany)

Lhota pod Libčany čp. 62 (Průčelí; Detail rizalitu)

Plech čp. 44 (Okenní šambrána v přízemí; Okenní šambrána ve štítu; Dekor štítu)

Roudnice čp. 86 (Detail pravého nároží; Levý a pravý díl průčelí s balkonovou částí)

Stěžery, ul. Lipová čp. 185 (Průčelí s pravým bokem; Detail průčelí s levým bokem)

8.2.Tabulka s informacemi o obcích

Jméno obce	Kraj	První pís. zmínka	Typ historického jádra vesnice
Běleč nad Orlicí	Královéhradecký	1336	návesní
Bukovina	Královéhradecký	1340	ulicová
Černilov	Královéhradecký	1271	ulicová
Divec	Královéhradecký	1417	ulicová
Dobřenice	Královéhradecký	1339	ulicová
Hřibsko	Královéhradecký	1541	radiální
Hubenice	Královéhradecký	1395	návesní
Chaloupky	Královéhradecký	1836	ulicové
Krásnice	Královéhradecký	1465	návesní
Lhota pod Libčany	Královéhradecký	1436	návesní-ulicová
Librantice	Královéhradecký	1496	ulicová
Opatovice nad Labem	Pardubický	1073	ulicová
Osice	Královéhradecký	1073	návesní
Plačice (pod HK)	Královéhradecký	1073	radiální
Plch	Pardubický	1777	ulicová
Plotiště nad Labem (pod HK)	Královéhradecký	1318	ulicová
Podůlšany	Pardubický	1142	návesní
Pohřebačka	Pardubický	1436	návesní
Předměřice nad Labem	Královéhradecký	1397	ulicová

Radostov	Královéhradecký	1395	návesní-ulicová
Rosnice	Královéhradecký	1345	návesní
Roudnice	Královéhradecký	1384	ulicová
Rozběřice	Královéhradecký	1371	radiální-ulicová
Sedlice	Královéhradecký	1465	radiální
Staré Ždánice	Pardubický	1339	pův.ulicová na západě
Stěžery	Královéhradecký	1229	ulicová
Střezetice	Královéhradecký	1351	návesní-ulicová
Těchlovice	Královéhradecký	1318	radiální
Urbanice	Královéhradecký	1465	návesní
Vlčkovice	Královéhradecký	1465	radiální
Všestary	Královéhradecký	1360	pův. návesní- radiální na východě

9. SEZNAM OBRAZOVÉ DOKUMENTACE A OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

9.1.Obrazová dokumentace

Obr. 1 – Ulicový-návesní typ vesnice (Lhota pod Libčany; Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)	6
Obr. 2 – Radiální typ vesnice (Vlčkovice, Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)	6
Obr. 3 – Radiální typ vesnice s ulicovým protažením (Všestary, Císařský povinný otisk stabilního katastru; Současné mapové vyobrazení)	7
Obr. 4 – Všestary čp. 34;	
Obr. 5 – Dobřenice čp. 85	16
Obr. 6 – Pro srovnání fasády z 2.pol. 19.st	16
Obr. 7 – Rozběřice čp. 25 (z r. 1847);	
Obr. 8 – Běleč nad Orlicí čp. 19.....	17
Obr. 9 – Pro srovnání klasicistní fasády z Třebechovic z r. 1853.....	17
Obr. 10 – Černilov čp. 105;	
Obr. 11 – Stěžery čp. 56 – Škola (z r. 1898)	18
Obr. 12 – Librantice čp. 31 (z r. 1932);	
Obr. 13 – Divec čp. 11 (z r. 1902).....	19
Obr. 14 – Dekory fasád z Krásnic (čp. 11), z Černilova (čp. 269) a z Bělče nad Orlicí (čp. 16 a 12).....	19
Obr. 15 – Detail maskaronů, Vlčkovice čp. 42;	
Obr. 16 – Detail průčelí, Škola čp. 99 ve Lhotě p. L.	20
Obr. 17 – Detail frontonu, Lhota p. L. čp. 55;	
Obr. 18 – Dekory fasády, Hřibsko čp. 28.....	20
Obr. 19 – Lhota pod Libčany čp. 55 (r. 1907);	
Obr. 20 – Hubenice čp. 2 (r. 1913).....	21
Obr. 21 – Detail dekorů v patře, Sedlice čp. 1	21
Obr. 22 – Detail průčelí, Urbanice čp. 39;	
Obr. 23 – Detail průčelí, Rosnice čp. 9	22
Obr. 24 – Detail dekorů, Dobřenice čp. 133 (z r. 1927);	
Obr. 25 – Plch čp. 44.....	23
Obr. 26 – Librantice čp. 28 (z r. 1932);	
Obr. 27 – Dobřenice čp. 136	24
Obr. 28 – Roudnice čp. 86;	
Obr. 29 – Osice čp. 21 (Škroupův dům)	24
Obr. 30 – Radostov čp. 26 (z r. 1933);	

Obr. 31 – Budova hostince čp 29. ve Stěžerách.....	24
Obr. 32 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami s historizujícími fasádami.	26
Obr. 33 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami se secesními fasádami.....	27
Obr. 34 – Blízké okolí Hradce Králové s vyznačenými stavbami s modernistickými fasádami	27

9.2.Obrazová dokumentace – Katalog staveb

Rozběřice čp. 25.....	28
Běleč nad Orlicí čp. 10 – Obecní úřad	29
Černilov čp. 215	30
Černilov čp. 139	31
Černilov čp. 250	33
Běleč nad Orlicí čp. 12.....	34
Černilov čp. 269	35
Bukovina čp. 27.....	37
Stěžery čp. 56 – Škola.....	37
Opatovice nad Labem, Pardubická čp. 55.....	38
Plačice, ul. Ořechová čp. 62/11 – Škola.....	39
Lhota pod Libčany – Filiální kostel Nejsvětější Trojice	41
Černilov čp. 28	42
Divec čp. 11.....	43
Plch čp. 24.....	44
Pohřebačka čp. 5	45
Divec čp. 19.....	46
Librantice čp. 31.....	47
Librantice čp. 23 (r. 1919); Librantice čp. 30 (r. 1934)	48
Librantice čp. 57.....	48
Všestary čp. 34	48
Běleč nad Orlicí čp. 16.....	49
Běleč nad Orlicí čp. 19.....	50
Černilov čp. 105	51
Dobřenice čp. 85	52
Dobřenice čp. 115	53
Hřibsko čp. 3	54
Hřibsko čp. 2, parcela č. 116.....	55
Krásnice čp. 11	55
Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 24.....	56

Osice čp. 37.....	57
Plačice, ul. Vlčkovická čp. 4/40.....	58
Plačice, ul. Vlčkovická čp. 39/84.....	59
Plotiště nad Labem, ul. U Melounky čp. 12.....	60
Plotiště nad Labem, ul. Petra Jilemnického čp. 129.....	61
Podůlšany – Kostel sv. Mikuláše.....	62
Předměřice nad Labem čp. 24.....	63
Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 123 – Bývalá budova školy.....	64
Roudnice čp. 152.....	65
Sedlice čp. 11.....	66
Staré Ždánice čp. 96.....	67
Stěžery čp. 82.....	68
Těchlovice, Kaplička sv. Panny Marie.....	69
Vlčkovice čp. 7.....	69
Všestary čp. 59.....	70
Všestary čp. 61.....	71
Librantice čp. 91.....	72
Lhota pod Libčany čp. 99 – Škola.....	73
Hřibsko čp. 46 – Škola.....	75
Lhota pod Libčany čp. 55.....	76
Hubenice čp. 2.....	77
Librantice čp. 119 – Škola.....	78
Běleč nad Orlicí čp. 2 – Hospoda.....	80
Bukovina čp. 55 – Obecní dům.....	81
Hřibsko čp. 28.....	82
Hřibsko čp. 13, parcela č. 136/1.....	83
Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 27.....	84
Osice čp. 3.....	85
Plačice, ul. Kutnohorská čp. 12.....	86
Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 19.....	86
Rosnice čp. 9.....	87
Sedlice čp. 1.....	88
Urbanice čp. 39.....	89
Vlčkovice čp. 42.....	90
Bukovina čp. 5.....	91

Dobřenice čp. 133	92
Střezetice čp. 8	93
Černilov čp. 371	94
Osice čp. 21 – Škroupův dům	95
Všestary čp. 2 – Škola	96
Plotiště nad Labem, ul. Předměřická čp. 288/18	97
Podůlšany čp. 4	98
Librantice čp. 28.....	99
Radostov čp. 26	100
Stěžery, ul. Lipová čp. 29 – Hospoda.....	101
Chaloupky čp. 33.....	102
Chaloupky čp. 39.....	103
Dobřenice čp. 136	104
Lhota pod Libčany čp. 45.....	104
Lhota pod Libčany čp. 62.....	106
Plch čp. 44	107
Roudnice čp. 86.....	108
Stěžery, ul. Lipová čp. 185.....	109
Stěžery, ul. Zahradní čp. 20.....	110

9.3.Obrazová příloha

Rozběřice čp. 25	117
Běleč nad Orlicí čp. 10 – Obecní úřad	117
Černilov čp. 215	118
Černilov čp. 139	119
Černilov čp. 250	119
Běleč nad Orlicí čp. 12.....	120
Černilov čp. 269	120
Stěžery čp. 56 – Škola	121
Opatovice nad Labem, Pardubická čp. 55	121
Plačice, ul. Ořechová čp. 62/11 – Škola.....	122
Lhota pod Libčany – Filiální kostel Nejsvětější Trojice	123
Černilov čp. 28	124
Divec čp. 11.....	124
Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 123.....	125
Plch čp. 24.....	126

Pohřebačka čp. 5	126
Divec čp. 19.....	126
Librantice čp. 31.....	127
Všestary čp. 34	127
Běleč nad Orlicí čp. 16.....	128
Černilov čp. 105	128
Dobřenice čp. 85	129
Dobřenice čp. 115	129
Hřibsko čp. 3	130
Krásnice čp. 11	131
Opatovice nad Labem, ul. Pardubická čp. 24.....	131
Osice čp. 37.....	131
Plačice, ul. Vlčkovická čp. 4/40	132
Plačice, ul. Vlčkovická čp. 39/84	133
Plotiště nad Labem, ul. U Melounky čp. 12.....	133
Plotiště nad Labem, ul. Petra Jilemnického čp. 129.....	134
Podůlšany – Kostel sv. Mikuláše	134
Předměřice nad Labem čp. 24	135
Roudnice čp. 152.....	135
Sedlice čp. 11	136
Staré Ždánice čp. 96.....	136
Stěžery čp. 82	137
Těchlovice, Kaplička sv. Panny Marie.....	137
Vlčkovice čp. 7.....	138
Všestary čp. 59	138
Všestary čp. 61	139
Librantice čp. 91.....	139
Lhota pod Libčany čp. 99 – Škola.....	140
Hřibsko čp. 46 – Škola	141
Lhota pod Libčany čp. 55.....	141
Hubenice čp. 2.....	142
Librantice čp. 119 – Škola.....	143
Běleč nad Orlicí čp. 2 – Hospoda.....	144
Bukovina čp. 55 – Obecní dům.....	144
Hřibsko čp. 28	145
Opatovice nad Labem čp. 27.....	146

Osice čp. 3	147
Plačice, ul. Kutnohorská čp. 12	147
Předměřice nad Labem, ul. Obránců míru čp. 19	148
Rosnice čp. 9	148
Sedlice čp. 1	149
Urbanice čp. 39	150
Vlčkovice čp. 42	150
Bukovina čp. 5	151
Dobřenice čp. 133	151
Střezetice čp. 8	152
Černilov čp. 371	152
Osice čp. 21 – Škroupův dům	153
Všestary čp. 2 – Škola	153
Plotiště nad Labem, ul. Předměřická čp. 288/18	154
Podůlšany čp. 4	155
Librantice čp. 28	155
Radostov čp. 26	156
Stěžery, ul. Lipová čp. 29 – Hospoda	156
Chaloupky čp. 33	157
Dobřenice čp. 136	158
Lhota pod Libčany čp. 45	158
Lhota pod Libčany čp. 62	158
Plch čp. 44	159
Roudnice čp. 86	159
Stěžery, ul. Lipová čp. 185	159

10. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

- **DOMEČKA**, Ludvík – **SÁL**, František Ladislav. *Královéhradecko*. Hradec Králové, 1929-1935.
- **HEROUT**, J. *Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů*. Praha-Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-389-5.
- **HORYNA**, Václav. *Vlastivěda Královéhradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu*. Hradec Králové, 1968.
- **JAKL**, Jan. *Hradec Králové*. Praha – Litomyšl, 2005. ISBN 80-7185-723-8.
- **KUČA**, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko: Historie a architektonické památky Pocipliní. Kniha 2*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-901906-1-8.
- **LANGER**, Jiří – **VAŘEKA**, Josef. *Naše lidové stavby*. Praha, 1983.
- **PEŠTA**, Jan. *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel*. Praha, 2014. ISBN 978-80-86516-78-3.
- **ROSŮLEK**, František Karel. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz*. Pardubice, 1909.
- **ŠKABRADA**, Jiří – **EBEL**, Martin. *Chalupy v Čechách na historických stavebních plánech*. Svazek 1. Praha, 2016. ISBN 978-80-257-1358-7.
- **ŠKABRADA**, Jiří. *Přehled vývoje historických stavebních konstrukcí*. Pardubice, 2016. ISBN 978-80-7395-992-0.
- **ŠTĚPÁN**, Luděk. *Lidové stavitelství ve stavebních plánech a mapách východočeských archivů*. Pardubice, 1990. ISBN 80-900006-0-6.
- **VONDRUŠKOVÁ**, Alena – **VONDRUŠKA**, Vlastimil. *Vesnice*. Praha, 2014. ISBN:978-80-7429-362-7.

Internetové zdroje byly ve většině využívány jako vyhledávače více jednotek (obcí), proto uvádím pouze kmenové URL a bez dat jednotlivých citací (probíhalo v průběhu přípravy diplomové práce).

- **Archivní mapy** – Stabilní katastr: Indikační skici, císařské povinné otisky, originální mapy stabilního katastru; Katastrální mapy evidenční Čech [online]. URL: <<https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>>.
- **Památkový katalog NPÚ** [online]. URL: <<https://pamatkovykatalog.cz/>>.

- *Geomorfologické jednotky ČR*. Geoportal [online]. [cit. 20. 1. 2018].
URL: <<http://geoportal.cuzk.cz/Geoprohlizec/default.aspx?wmcid=9590>>.
- *Historie ZŠ*. Oficiální stránky ZŠ a MŠ Lhota pod Libčany [online]. [cit. 20. 9. 2018].
URL: <<http://www.zslhotapodlibcany.cz/historie-zs>>.
- *Kultura a zábava – Škroupův dům*. Oficiální stránky obce Osice [online]. [cit. 20. 9. 2018]. URL: <<http://www.osice.cz/obcanska-vybavenost/kultura-a-zabava>>.
- *Kulturní a spolkový dům – Postupná rekonstrukce*. Oficiální stránky obce Černilov [online]. [cit. 11. 9. 2018]. URL: <<http://www.cernilov.eu/index.php/2015-05-10-21-45-10/postupna-rekonstrukce>>.
- *Pamětní kniha obce Předměřice nad Labem 1986 – 2016*. Oficiální stránky obce Předměřice nad Labem [online]. [cit. 20. 8. 2018].
URL: <http://www.predmericenl.cz/pametni_kniha_obce/Pametni_kniha_obce_Predmerice_n._L._1986-2016.pdf>.
- *Páteční vydání Deníku nahlédne do historie Stěžer*. Hradecký deník [online] 12. 7. 2018. [cit. 1. 12. 2018]. URL: <https://hradecky.denik.cz/zpravy_region/patecni-vydani-deniku-nahledne-do-historie-stezer-20180712.html>.
- *Z historie školy*. Oficiální stránky ZŠ a MŠ Všestary [online]. [cit. 2. 7. 2018].
URL: <<http://www.zsvsestary.cz/z-historie-skoly/>>.
- *Záměček Staré Ždánice*. Wikipedie [online] 5. 4. 2018. [cit. 7. 12. 2018].
URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1me%C4%8Dek_Star%C3%A9_%C5%B Dd%C3%A1nice>.

Pokud se neuvádí v Poznámkách pod čarou, veškeré fotografie jsou pořízeny autorem diplomové práce od září 2016 do října 2018.